

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜNDELİK YAŞAMIN
MEKANSAL İZDÜŞÜMLERİ: ANKARA ANAFARTALAR CADDESİ**

Ayşegül YÜKSEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Ağustos 2013
ANKARA**

Ayşegül YÜKSEL tarafından hazırlanan “ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜNDELİK YAŞAMIN MEKANSAL İZDÜŞÜMLERİ: ANKARA ANAFARTALAR CADDESİ” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aysu AKALIN

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü

Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü

Doç. Dr. T. Elvan Altan ERGUT

Mimarlık Anabilim Dalı, ODTÜ

Tez Savunma Tarihi: 05/08/2013

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdür

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Ayşegül YÜKSEL

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÜNDELİK YAŞAMIN MEKANSAL
İZDÜŞÜMLERİ: ANKARA ANAFARTALAR CADDESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ayşegül YÜKSEL

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ağustos 2013

ÖZET

Bu çalışma, Ankara Ulus Anafartalar Caddesini Türkiye Cumhuriyeti'nin erken yılları bağlamında, dönemin toplumsal yapısı ve yaşantısıyla birlikte ele alarak yapılan bir kentsel okuma deneyimidir. Çalışmada kentin “sosyal bir ürün” olduğu, mimarlık ve kent tarihinin yalnızca fiziksel, mekansal okumalar ve haritalamalar ile değil gündelik hayat üzerinden yapılabilecek sosyal okumalarla yazılmasının o yerin özelinde önemli tarihi verileri ortaya çıkaracağı savunulmaktadır. Dolayısıyla Cadde mekansal ve sosyal olarak gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Anafartalar Caddesi üzerine yapılan bu tarih çalışması ile Cadde modern kentlinin değişen yaşam pratiklerinin deneyimlendiği, özel ve kamusal mekanlarıyla birlikte başkent kimliğini oluşturan önemli bir kent merkezi olarak belgelenmektedir. Bu belgeleme resmi arşiv dokümanlarının, o dönemde yayımlanmış gazetelerin, dergilerin ve dönemi konu alan edebi eserlerin analizi yoluyla, Anafartalar Caddesi'nde geçen gündelik hayatı mekansal ve sosyal olarak yeniden inşa etmeyi hedefler. Tez kapsamında Cadde'yi kentin gündelik hayatından kopartmadan ve soyut bir nesne gibi ele almadan değerlendirmenin kent tarihi açısından önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır.

Bilim Kodu : 803.1.101.

**Anahtar Kelimeler: Ankara, Anafartalar Caddesi, kent tarihi,
gündelik yaşam, gündelik yaşam pratiklerinin
mekansal izdüşümü**

Sayfa Adedi : 154

Tez Yöneticisi : Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

**SPATIAL TRAJECTORIES OF EVERYDAY LIFE IN THE EARLY
REPUBLICAN PERIOD: ANKARA ANAFARTALAR STREET**

(M.Sc. Thesis)

Ayşegül YÜKSEL

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

August 2013

ABSTRACT

This study is an experimental urban reading on Anafartalar Street at Ulus district in Ankara, in the context of the early years of the Republican Turkey, by addressing the social structure and the daily life of the period. It argues that the city is a “social product” and in writing architectural and urban history not only physical and spatial values and mappings but also social values based on the daily life practices are important in constituting the historical data specific to that location. Thus, the Street is evaluated within the framework of spatial and social practices of daily life. By this historical analysis done on the Anafartalar Street, together with its private and public spaces the Street is documented as a major urban center which forms the identity of the capital city. Through the analysis of newspaper collections and magazines published in that period and literary texts relating to the same period, this documentation aims to reconstruct the everyday life of the Anafartalar Street spatially and socially. Within the scope of this thesis, the importance and necessity of evaluating the urban history of the Street by considering the daily life practices without addressing it as an abstract urban artifact is emphasized.

Science Code : 803.1.101.
Keywords : Ankara, Anafartalar Boulevard, urban history,
daily life, spatial projections of daily life practices.
Page Number : 154
Supervisor : Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

TEŐEKKÖR

Bu çalışmada bŸyŸk bir sabır ve Ÿzveriyle bana yardımcı olan tez danıőmanım Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ' a, beni sonuna kadar destekleyen ve beni motive eden aileme, arkadaşlarıma ve bu zaman diliminde beni anlayıőla karőılayan ve yardımcı olan niőanlıma teőekkŸr ederim.

İÇİNDEKİLER**Sayfa**

ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	ix
Sayfa.....	ix
Resimler Listesi	xi
Haritaların Listesi.....	xvii
Tabloların Listesi.....	xix
1. GİRİŞ	1
2. MODERN TARİH YAZIMI ÜZERİNE KURAMSAL OKUMALAR	4
2.1. Yeni Bir Mimarlık Tarihi Yazımı.....	8
2.2. Gündelik Yaşamın Mekanı Kentler ve Sokaklar.....	14
3. ANKARA	17
4. ANAFARTALAR CADDESİ	21
4.1. Planlama Hareketleri ve Anafartalar Caddesi	27
4.1.1. Lörcher planı	31
4.1.2. Jansen planı (1928).....	34
4.2. 1929 ve 1936 Yıllarına Ait Kadastral Paftalardan Anafartalar Caddesi ve Yakın Çevresine Ait Mülkiyet ve Taşınmaz Cinsi Analizi	40
4.3. Anafartalar Caddesi'nde Gündelik Hayat.....	46

Sayfa

4.3.1. Anafartalar Caddesi'nde ticari hayat ve dükkanlar.....	62
4.3.2. Kültür ve eğlence.....	78
4.3.3. Apartmanlar.....	102
4.3.4. Resmi kurumlar	111
4.3.5. Dini yapılar	120
5. SONUÇ	124
KAYNAKLAR	129
EKLER	134
EK-1 1929 ve 1936 Yıllarına Ait Kadastral Paftalardan Anafartalar Caddesi ve Yakın Çevresine Ait Mülkiyet ve Taşınmaz Cinsi Analizi.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	154

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Ankara Kartpostalı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	19
Resim 3.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Ulus [Nafia İşleri Mecmuası,1936]	20
Resim 4.1. 1929 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	23
Resim 4.2. Anafartalar Caddesi'nden Taşhan Meydanına Bakış[Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	25
Resim 4.3. 1929 yılı Anafartalar, Adliye Sarayı, Denizciler Caddesi köşesinden Anafartalar Caddesine Bakış [Cangır, 2008].....	26
Resim 4.4. 1927 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi [Cangır, 2008].....	26
Resim 4.5. Ankara Planları[Ulus Gazetesi,1935]	27
Resim 4.6. Ulus Atatürk Heykelinin açılışı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	41
Resim 4.7. Heykelden Anafartalar Caddesine Bakış [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	42
Resim 4.8. 1927 yılı, Hacettepe, Gündelik yaşam Deve kervanı Sol tarafta inşa halindeki bina evkaf apartmanı (Denizciler Caddesi Başındaki) onun solunda da Adliye Binası Vekaleti İnşaatı görölmektedir.[Cangır, 2008].....	48
Resim 4.9. 1920 yılı, Ulus, Gündelik Yaşam [Cangır, 2008]	49
Resim 4.10. 1925 yılı, Kağnıpazarı, Gündelik yaşam [Cangır, 2008].....	50
Resim 4.11. 1924 yılı, Harman yerinde düğen sürümü[Cangır, 2008]	50
Resim 4.12. 1928 yılı, Fırın önünde kadınlar[Cangır, 2008].....	51
Resim 4.13. 1925 yılı, Karaoğlan [Cangır, 2008]	51
Resim 4.14. 1928 yılı Anafartalar, Çıkrıkçılar Yokuşu Yokuşun başından Balıkpazarı ve Karaoğlan tarafına bakış ve Asri hela'nın girişi [Cangır, 2008]	52

Sayfa

Resim 4.15. Ulus Meydanında Toplanan Muazzam Kalabalığın Umumi Görünüşü [Ulus, 1937]	53
Resim 4.16. Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı, Atlı Polisler [Cangır, 2008]	54
Resim 4.17. 1929 yılı Ulus, Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı Zafer Anıtı [Cangır, 2008]	55
Resim 4.18. 1927 yılı Ulus, Ulus Meydanı Taşhan, Zafer Anıtı, Jülien sütunu eski yerinde [Cangır, 2008].....	57
Resim 4.19. Atatürk Heykelinden Anafartalar Caddesi Yönüne Bakış [Altındağ Belediyesi Arşivinden,2012]	57
Resim 4.20. 1934 yılı Ulus, Bankalar Caddesi Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı [Cangır, 2008]	58
Resim 4.21. 1930 yılı Ulus, Hükümet Meydanı Maliye Bakanlığı [Cangır, 2008]	58
Resim 4.22. Milli Eğitim Binası Yangını, 1947, [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	59
Resim 4.23. Milli Eğitim Bakanlığı Yangını [Cumhuriyet, 1947]	60
Resim 4.24. 1922 yılı, Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Karaoğlan'dan Meclise bakış, Sağda Zincirli Camii minaresi [Cangır, 2008] ...	67
Resim 4.25. 1922 yılı Ulus, Sağdaki Beyaz Bina Kayseri Han, Solda da Bursa Yurdu Onun sağında zincirli Camii Minaresi [Cangır, 2008].....	67
Resim 4.26. 1938 yılı Ulus, Zafer Anıtı İstanbul oteli ve pastanesi Heykelin tam arkasında Tarık Edip'in dükkanlarının olduğu söylenilmekte [Cangır, 2008]	68
Resim 4.27. Mavi Gişe Reklamı [Anonim].....	69
Resim 4.28. Dar'ül Muallim önündeki dükkanlar [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	70
Resim 4.29. 1928 yılı Anafartalar, Bu fotoğraf Çıkırkçılar Caddesinin başlangıcından Belediye İstikameti [Cangır, 2008]	70

Sayfa

Resim 4.30. 1928 yılı Samanpazarı, Anafartalar Caddesi Samanpazarı Meydanı Soldaki Büyük Binanın altında Boğaziçi Kiraathanesi [Cangır, 2008]	71
Resim 4.31. 1928 yılı Samanpazarı, Önde görünen masalı alan sonradan Esenpark olan yerin önüdür. Esen parkın bu yönünde Kavaklıdere Şaraphanesi, Tekelin dağıtım yeri, onun yanında Zaim Esentürk Kuruyemişçisi vardır.[Cangır, 2008]	71
Resim 4.32. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı'nın karşısındaki üç katlı köşe binanın altında Uğurlu Mağaza bulunmaktadır. [Cangır, 2008].....	72
Resim 4.33. 1929 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi ile Çıkırıkçılar yoluğunun kesiştiği yer Solda yol kenarındaki binada Ankara'nın ilk antikacısı vardı. [Cangır, 2008].....	72
Resim 4.34. 1932 yılı, Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Zincirli Camii [Cangır, 2008]	73
Resim 4.35. 1935 yılı Anafartalar, Adliye Sarayı Sağda kaldırımlarda yürüyenlerin arkasında görünen kuleli yapının yanından Tenekeciler'e inen merdivenlerin köşesinde Ortaç mağazası [Cangır, 2008].	73
Resim 4.36. 1940 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Bu Meydan Çıkırıkçılar Caddesi ile Anafartalar'ın kesiştiği yerdir. Editör M.N. Akseki'nin dükkanı Çocuk Esirgeme Kurumu altında olan bir kırtasiyecidir. [Cangır, 2008].	74
Resim 4.37. 1940 yılı Anafartalar Kuleli yapı Ankara Pastanesidir. [Cangır, 2008]	74
Resim 4.38. Memurin Kooperatifinden Anafartalar Yönüne Bakış[Anonim]	75
Resim 4.39. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Ulus meydanı ve İstanbul Otel, Zafer Anıtı [Cangır, 2008].....	79
Resim 4.40. 1928 yılı Ulus, Taşhan Zafer Anıtı [Cangır, 2008].....	80
Resim 4.41. Taşhan Palas Antetli Zarf [Anonim].....	80
Resim 4.42. 1951 yılı, Ulus, Anafartalar Caddesi İstanbul Oteli [Cangır, 2008]	81

Sayfa

Resim 4.43. Taşhan 1904 [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	84
Resim 4.44. 1928 yılı Ulus, Ulus Meydanı Taşhan [Cangır, 2008].....	85
Resim 4.45. Sümerbank Binası İnşası [Ulus,1937]	85
Resim 4.46. 1927 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, sağda Ankara Pasta Salonu bulunmaktadır. [Cangır, 2008].....	89
Resim 4.47. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı karşısında görünen kuleli bina Ankara Pastanesi [Cangır, 2008].	90
Resim 4.48. İşkembeciler, sebzecilerin seyyarları gibi bizim en büyük rakiplerimiz [Ulus, 1937].....	90
Resim 4.49. 1930 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi, Sağda İstanbul Oteli ve altında pastanesi görülmektedir. [Cangır,2008].....	91
Resim 4.50. Üç Nal Lokantası Açılış İlanı [9.05.1946 Ulus Gazetesi].....	91
Resim 4.51. Kuyulu Kahve [Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden,2012].....	99
Resim 4.52. Satrancın şans değil zeka oyunu olduğuna inanılara yenilmek çok acı gelir. [Ulus, 1935].....	100
Resim 4.53. Anafartalar Caddesi[Altındağ Belediyesi Arşivinden,2012]	103
Resim 4.54. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu Apartmanı[Cangır, 2008]	106
Resim 4.55. 1935 yılı Anafartalar Caddesi, Solda Adliye Sarayı İleride yol ayrımında Büyük Otel [Cangır, 2008].....	106
Resim 4.56. 1928 yılı Anafartalar Caddesi, I. Vakıf Apartmanı ve Çocuk Esirgeme Kurumu [Cangır, 2008].....	107
Resim 4.57. 1938yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Memurlar Kooperatifi [Cangır, 2008]	107
Resim 4.58. 1927 yılı, Anafartalar, Balıkpazarı Caddesi'nde Belediye Binası karşısında bir apartman [Cangır, 2008].....	108

Sayfa

- Resim 4.59. 1927 yılı, Karaoğlan, Karaoğlan Caddesi Beklediyeye inen yol, Yolun Sonunda görünen 4 katlı Beyaz bina Ankara Memurlarının kurduğu ilk tüketim kooperatifi (Memurin Kooperatifi)'dir. [Cangır, 2008] 108
- Resim 4.60. 1934 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi, Ulus Meydanı Yeni Sinema Zincirli Camii Mermi Taşıyan Kadın Bilekliği üstünde yeni sinema tabelası bulunmaktadır. [Cangır, 2008] 109
- Resim 4.61. 1924 yılı, Balıkpazarı, Balıkpazarı caddesi Belediye Binası, Türk Bayrağı asılı olan bina Belediye Binasıdır.Öndeki otomobilde de Şehremaneti binasından yaptığı ziyaretten dönen Atatürk oturmaktadır. [Cangır, 2008]. 112
- Resim 4.62. 1925 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Belediye Binası, İsmet İnönü at üstünde [Cangır, 2008] 113
- Resim 4.63. 1923 yılı, Anafartalar, Gazi Mektepleri, Fotoğrafın üzerinde eski yazıyla Gazi Mustafa Kemal Paşa Kız Mektebi yazmaktadır. [Cangır, 2008]..... 114
- Resim 4.64. 1940 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Adliye Sarayı [Cangır, 2008] 114
- Resim 4.65. 1926 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı [Cangır, 2008] 115
- Resim 4.66. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Çocuk Esirgeme Kurumu 23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı [Cangır, 2008] 115
- Resim 4.67. 1938 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Karaoğlan Kavşağı'ndan Çıkırıkçılar yönüne bakış, Sağdaki bina eski şehremaneti (Belediye) Binası Arkasındaki boşluk 1929 tahtakale yangınında yok olan bölgedir. [Cangır, 2008] 116
- Resim 4.68. 1930 yılı, Anafartalar, Sağda cephesi görünen bina Belediye Binası [Cangır, 2008] 116
- Resim 4.69. 1926 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Sağda görülen iskele inşa halindeki Adliye sarayına aittir. [Cangır, 2008] 117
- Resim 4.70. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu Apartmanı Eski Yazıyla 'Ankara Çocuk Sarayı' yazmaktadır. [Cangır, 2008]..... 118

Sayfa

Resim 4.71. 1929 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu [Cangır, 2008].....	118
Resim 4.72. 1942 yılı Ulus, Anafartalar Karakolu Cenaze [Cangır, 2008].	119
Resim 4.73. 1962 yılı Karaoğlan, Hacı Bayram Caddesi Anafartalar karakolu Cenaze. [Cangır, 2008].....	119
Resim 4.74. 1926 yılı, Karaoğlan, Karaoğlan Caddesi Sağda Kuyulu Camii Minaresi, camii yıkıldıktan sonra yerine İstanbul Bankası yapılmış ve 1 Şubat 1963 tarihinde aynı yere uçak düşmüştür. [Cangır, 2008].....	122
Resim 4.75. 1926 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Kuyulu Camii Önü [Cangır, 2008]	122

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Anafartalar Caddesi ve yakın çevresi	21
Harita 4.2. Anafartalar Caddesi, Uydu Görüntüsü	24
Harita 4.3. 1924 Ankara Haritası [Altındağ Belediyesi Arşivinden,2012].....	29
Harita 4.4. 1924 Haritasında Anafartalar Taşhan'ın olduğu kısım [Anonim].	30
Harita 4.5. 1924 haritasında Anafartalar ve Çıkrıkçılar [Anonim]	30
Harita 4.6. Lörcher Planı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	32
Harita 4.7. Lörcher Planında Anafartalar Caddesi [Cengizkan, 2004].....	33
Harita 4.8. Jansen Planı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012].....	36
Harita 4.9. Jansen Planında Anafartalar Caddesi [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012].....	37
Harita 4.10. 1950 Ankara Turistik Planında Anafartalar [Cengizkan, 2004] .	38
Harita 4.11. Çocuk Sarayı Caddesi Kadastral Pafta [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	43
Harita 4.12. 10.08.1936 günlü Kadastral Pafta [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012].....	44
Harita 4.13. 2010 yılı Anafartalar Caddesi mülkiyet cinsi analizi [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]	45
Harita 4.14. Anafartalar sokak isimleri	65
Harita 4.15. Dükkanlara ilişkin mekansal tespit.....	76
Harita 4.16. Otellere ilişkin mekansal tespit	86
Harita 4.17. Pastane ve lokantalara ilişkin mekansal tespit	92
Harita 4.18. Sinemalara ait mekansal tespit.....	96
Harita 4.19. Kahvehanelerin mekansal tespiti.....	101
Harita 4.20. Apartmanlara ilişkin mekansal tespit	110

Sayfa

Harita 4.21. Jansen Planında Aziz Klemens Kilisesi [http://www.europeana.eu]	121
Harita 4.22. Resmi ve dini yapılara ilişkin mekansal tespit.....	123

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1 Ulus 119 ada.....	135
Tablo 2 Ulus 118 ada.....	136
Tablo 3 Ulus 117 ada.....	137
Tablo 4 Ulus 115 ada.....	139
Tablo 5 Ulus 124 ada.....	140
Tablo 6 Ulus 127 ada.....	143
Tablo 7 Ulus 136ada.....	149
Tablo 8 Ulus 233 ada.....	150
Tablo 9 Ulus 235 ada.....	151
Tablo 10 Ulus 236 ada.....	152
Tablo 11 Ulus 238 ada.....	153

1. GİRİŞ

Kent sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyal öğelerden oluşan bir mekandır. Kenti okumak için sadece yapısal durumunu aktaran bir çalışma yapmak sosyal yapı olmaksızın eksik kalacaktır. Çünkü kentin algılanması sadece fiziksel çevresi ile değil, o çevrede yaşayan insanlar ve onların her türlü sosyal ve gündelik yaşam pratiklerinin mekana kattığı anlam ile mümkündür. Kent tarihi yazımı ise kentin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel özellikleri ile yapısal özelliklerini bir arada gözlemleyerek yapılacak çok boyutlu okumalar ile desteklenerek yapılmalıdır.

Çalışmada kentin “sosyal bir ürün” olduğu, mimarlık/ kent tarihinin yalnızca fiziksel, mekansal okumalar ve haritalamalar ile değil gündelik hayat üzerinden yapılabilecek sosyal okumalarla yazılmasının o yerin özelinde önemli tarihi verileri ortaya çıkaracağı savunulmaktadır. Bu bağlamda Ankara Tarihi Kent merkezinde yer alan Anafartalar Caddesi'nin Erken Cumhuriyet dönemine tanıklık etmiş hayatları konu alan yazılı eserlerden, yazılı medyadan ve basılmış olan görsel belgelerden (fotoğraflardan, reklam duyurularından ve ilan panolarından) çıkarımlar yapılarak gündelik yaşam üzerinden mekanların okunması amaçlanmıştır. Tezin birinci bölümünde, tarih yazımı nasıl olmalıdır sorusu üzerinde durularak, gündelik yaşamın mimarlık tarihindeki yeri anlatılmaya çalışılmış ve tez kapsamında yapılacak gündelik yaşam çalışmasının kuramsal çerçevesi tariflenmiştir. Tezin ikinci bölümünde, gündelik yaşam okumaları ile Erken Cumhuriyet dönemi Ankara'sı ve kentin tarihi merkezi olan Ulus tanımlanmış, Cumhuriyet sonrası planlı olarak gelişen modern kentin günümüze kadar geçirdiği planlama süreçleri aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise, dönemin modernleşme vitrini Ankara'nın en canlı ticari aksı olarak bilinen Anafartalar Caddesine ait 1929 yılı kadastral paftaları okunarak, mülkiyet ve kullanım durumu anlaşılmaya çalışılmıştır. Tezin bu bölümü aynı zamanda caddenin gündelik yaşamına ilişkin tespitlere mekansal bir altlık oluşturmuştur. Bu bölümde kentin gündelik

yaşamını yansıtan sosyal tarihin mekansal izdüşümleri tespit edilmiş ve haritalanmıştır. Anafartalar Caddesi'ndeki gündelik yaşam anlatılırken mekanlar ticaret, kültür-eğlence, barınma, çalışma ve ibadet etme gibi etkinliklerin oluşturduğu kullanım çeşitliliğine göre sınıflandırılmıştır. Ticaretin mekanı olan dükkânlar; kültür-eğlence mekanı olarak; oteller, lokantalar, pastaneler, sinemalar, kahvehaneler; barınma mekanı olarak apartmanlar; resmi kurumlar; ibadet mekanları anılardan, gazete haberlerinden yapılan okumalar ile 1929 yılı kadastral haritasının üzerine işlenerek mekansal ve sosyal bir okuma yapılmıştır. Anafartalar Caddesi yalnızca dükkânları değil, birçok kamu yapısını, eğlence mekanını, konutu ve farklı dinlere ait ibadet mekanlarını içermektedir. Caddedeki bu mekansal çeşitlilik, farklı sosyo - kültürel grupları bir araya getirmiş ve bu bağlamda cadde oldukça zengin bir sosyal yaşantıya tanıklık etmiştir.

Erken Cumhuriyet dönemi Ankara'da kentleşmenin en hızlı yaşandığı dönemdir. Bu döneme ait izlerin Anafartalar Caddesi'nde oldukça fazla olması bu caddenin kentin merkezinde yer alan en önemli kamusal aks olmasından kaynaklanmaktadır. Modern sonrası tarih yazımında kuramsal çalışmalar mekan ve sosyal süreçler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi üzerinde yoğun olarak durmuş, doğru bir tarihsel okumanın ancak tarih ve sosyal bilimler arasındaki ilişkinin, ekonomi, sosyoloji ve siyaset bilimi kadar yakın olması gerektiğini vurgulamıştır [Uludağ, 2009]. Bu çalışma kapsamında yapılan incelemelerde Erken Cumhuriyet dönemi Anafartalar Caddesi'nde geçen gündelik yaşantıya odaklanmayı gerektirmiştir. Tez kapsamında medyada yer alan resmi arşiv dokümanlarının, dönemde yayımlanmış gazetelerin, dergilerin ve dönemi konu alan edebi eserlerin ve görsel belgelerin (fotoğraflar, filmler vs.) analizi yoluyla gündelik hayat tartışılmakta ve gündelik yaşam pratiklerinin mekansal yansımaları haritalanmaktadır. Tez içerisinde döneme ait fotoğraflar çeşitli kitaplar ve özel arşivlerden elde edilerek sıklıkla kullanılmış, fotoğrafların okunması yöntemi de haritalama aşamasında önemli katkılar sağlamıştır. Dönemin gazetesi Ulus (1935-1950 yılları arasında), Ankara ilindeki kamusal yaşamı yansıtmaları

açısından ana referans noktası olarak seçilmiştir. Gazetede yalnızca politik haberler yer almamış; Ankara, kent ve sosyal hayata ilişkin birçok etkinlik de gazetenin satırları aracılığıyla halka aktarılmıştır. Tez kapsamında dönemi yansıtan kadastral paftalar okunarak Anafartalar'ın sahiplilik durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Anafartalar Caddesi özelinde yapılan bu okuma ile kentin geçirdiği modernleşme de gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Anafartalar Caddesi üzerinden kente dair yapılan bu çok yönlü okumanın ve gündelik yaşam pratiklerinin mekansal yansımalarının, kentin modernleşme sürecine koyduğu katkılar tartışılarak kentin fiziki ve sosyal açıdan bir bütün olarak algılanmasının önemi ortaya çıkarılmıştır.

2. MODERN TARİH YAZIMI ÜZERİNE KURAMSAL OKUMALAR

Tarih yazımı hakkında oldukça tartışılmış, çeşitli görüşler etrafında farklı farklı tarih yazımları ortaya konmuştur. Bunun nedeni Tarih anlatıcısının olaylara bakış açısı, bu bakış açısı etrafında anlatımında yer alacak verileri seçmesi ve aktarırken kattığı yorumdur. Tarihin, ne olduğuna ilişkin Keith Jenkins şöyle der [Jenkins, 2011];

“Tarih, dünya ile ilgili bir dizi söylemden biridir. Bu söylemler, üzerinde yaşadığımız fiziki dünyayı meydana getirmezler fakat onu kendilerine mal ederek sahip olduğu bütün anlamları ona verir.”

Tarih ne kadar ispatlanabilir, ne kadar çok kişi tarafından kabul edilebilir olursa olsun kaçınılmaz olarak tarihçisine bağlı kişisel bir kurgu olduğunu, bakış açısını anlatıcı olarak aktardığını belirtir. Doğrudan hafızanın aksine tarihin anlatanın gözlerine ve sesine dayandığını, geçmiş hakkındaki bilgileri aradaki yorumcu üzerinden edindiğimizi söyler. Tarihin tarihçiler tarafından oluşturulan değişken bir söylem olduğu bu nedenle her bir farklı bakış açısı, her bir farklı perspektifin karşımıza farklı okumalar çıkaracağına değinir.

Burada Jenkins'in, “Tarih nedir?” yerine “kim için tarih?” diye sorduğunu ve tarih yazımına farklı bir tartışma getirdiğini görürüz. Bugün ve geleceğe yönelik planların hep geçmişe dayanarak yapıldığına değinir. Bu geçmişin ise, toplumsal oluşumda en fazla güce sahip olanlar tarafından kurulduğunu ve meşrulaştırıldığını savunur [Jenkins, 2011].

İktidarın, gücün etrafında kurgulanan tarih olaylara yalnızca bu çerçeveden bakmış, toplumda herhangi biri olan kimseler geçmişte hiç yaşamamışçasına bu anlatılarda hiçbir zaman yer almamıştır. Olayların ve mekanların önemli olması bile anlatıcısının seçimi ile belirlenmiş, güç odaklı yaşantılar

önemsenmiş, sıradan halk tarih anlatısında, onlara ait mekanlarda mimarlık tarihinde göz ardı edilmiştir.

Sibel Dostoğlu mimarlık tarihi üzerine yazdığı; “Tarih, Mimarlık Tarihi ve Bazı Kavramlar” başlıklı makalesinde tarih disiplininin gezginlerin, tacirlerin seyahat notları, saray dokümanlarından oluşan uzak geçmiş tarihlerini ayırmsayarak, 19. yüzyıl pozitivizmi ve ampirisizmi ile birlikte ortaya çıktığını savunur. Tarihin savaşlar, antlaşmalar, gibi kesin olarak belirlenmiş, hadiseler birikimi olması durumu ile mimarlık tarihinin de bu önemli olayları barındıran saraylar, kiliseler, katedralleri tariflemesi durumunun benzer durumlar olduğunu belirtir. Dostoğlu da amprizim ile birlikte önemli olanın tarihlenmesi durumuna şu eleştiryi yapmaktadır [Dostoğlu, 1983];

"Olgular bir balıkçı tezgâhında yatan balıklar değildi. Büyük ve bazen ulaşılmaz bir okyanusta yüzen balıklara benziyordu olgular tarihçinin ne yakalayacağı biraz rastlantıya, daha çok ise okyanusun neresinde avlandığına ve nasıl oltalar kullandığına bağlıydı bütün bunları belirleyen şey ise ne biçim balıklar yakalamak istediğiydi."

Bu bağlamda Dostoğlu'nun tanımladığı tarihçi öncelikle nasıl bir kurgusu olacağını belirleyip oluşturmak istediği tarihe göre olguları seçmektedir. Bu seçim yapılırken tarihçi kendi bakış açısına göre olguları kimi zaman önemsemiş kimi zamanda önemsizleştirmiştir. Mimarlık tarihi yazımında da bu bakış açısı etkili olmuştur. Mekanlar yazarının kaygılarına göre tarih anlatısında yerini bulmuştur. Dostoğlu; N. Pevsner'in bisiklet sundurmasının bir yapı, Lincoln katedralinin ise mimarının bir parçası olduğunu, insan yaşamı için gerekli alan kaplayan her şeyin yapı olabileceğini, “ancak” mimarlığın yalnızca estetik kaygılar taşıyan yapıları dikkate aldığı görüşü ve bakış açısına göre mimarlık tarihini şekillendirdiğini ifade eder [Dostoğlu, 1983].

Tarih yazımında; tarihçinin bakış açısının ideal olandan maddeye yönelmesi Marx ile birlikte başlar. Artık ideallerin yani erkin değil toplumların tarihi

önemsenir. Dostoğlu bu konuda Marx ile birlikte tarih'e bakış açısının 'idealist' bir çerçeveden 'maddeci' çerçeveye dönüşmüş olduğunu 'pratiği düşünceyle açıklama'nın' 'düşüncenin oluşmasını maddi pratiğe bağlama' ile yer değiştirdiğini ifade eder [Dostoğlu, 1983]. Bu tarih yazımında önceki anlayışın tersine toplum öncelikli ve belirleyicidir. Toplumsal tarih anlayışı tarihin alt dalları olan mimarlık tarihi ve sanat tarihinde de yer etmiş, yalnızca estetik kaygılar taşıyan tarih anlatımı yerini toplumun ürünü olan sanat anlayışı ile toplumun önemsendiği tarih yazımına bırakmıştır. Özellikle 70lerden sonra tarih disiplinin sosyal bilimlerdeki yeri ve söylemi değişmiştir. Artık 'tarih' sadece belirli olayların, ya da siyasi oluşumların kronolojik olarak dizimi değil, yer ve zamana ait tüm olayların toplumsal oluşumlarıdır. Arnold Hauser Sanatın Toplumsal Tarihi isimli çalışması ile toplumun da sanat tarihinde yer alan estetik öğeler kadar tarih anlatımında yer etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dostoğlu Arnold Hauser'ın, Sanat'ın Toplumsal Tarihi kitabında yer alan sanat tarihi ve toplumsal tarih ilişkisini şöyle ifade etmektedir [Dostoğlu, 1983];

“Sanatın toplumsal tarihini sanat tarihinin ne yerine geçer, ne de onu geçersiz kılar (ya da tersi); her biri farklı bir değerler ve olgular dizisinden yola çıkar” Mimarlık tarihinin incelediği bir binanın inşa edildiği toplumsal koşullarda, o binanın cephe süslemeleri de aynı ölçüde mimarlık tarihidir.”

Daha öncesinde savaşlar önemli olaylar, iktidar ve güç merkezli tarih anlatımının toplumun tarihi anlatımında yazının verileri yapılan antlaşmalar, saray notları gibi argümanlardan sağlanırken, tarih bakış açısını topluma çevirdiğinde bu anlatım için verilerin nereden ve nasıl sağlanılacağı konusunda geline ortak fikir gündelik yaşamdır. Gündelik yaşam tarihçiliği ile toplumun her kesiminin kendi tarihinin önemsendiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda farklı mekanlarda yaşayan insanların farklı tarihleri bu şekilde ortaya çıkmaktadır. Gündelik yaşamın çeşitliliği tarih yazımına da çeşitlilik getirmektedir. Gündelik yaşam tarihçiliği ile tarihsel araştırmaların konusu, iktidardan diğer bir deyişle merkezden, marjnlere çoğunluklara yönelmiş,

çoğunluklar gündelik yaşam tarihçerince kalabalığın bir parçası değil kalabalık içerisinde önemsenen bireyler olarak ele alınmıştır. Iggers Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı kitabında gündelik yaşamın modern tarih yazımına katılımını vurgular. Diğer tarih yazımlarının aksine, tarihin, sıradan insanların yaşadığı gündelik yaşam koşullarını anlatır hale gelmesi gerektiğini söyler ve bu konudaki görüşlerini şöyle belirtir [Iggers, 2000];

“Edward Thompson, daha The Making of the English Working Class\ın amacını bildirirken, yazdığı tarihin motivasyonunun yoksul çorapçıyı... [ve] ‘dik başlı’ el dokumacısını gelecek kuşakların muazzam hor görüsünden kurtarmak” olduğunu açıkça belirtmişti.”

Bu bakış açısı ile tarih anlatımı çoğunluğun içinde yok sayıldığı büyük bir anlatı olmaktan, birçok bireysel merkeze sahip yeni bir anlatı olarak karşımıza çıkar. Bu anlatıda önemli olanın tarih değil tarihler diğer bir deyişle öykülerdir. Çoğu tarih anlatısında önemsenmeyen bireyler bu anlatıda kendi tarihini bulur. Iggers Medick’in yeni tarih anlatısı üzerine görüşlerini şöyle dile getirir [Iggers, 2000];

“Medick’e göre, “küçük güzeldir” anlayışı, kesinlikle daha büyük bağlamlardan koparılmış, anekdotlarla dolu bir tarih anlamına gelmez. Aslına bakılırsa, Medick tarihin ilgisinin, yerleşik kurallara uymayan bireylerin yer alamayacağı “merkezi” kurumlardan kenarlara (“marjinlere”) kaydırılması konusunda ısrarlıdır.”

Iggers yerel tarih grupları, sık sık sıradan insanların yaşam deneyimlerini aktarmak için sözlü tarih yöntemlerini kullandıklarından özellikle de Almanya’da ve son yıllarda eski Sovyetler Birliği’nde, bu yöntemlerle yakın tarihin yeniden inşasının parçası olarak kullanıldığından bahsetmektedir. Iggers konuya ilişkin sonuç değerlendirmesinde mikro-tarihi daha geniş toplumsal bağlamların tarihinin bir olumsuzlanması olarak değil, ona bir ek olarak tanımlamaktadır [Iggers, 2000]. Alman mikro-tarihçiler gibi İtalyan

mikro-tarihçiler de Levi başta olmak üzere eserlerinde, mikro-tarihi sosyal bilim tarihinin bir uzantısı olarak tanımlamakta kültürün ve tarihsel değişimin taşıyıcıları olarak tanımladığı kişiler ile küçük grupların bireyselliklerinin yeniden keşfi olarak nitelendirmektedir. Bir Düşünce Sistemleri Tarihçisi olan Fransız düşünür Foucault'ya göre de; Mikro-tarihsel araştırmaların merkezinde, geleneksel tarih kaynaklarında ihmal edilmiş merkezde yer alamayan kadınlar ve erkekler yer alır. Biyografiler ve hatıralar, onların yaşamlarının yeniden canlandırılmasında önemli bir yer tutmakta ayrıca sözlü tarih de bu anlatıdaki eksikleri tamamlamakta kullanılmaktadır [Foucault, 2002]. Foucault esas amacının "şimdinin tarihi"ni yazmak olduğunu belirtmiş ve kendisi hakkında, "şimdinin tarihçisi" deyimini B. -H.Levy ile yapmış olduğu bir mülakatta kullanmıştır. Foucault, Bilginin Arkeolojisiyle bir düşünce tarihçisi olarak bilginin içinde her biri ayrı bir ifadeler bütünü olan söylemsel oluşumları, pozitiflikleri, ifadeleri, bunların oluşum koşullarını, özel bir alanı ortaya çıkarmaya çalışmakta, yani bir arşiv araştırması yapmaktadır Foucault, yapmış olduğu delilik, klinikler ve hapishaneler üzerine çalışmalarda modern tarih akışını gündelik yaşamdaki artan disiplin ile özdeşleştirmekte, tarihte birlik olmadığının, tarihin "kopuşlar"la belirlendiğinin altını çizmektedir [Foucault, 2002].

Görüyoruz ki tarih yazımı gündelik hayattan dolayısıyla zaman ve mekandan bağımsız olamaz. Gündelik yaşam pratiklerinin geçtiği sahne olan mekan ve yaşanan anı gösterir zaman iki kurucu öğedir. Çoğu kez artık bitmiş olan zamana(geçmiş zamana) ait anlatılarda günümüzde mevcut(şimdiki zaman) mekanların izini buluruz. Zamana tanıklık eden mekan böylece her yaşanmışlık ile farklı önemler kazanacaktır. Böylece aynı mekana ve zamana ait bir değil yaşanmışlıklarla bağlantılı olarak birden çok tarihi yazılabilecektir.

2.1. Yeni Bir Mimarlık Tarihi Yazımı

Tarih yazımını mimarlık tarihi yazımı üzerinde özelleştirecek olursak, mekan ve zaman bağlamı önem kazanır. Mimarlık tarihinde anlatının esas olan

kent/mimari toplumun zaman içindeki talepleri yaşam şartları çerçevesinde değişebilmekte, zamanla değişmeyen öğeler ise her tarihte farklı yaşantılara tanıklık etmektedir. Gündelik yaşamın modernleşme sürecinde geçirmiş olduğu değişimler Kente/ mimariye yansımakta değişen ihtiyaçlara karşı yeni mekanlar üretilmektedir. Böylece zamanla yenilenen dönüşen mekanlar ile zamana adapte olup sürekliliği sağlanan mekanlar bir arada yeni yeni okumalara yol açmaktadır.

Erhan Acar, Murat Güvenç Kentin Yaşayan Dokusunda Mekan, Zaman ve Plan isimli makalelerinde Kenti yalnızca parsellerden, kamu alanlarından, konutlardan ve sokaklardan oluşmadığı zamanında bu dokunun bir parçası olduğu, kentin hem yaşamdan oluşan hem yaşayan bir doku olduğuna değinmektedir [Acar ve Güvenç, 1983].

Mekan zaman içerisinde sürekli, değişen dönüşen üzerinde geçen yaşamışlıklarla farklı tarihsel anlamlar ifade eden bir kavramdır. Mekanları zamandan bağımsız olarak anlatmak ya da tam tersi seçilen zaman dilimini dönemin mekansal karşılıklarını ifade etmeden anlatmak kavramsal karışıklıklara yol açacaktır. Mimari ve kent yaşamla bütündür. Bugünün mekanları üzerinden geçmişi kurgulamak ne kadar yanlış olursa, bugünün gündelik yaşam alışkanlıkları ile geçmişi kurgulamak da bir o kadar yanlış olacaktır. Mimarlık tarihi yazımında bahse konu mekana ilişkin Harvey; Mekan kendi başına mutlak, görelî ya da ilişkisel değil, ama duruma göre bunlardan bir ya da birkaçı olabildiğine, mekanın uygun kavramlaştırılması sorunu insan pratiklerinin onun karşısındaki durumuna göre sonuçlandırıldığına değinmektedir. Mekanın doğasından kaynaklanan felsefi sorulara yanıtların insan pratiklerinde bulunabileceğine değinmektedir. Harvey "mekan nedir?" sorusunun "değişik insan pratikleri nasıl değişik mekan kavramlaştırmaları yaratıp kullanıyor?" sorusu ile değiştirmektedir. Kentsellik ve toplumsal süreç-mekansal biçim konularını anlamak, insan faaliyetinin belirli mekan kavramları ihtiyacını nasıl doğurduğunu ve günlük toplumsal pratiğin mekanın doğasına ve toplumsal süreçle mekansal biçim

arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir [Harvey, 2009].

Zaman ve mekan üzerine kurgulanılacak olan gündelik yaşam Lefebvre' e göre modernitenin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Moderniteyle birlikte boş zaman kavramı dâhil edilen hayatlarda gündelik yaşam, saate ve takvime göre düzenlenmeye başlanmıştır. Lefebvre'e göre Modern yaşamda gündelik yaşam toplumsal örgütlenmenin nesnesi haline gelmiş, bir özne tarafından yaşanırken ortaya çıkabilecek zengin öznel potansiyeli bastırılmış ya da dışlanmıştır [Lefebvre, 2007]. Modern Dünyada Gündelik Hayat kitabında Lefebvre 1900 yılından günümüze kadar bir dizi takvimden, rastgele bir takvim çekip, takvimden yine rastgele bir günü seçtiğini ve o günün 16 Haziran olduğunu kurgular. Bu tarihte neler olduğunu öğrenmek için dönemin basınından faydalanırken gündelik yaşama dair izleri gazetelerdeki reklamlar ve günlük haberlerden edinebileceğimizi söylerken bunları "...kıyıda köşede kalmış bilgi parçacıkları" olarak niteler [Lefebvre, 2007]. Aynı güne dair bilgilere James Joyce'un "Ulysses" de denk gelir. Kitapta; Mr. Bloom, karısı Molly ve arkadaşı Stephen Dedalus'un 16 Haziran 1904 gününe dair gündelik hayatlarının detaylı olarak anlatıldığını aktarır ve gündelik olanın edebiyat alanında aniden belirivermesini büyük bir özenle incelemek gerektiğini, gündelik hayatın edebiyat, yani dil ve yazı aracılığıyla düşünce ve bilincin alanına girdiğini bizlere aktarır. Lefebvre, gündelik yaşamın tekrarlardan oluştuğunu ifade eder ve tekrarlananın keşfedilmesi gerektiğini vurgular [Lefebvre, 2007].

Gündelik yaşam çalışmaları karşımıza, biri bireyin faaliyetleri diğeri ilişkileri üzerinden giden iki farklı ontolojik kabul ile çıkıyor. Bireyin faaliyetleri iş ve boş zamanı (leisure) kapsamaktadır. İş, eğlence ve diğeri faaliyetlerin temelde bireyin zaman bütçesini birlikte bölüştükleri düşünülürse, bunların bir bütün oluşturdukları ve birbirini etkilediği ve bu nedenle de tümünün ele alınması gerektiği ileri sürülebilir [Lefebvre, 2007].

Tekeli de bu konuda Lefebvre ile paralel olarak gündelik yaşamın zamana ve

mekana bağılı olarak, toplumdaki değişimlerden etkilenecek olduğu kanaatindedir. Gündelik hayatın yeniden üretimi ile toplumsal hayatın sürekliliğinin bedenini onu anlamlı bir şekilde yeniden kurgulaması ve onun tarafından kurgulanması ile gerçekleşebileceğini belirtir. Gündelik yaşamı tanımlamak için öncelikle bu oluşumun tanımlanması gerektiği toplumsal bir sistemin işlerliği gündelik yaşamın sürekli olarak kendini tekrarlamasına bağlı olduğunu vurgular. Gündelik yaşamın yeniden üretilmemesi, toplumun yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır [Tekeli, 2000].

Lefebvre gündelik yaşamın ayrıntılarını ortaya çıkarmayı önemsemektedir. Gündelik yaşamda birey yaşantısının toplum hakkında önemli veriler sağlayacağı, aile yaşamı, boş zaman faaliyetleri, yaşamı yönlendiren eğilimler ve onların çok yönlü ilişkilerine odaklanan bir çalışma ile Fransızların tüketim alışkanlıkları, zamanlarını nasıl kullandıkları, tatillerini ya da boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri incelenmiş olacağına değinmektedir. Lefebvre de gündelik yaşamı, genellikle bireylerin günlük zaman periyodu içinde gerçekleştirdikleri beslenme, giyinme, barınma, uyuma vb. faaliyetler olarak ele alınmakta ve bu faaliyetler ile kullanılan nesnelere bir bütün olarak o toplumun "maddi kültürü"nü oluşturduğunu belirtmektedir [Lefebvre, 2007]. Bireyi oluşturan ve dönüştüren gündelik yaşam toplumdaki değişimlerden de etkilenmekte, ekonomik yenilikler, politik olaylar, ideolojik değişimler ile kendini dönüştürmektedir. Gündelik yaşam bu özelliği ile siyasal veya toplumsal bir hareketin geliştirilebilmesinde ve yerleştirilebilmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Tekeli'ye göre gündelik yaşamın bu özelliği, topluma ilişkin bir proje olarak ele alınarak kent plancılarının fiziki çevreyi tasarlarırken önemsemesi gerekmektedir [Tekeli, 2000].

Gündelik yaşamın etkin olduğu tarih yazımı da bu bağlamda konu edindiği yaşam anlatıları ve belgelere göre çeşitlenebilecektir. Lefebvre'nin belirttiği gibi aynı güne, aynı ana ait birden fazla yaşanmışlık ve olay sığabilirken aynı mekan farklı deneyimlere de sahne olabilmektedir. Gündelik yaşam üzerine

önemli kuramsal bilgilere De Certeau'da da rastlarız. De Certeau Yürüme metaforu ile nasıl yaşanacağı belirlenmiş, rasyonelleştirilmiş bir şehir yaşamını yayalar diledikleri biçimde değiştirebildiğini, her yayanın şehir yaşamını deneyimlemesi (yaşamasi) farklı ve kendine özgü olduğundan, şehrin mekanları tek bir şekilde iktidarın beklediği şekilde algılanamayacağını öne sürer ve okuma eylemini de yürüme eylemine benzer biçimde ele alır; sıradan insanların gündelik pratikleri nasıl kullandığı ile ilgili olarak paralel biçimde düşünülmesi gereken bir örnektir okuma. De Certeau'a göre okuyucu, metnin içinde gezinir, belli cümleleri, kavram ve benzetmeleri kendi istediği biçimde anlamlandırıp kendine mal ederken, bazılarını görmezden gelebilmektedir. Böylelikle okuyucu, metnin otoritesine direnebilmekte, metinden kişisel anlamlar ve hazlar çıkarabilmektedir [Certeau, 1988]. Elvan Altan Ergut'un "Cumhuriyetin Mekanları/ Zamanları/ İnsanları": Mimarlık Tarih yazımı Üzerine Bir Değerlendirme" kitabıyla aynı ismi taşıyan makalesinde mimarlık tarihi yazarken üretilmiş olan metinden kişisel çıkarımlar yapabilmek üzerine şunu belirtir [Ergut, 2009];

"Belirli bir zaman ve mekanda üretilmiş olan mimarlığı çalışan mimarlık tarihçisi, bu mimarlığı anlama/anlatma sürecinde, incelediği konuda üretilmiş olan yazındaki yaklaşımları paylaşıp bu yazını geliştirebilir; ya da bu üretime eleştirel yaklaşım yepyeni bir bakış açısıyla bütün hikâyeyi yeniden yazabilir. Her iki durumda da, tarihçinin çalışması için, bu konuda üretilmiş olan yazın belirleyicidir."

Certeau'nun [Certeau, 1988] metni okurken seçici davranan ve okuyucusunun seçimine göre çeşitlenen metin buna paralel olarak birçok defa yeniden yorumlanarak aktaranın farklı bakış açıları sayesinde yeniden üretilebilecektir. Toplumsal değişimler gündelik yaşam pratiklerini etkilediğinden gündelik yaşamı konu alan mimarlık tarihi yazımında sıkı bir toplum, zaman, mekan ve sosyal pratikler ilişkisi olacaktır.

Zaman ve mekan ilişkisi hakkında Mapping the Futures ve Life and Times of Postmodernity gibi çalışmalar da, zaman konusunda çalışırken, mekan konusunun da irdelemesi gereği üzerinde durmaktadır. Harvey "zaman ve

mekan konusundaki nesnel kavrayışların zorunlu olarak toplumsal yaşamın yeniden üretimine hizmet eden maddi pratik süreçler aracılığıyla yaratıldığını” iddia etmektedir [Aktaran Ergut, 2009]. İlhan Tekeli Gündelik Yaşamda Zaman ve Mekan Etkileşimi üzerine Hägerstrand'ın zaman coğrafyasından bahseder. İsveçli coğrafyacı Torsten Hägerstrand tarafından 1970'lerde kuramsal açıklaması yapılan Zaman coğrafyası 4 boyutlu uzay-zaman evrenini inceleyen bir coğrafya dalı olarak mekânın ve mekânda bulunan nesnelere zaman içerisinde konum değiştirmelerini incelemektedir. Pratikte ise genelde iki boyutlu bir harita üzerinde 3. boyutu zaman (bir günün 24 saati) olarak verip, nesnenin harita üzerindeki doğrusal yer değişimlerinin, doğrusal zaman grafiği ile kesiştirilip 3 boyutta hareket eden bir eklemlili ve sürekli bir doğru parçası elde edilmesiyle diyagramları çıkarılması olarak kullanılan bu yöntem ile örneğin bir şehirdeki ulaşım araçlarının zaman-mekân içerisindeki hareketlerinin izlenebilmesine imkân tanımaktadır [Tekeli, 2000]. Tekeli bu modeli gündelik yaşam üzerinde kurgulamanın zaman ve mekân etkileşiminin izlenmesini açık ve kolay hale getireceğine değinmektedir. Bu bağlamda bir yerde bulunabilecek faaliyetlerin sınırlılığı, kişinin bu yerde yaşamak için seçeceği mekân ve gündelik yaşantısında kullandığı işyeri eğlence ve kullandığı diğer mekânların seçimi de bu zaman mekân grafiği doğrultusunda okunması mümkündür. Tekeli bireylerin tek tek yaptıkları bu gündelik yaşam tercihlerinin toplumsal sonuçlar doğurduğuna değinmektedir [Tekeli, 2000]. Zaman ve mekân birlikteliğini haritalama yöntemiyle çalışmak ve bu şekilde bilgi sistemleri oluşturmak günümüzde oldukça yaygındır. Ancak Harvey; dünyanın haritalandırılmasını, mekâna özel kullanım amacıyla mülk edinilmeye açık bir şey olarak bakmaya dönüştürdüğünü belirtmektedir [Harvey, 1997]. Harvey'in belirttiği gibi mülkiyete yönelik olarak hazırlanan haritalara gündelik yaşam bilgilerinin işlenilmesi farklı bir boyut katacaktır. Böylece zaman ve mekân ilişkisi bunlar ile birlikte toplumsal dönüşüm ve değişimler harita ile belgelenmiş olacaktır. Gündelik yaşam anlatıları mimarlık tarihi yazımında yeni bir olgudur. Bir kenti/mekânı gündelik yaşam üzerinden tek bir şekilde değil her anlatıda farklı birçok yönüyle tanımak mümkündür. Bu anlatıların haritalandırılarak

belgelenmesi ise Kent tarihi bilgi sistemi oluşmasında önemli katkı sağlayacaktır.

2.2. Gündelik Yaşamın Mekanı Kentler ve Sokaklar

Kentler gündelik yaşam pratikleriyle örülen mekanlardır. İnsanların toplu halde bir araya geldiği/gelebildiği mekanlar olarak kentler ve sokaklar, oldukça çeşitli potansiyeller barındırmaktadır. Kentlinin sosyo-kültürel çeşitliliği Kentsel mekanların çeşitlenmesine neden olur. Harvey'e göre, mimari, mekansal birimleri, mekansal ilişkileri sosyal kimlik ve kültürü bir arada değerlendirerek mekanın yaratıcı anlamı ve fiziksel boyutlarıyla anlaşılmalıdır. Harvey Kenti çok katmanlı olması özelliği ile eskilerin üzerine yazılan parşömene benzetir. Zaman geçişleri birbirinin üzerine gelmesi ise alternatif bir peyzaj oluşturduğunu söyler [Harvey, 1997]. Kentler, insanlık tarihinin aynası olarak tanımlanmakla birlikte geçmişin okunabileceği kitap, geleceğe ise bırakılan izler ve yaşam alanlarıdır. Kamusal yaşamın yerleştiği, değişik kültürlerin aynı mekanlarda birbirine eklemlendiği ve uygarlık tarihinin yazıldığı yerleşimlerdir. Geçmişten günümüze biriken sosyal, kültürel, ekonomik yaşamın kentin gücü ve sosyal yapısı içindeki pozisyonlarını yansıtan alanlardır [TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007].

Lynch'e göre şehir sadece fiziksel bir alan değil anlamlarla dolu sembolik bir mekandır. Kentin sembolik mekan olgusunu gündelik yaşam anlatıları ile vurgulamak mümkündür. Kent yaşantısını gözlemlemek ve bunun üzerine yazım üretme hususunda Certau'nun Yürüme metaforuna paralel olarak Alman Kültür tarihçisi Walter Benjamin Flâneur metaforunu kullanır. Benjamin'in başyapıtı Pasajlar kitabının Türkçe çevirisinde Ahmet Cemal flâneur sözcüğünün Fransızca'da "avare gezgin" anlamına geldiğini ve "avare dolaşırken aynı zamanda çevrenin izlenimleriyle düşünce üreten kişi" demek olduğunu yazar. Benjamin ise şöyle tanımlar [Benjamin, 2009];

"Cadde Flâneur için konuta dönüşür; sokaktaki adam, kendi dört duvarının arasında nasıl evinde olduğunu duyumsarsa, Flâneur de bina cepheleeri arasında kendini evindeymiş gibi duyumsar. Onun gözünde emaye kaplı parlak firma tabelaları, aşağı yukarı bir burjuva salonundaki yağlı boya tablo gibi duvar süsüdür; duvarlar, not defterini dayadığı yazı masasıdır; gazete kulübeleri kitaplıklarıdır; kafelerin balkonları da işini bitirip sokağa baktığı cumbalardır."

De Certeau gibi Benjamin de yürüyerek keşfetmek üzerinde durmuş, gündelik yaşamın izlerini sokaklarda, dönemin en popüler kullanımda olan Flâneur'ün evi olarak tanımladığı pasajlarda gezerek gördüklerini tanımlaması ile dönem hakkında bilgi vermektedir. Flâneur çevresindeki olayları ve kişileri tarifleyerek dönemin tarihine farklı bir yorum katmıştır. Kenti gündelik yaşam üzerinden tanımak gerek flaneur gerekse yürüme metaforunda bahsi geçen ana unsurdur. Kenti tanımak ve onun hakkında bilgi edinmek hususunda Barthes şu şekilde ifade eder [Barthes, 1993];

"Kent bir söylemdir; Bu söylem de gerçekten bir dildir: Şehir sakinleriyle konuşur; biz, içinde bulunduğumuz kenti konuşuruz; bunu da orada yaşayarak, orada dolaşarak, ona bakarak yaparız."

Kent yaşantısının tüm özelliklerini bulduran sokak kent dilini okuyabilmemiz için anahtar görev üstlenir. Sokak; uygarlıkların başlangıcından günümüze kentlerin başlıca gündelik yaşam alanıdır. Jane Jacobs'un sözleriyle [Jacobs, 1992];

"Bir şehri düşündüğümüzde aklımıza ilk ne gelir? Sokaklar. Eğer şehrin sokakları ilgi çekici ise şehirde ilgi çekicidir. Eğer şehrin sokakları cansızsa şehirde cansızdır."

Kente dair bilgi; kent sokaklarında dolaşarak, kenti yaşayarak edinilebileceği gibi kent hakkında yazılmış eserlerden faydalanarak da edinilebilir. Bu tez kapsamında gerek edebiyat eserleri gerekse dönemin günlük gazetelerinden faydalanılacaktır. Bedri Rahmi oğlu Memed'e yazdığı Sana Büyük Şehirlerden Bahsedeceğim adlı şiirinde;

“Sokaklarında tanımadık yüz, ensesine şamar atmayacağı kimse dolaşmasın./her ağacına elin, her karış toprağına terin değsin./ ve kuytu evlerden birinde / senden habersiz ölenler olmasın.”

Dizesi ile sokakları kenti tanıtan ve üzerinde geçen yaşantılarla anlam kazanan bir öge oluşuna değinir. Sokak çoğı kez gündelik yaşamın sahnesi olur. Norberg-Schulz ise sokağı şöyle tanımlamaktadır [Schulz, 1980];

“Tarihte sokak, bulunduğu yörenin, kentin karakterini yoğun bir şekilde içeren, yaşamın ve tarihin kesitleri ile detayları biçimlenen küçük bir evrendir.”

Sokak herkesin kullanımına açık bir kamusal mekan olduğundan ilgi çekicidir. Kimi zaman bir öykünün geçtiğı sahne kimi zaman öykünün kahramanıdır. Sosyalleşmenin yaşandığı, insanların birbirini gördüğü ve görüldüğü vitrin olan sokağın bu özelliklerinin günümüzde sanal ortama taşınmış olması ancak bu sosyalleşmenin sokakta gerçekleşen sosyalleşme ile özdeş olmaması durumuna Anderson şöyle değinmektedir [Stanford-Andeson, 1978];

“Eğitimin kültürü yalnızca medya aracılığıyla aktarmayı amaçladığı günümüzde, sokaklar bizimle kalmalıdır çünkü onların sunduğı entelektüel ve sosyal deneyim çeşitliliklerine gereksinmemiz vardır.”

Tez kapsamında incelenilecek olan Kentin karşılığı Ankara, Sokak kavramının karşılığı ise Anafartalar Caddesi olacaktır. Bu örneklem alanın seçilmesinde; Ankara da yeni planlanmış bir başkent olarak; kentleşmenin vitrini olması için birçok çalışmalar yapılmış, yeni bulvarlar ve sokaklar açılmış olmasına rağmen eski kentte süregelen sokak dokusunun kentin planına, makro formuna, mekansal her türlü oluşumuna, sosyal yaşantısına kazanmış olması nedeniyle eski ile yeninin bir arada olduğu “Anafartalar Caddesi” bu kenti anlamamızı sağlayacak, tarihi oluşumunu, sosyal yapısını, ekonomik yapısını deşifre edebilmemiz için çok güçlü bir örnek olacaktır.

3. ANKARA

Ankara başkent olmuş, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme ideali ile özdeşleşmiş, bu idealin bir sembolü olmuş bir kent olarak, Cumhuriyet tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Cumhuriyet öncesinde ise Kent sırasıyla; Hititler, Frigyalılar, Lidyalılar, Persler, Makedonlar, Galatyalılar, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu himayesinde kalmış, tarih anlatılarında ise en çok Cumhuriyet'in başkenti olmasından sonra yer etmiştir. Ankara'nın farklı kültür katmanlarından oluşmasının yanı sıra, Müslüman, Yahudi ve Hıristiyan halktan oluşan yaşayanların sosyo kültürel çeşitliliği de Kent için önemli bir özelliktir. Farklı kültür katmanlarının kentteki yaşanmışlıkları ve bu yaşantılara ait mekanları kent dokusuna zenginlik katmıştır. Tüm bu kültür katmanlar kentlinin yaşam pratiklerinde gelenek görenekler oluşturarak yer tutmuş farklı yaşantılar bir arada alışı bir yapı oluşturmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar *Beş Şehir* kitabında Ankara'nın bu alışı yapısına şöyle değinmektedir [Tanpınar, 2010];

“Ankara, uzun tarihinin şaşırtıcı terkipleriyle doludur. Asırlar içinde uğradığı istilalar, üst üste yangınlar ve yağmalar, şehirde geçmiş zamanların pek az eserini bırakmıştır. Acayip bir karışıklık içinde bu tarih daima insanın gözü önündedir. Türk Kültürü'nün kendinden önce kalan medeniyetlerden kalan şeylerle bu kadar canlı surette rastgele karıştığı, haşır neşir olduğu pek az yer vardır...”

Kente dair tarih yazımlarında Cumhuriyetin öncesi ve sonrası keskin bir biçimde ayrılmıştır. O zamana tanıklık etmiş olanların anılarında, yayınlanan gazetelerde ve döneme ait birçok yayında Cumhuriyet öncesi Ankara durgun, silik ve köhne olarak “eski” kavramını betimler, Cumhuriyet sonrası ise ideal modern ve gelişmiş gibi “yeni” kavramını betimler sıfatlarla sıkça vurgulanmaktadır. İstanbul'da yayımlanan *Tanin* gazetesinin yazarlarından Ahmed Şerif Bey'in , 1909 yılında Anadolu'ya yapmış olduğu seyahat sonrası eski Ankara'yı şöyle tanımlamaktadır [Işın, 2009];

“Ankara, hatıraları arasında birçok kanlı sayfalar saklayan bu eski ve ihtiyar şehir, ada gibi yükselen bir tepenin üzerine yapılmış, tepeyi bütünüyle örtmüş ve çevirmiştir. Hoş olmayan bir düzensizlik içinde birbirinin üzerine binmiş harap evler ve aralarında minarelerin, kiliselerin uzadığı görülür. (...) Konya'ya gittiğimde hayatın işleyiş derecesine bakarak ‘büyük bir köy’

demiştim. Fakat Ankara bu sığata daha çok lâyıktır. Şehirde hayatla ilgili çalışma altı, yedi saatin içine sığar. Sabahları dükkânlar pek geç açılıyor, akşam ezanında ise hepsi kapanıyor. Saat birden sonra sokaklarda kimseye rastlanmıyor. Ankara her yönüyle en geri kalmış şehirlerdendir. Ne tarafa bakılırsa durgunluk, faydasız bir kanaatin eserlerinden başka bir şey görülmez. Sokaklarda, kahvehanelerde, dükkânlarda gezen, söyleyen, oturan birçok insan görülüyor. Fakat bu hareketlerde bile yorgunluk ve bezginlik, bir hastalık vardır. Herhangi bir kimseye görüşülse sözün akışı, döne dolaşa, mutlaka birbirini takip eden şikâyetlere, hoşnutsuzluklara gelir. Esnaf, tüccar hep şikâyetçidir.”

Büyük bir köy olarak tanımlanan eski kentte nüfusun ve yerleşiminin azlığını Hıfzı Veled Velidedeoğlu ise; “Bir ucu Meclis binası ile başlayıp, diğer ucu Taş Mektep ile sonlanan kent” olarak tanımlamaktadır [Şenyapılı, 2004]. Bu sınırlar Cumhuriyetin kente getirdiği yeniliklerin nüfus çekmesi ile birlikte büyümüş, büyüyen kent sınırları içerisinde kent merkezi de yer değiştirmiştir. Altan Öymen de kentin gelişimine tanıklık etmiş olup yeni kent merkezinin inşasını şöyle aktarmaktadır [Öymen, 2003];

“Şehir, büyük bir şantiyeyi andırıyordu. Her yerde inşaat işçisi çalışıyordu. Bir yandan Ulus Meydan’ını da içine alan “eski Ankara”nın içinde ve etrafında yeni, yeni binalar yapılıyordu, bir yandan da Çankaya ya giden yolun iki tarafındaki boş arazide adı Yenişehir olan, yepyeni bir şehir kuruluyordu.”

Cumhuriyetin ilanı ile kent kendi içine dönük kapalı bir kent iken dışa açık örnek bir idari merkez haline gelmiştir. Kent öncesinde sof ticareti ile ün yapmışken, idari merkez olmasından sonra kentin yeni sıfatı memur kenti olmuştur. Ulus kent merkezi ifadesine tarihi kelimesi eklenmiş, Yenişehir bakanlık binaları, Güvenpark gibi yeni kentsel donatılarla güçlü ve büyüyen devletin sembolü olmuştur. 28 Aralık 1937 günlü gazetede ise Ankara’nın 18 yıl içerisinde nasıl değiştiğini, 18 yıl önce çamur ve kerpiç yapılaşmaya sahip Ankara’da imar hareketleri ile büyük bir değişim gösterildiği anlatılmakta, eski Ankara somurtkan ve silik yeni Ankara ise parlak ve kudretli olarak tanımlanmaktadır. Yine bir başka gazete haberinde ise Ankara değişimin yeni Türkiye’nin modeli olarak tanımlanmış, bir bozkır parçasından bir mahalle

çıkarıldığı belirtilmiş, şehircilik kavramının Türkiye'ye Ankara da yapılan çalışmalar ile birlikte girdiği vurgulanmıştır [Ulus,1939];

“İnsan ve Kültür:

Ankara Hakkında...

Cumhuriyet Türkiye'sini ve bunun zihniyetini en iyi temsil eden şehir Ankara'dır. Türkiye, yeni baştan kuruluyorsa, bu en yeni Ankara da görünür. Ankara'da yeni eskiyi merhametsizce iter, devirir ve siler. Yahut bir bozkır parçasından bir mahalle çıkarır.

Türkiye'nin yeni baştan kuruluşu bir hesap ve plana dayanıyorsa, bunun da en çok göze çarptığı şehir Ankara'dır. Şehir ve şehircilik mefhumu, Türkiye'ye Ankara'dan girmiştir.

Bir yabancıyı gökten indirmek kabil olsa ve ineceği ilk nokta Ankara olarak seçilse, garptan geliyorsa, ineceği yeri yadırgamaz, şarktan geliyorsa, şaşırıp kalır. Mezbaha, Stadyum, Hipodrom gibi şehir ihtiyaçlarının halli işinde de Ankara, başta yürümektedir. Ankara'daki

Yeni mezarlık, Avrupa'nın değme şehirlerinde yoktur.

Nasıl ki, Türkiye'nin en güzel şehir sokakları ve en temiz belediyesi de, Ankara'dadır. Bu işlerin hiçbirisi kolay yapılmamış, bundan başka da, her tecrübe gibi, Ankara'nın inşasında da kusurlar ve hatalar olmuştur. İyi düşünülürse bunda tabii bir şey olamazdı. Her insan yapısında kusur ve hata olmasa idi, bunlardan bazılarını şaheser denmezdi. Bizce Ankara'nın eksikleri, kusurlarından mühimdir.”

Resim 3.1. Ankara Kartpostalı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Ankara'daki toplumsal değişimin mekansal değişimler ile desteklendiğini bu ve benzeri gazete yazılarından anlamak mümkündür. Bunun yanı sıra stadyum hipodrom gibi sosyo kültürel mekanlar ile halkın gündelik yaşam pratiklerine yeni eklenen aktivite mekanları olduğu da görülmektedir. Kentteki değişim gündelik yaşam pratiklerini de etkilemiştir. Cumhuriyet kente ve kentliye sosyalleşebileceği alanlar yaratmış, mahalle ile sınırlı sosyal

paylaşımlar kent içinde çeşitlenmiştir. Gelişen ve dönüşen bir kent olarak Ankara'nın bu dönemine tanıklık etmiş olan kişilerin biyografilerinde, döneme ait romanlarda Ankara'daki değişim ve bu değişimin halk üzerinde oluşturduğu merak önemli yer etmiştir. Ankara'nın üç farklı döneminin anlatıldığı Yakup Kadri'nin Ankara romanında da merak edilen bir Kent oluşuna dair romanın başkarakteri Selma hanımın yaşadıkları şöyle anlatılmaktadır [Karaosmanoğlu, 2010];

“Babasının (Selma Hanım'ın babası) “Bakalım Ankara'dan ne haber var? Yahut Ankara'ya dair havadisleri men etmiş olacaklar” diye söylenişleri, bir gün başlangıcının en alışılmış sesleri arasına girmişti. Hele birçok bildikleri gibi Nazif'te (Selma Hanım'ın kocası) Ankara yolunu tutunca, Selma Hanım için, hiç olmazsa üç dört defa Ankara bahsi geçmeyen ve o bahisle açılıp kapanmayan günler tatsız, uğursuz, bomboş bir mahiyet almaya başlamıştı.”

Resim 3.2. Erken Cumhuriyet Döneminde Ulus [Nafıa İşleri Mecmuası,1936]

Kentte yapılan imar faaliyetleri de birçok yenilik gibi gazetelerden halka duyurulmakta, bütün bunlar devrimin getirisi olarak övgü almaktadır. Öymen kentte yaşanan bu büyük değişimlerin devrimin getirisi olduğunu belirtir ve devrime olan inancını Ankara Marşı ile tarifler [Öymen, 2003];

“Ankara Ankara, güzel Ankara

Seni görmek ister her bahtı kara

Senden yardım umar her düşen dara

Yetersin onlara güzel Ankara...”

4. ANAFARTALAR CADDESİ

Harita 4.1. Anafartalar Caddesi ve yakın çevresi

Anafartalar Caddesi, Ankara'nın kuzeyinde; Ulus semtinde yer almaktadır. Ulus Meydanından başlayıp, Samanpazarı'nda son bulmaktadır. Cadde; Ankara Garı, Ankara Kalesi, Meclis, Valilik, Gençlik Parkı ve Ulus Meydanı gibi önemli kent mekanları ile etkileşimli bir konumdadır. Gar kentin dışarıyla bağlantısını kurması, Kale ise eski çağlardan beri yerleşimin bu bölgede olması ile önemlidir. Tanzimat sonrası Ankara'da 1882 yılına ait Ankara Vilâyeti Salnamesi'nde 40 odalı büyük bir Hükümet Konağı'nın yapımının tamamlandığı belirtilmiştir [Coşkun ve ark., 1995]. Valilik Makamı'nın burada yer alması kentin idari merkezinin yerini tariflemiştir. Kale'nin gündelik yaşamın sürdüğü mekan, Valiliğin idari çekim noktası, İstasyon ise kentin girişi olduğu düşünüldüğünde; Kale'den, Valiliğe ve Kale'den İstasyon Caddesi'ne olan bağlantı'nın Anafartalar Caddesi üzerinden sağlanması bu aksın ne denli önemli olduğunu gösterir. Anafartalar Caddesi'nin başlangıç noktası olan Ulus Meydanı; yakın Cumhuriyet öncesi Ankara'da Taşhan Meydanı olarak anılmış, Meclisin buraya konumlanması ile Hâkimiyet-i Milliye Meydanı olarak adlandırılmış, Ulus devletinin burada ilan edilmesinin de etkileriyle 1930'lardan itibaren Meydanın adı "Ulus" olarak değişmiştir. Ticaret merkezi olması ile tanınmış Ulus, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte başkent'in idari merkezi haline gelerek devlet adına önemli kararların alındığı, uygulamaların yapıldığı bir kent merkezi görevini de üstlenmiştir. Büyük

bankaların, restoranların, otellerin, eğlence mekanlarının burada yer alması da ayrıca önem katmaktadır. Meydan kentin girişi olan İstasyon Caddesi, kentin en canlı aksı olan Karaoğlan Çarşısı Caddesi (Anafartalar Caddesi) yeni açılan ve alternatifsiz ulaşım omurgası olan Atatürk Bulvarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Bulunduğu konum itibarıyla Anafartalar Caddesi'nin Ulus Meydanı ile etkileşimi oldukça fazladır. Anafartalar Caddesi'ni besleyen, buradaki ticaret hayatının aktif olmasını sağlayan önemli kentsel öğeler olan idari yapılar Ulus Meydanı ve yakın çevresinde yer almaktadır.

Anafartalar Caddesi'nin de içinde yer aldığı tarihi kent merkezinin kurgusal sebeplerine ilişkin Şenyapılı 19.yüzyılın ikinci yarısında mekansal yapının gelişmesinin yönünü etkileyen en önemli öğenin 1889' da kente ulaşan İstanbul-Bağdat demiryolu olduğunu belirtir. Aktüre de demiryolunu kentin surların dışında yer alan ilk çekim noktası olarak tanımlamış, 1892 yılında demiryolu inşaatı tamamlanarak, İstanbul'dan gelen ilk tren kente ulaşmasının Ankara'nın dış ticaretinde bir canlanma sağladığını belirtmiştir [Aktüre, 2001]. Eski kentin batısında bir istasyon ile ana girişini yapan demiryolu yerleşmeye güneyde değerek geçmesi durumunun kentin batıya ve güneye sarkmasına neden olduğunu, konutlarla birlikte özellikle Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan Karaoğlan-Balıkpazarı Çarşılarının batıya, bugünkü Ulus Meydanı'na yöneldiğine değinmektedir [Şenyapılı, 2004]. Burada bir meydan oluşmasının nedenini İnci Yalım merkezin buraya kaymasına bağlamaktadır. Merkezin yerinin değişmesini ise yeni ticaret alanı olarak Karaoğlan Çarşısının idari alan olarak yeni hükümet merkezinin burada yer alması ve demiryolunun gelişine bağlamaktadır Osmanlı'nın son dönemlerinde etkili olan 'batılılaşma' hareketini ise tüm bu gelişmelerin kaynağı olarak göstermektedir [Yalım, 2007]. Yine bu batılılaşma hareketlerinden biri olan eğitim reformu sonucunda kentlerde öğretmen okulları yapılmış olup günümüzde Ulus-İşhanı'nın bulunduğu yere 1880'lerde Darülmualimin (erkek öğretmen okulu) yapıldığı, bu yapının da alanı çevreleyen yapılardan olduğu belirtilmektedir. Demiryolu ile bu alan arasındaki taşıt yolu şehrin yeni bir girişi olarak önemsenmiş, meydan algısı

tanımlı hale gelmiştir. 19. yüzyılın sonunda meydanın alt tarafında kalan mezarlık kaldırılmıştır. Batılaşma çabasındaki Osmanlı'yı sembolize eden resmi binalar bu meydan etrafında organize edilmiş olup, Yalım'a göre; bu binalar halkın gündelik yaşamına katılarak okuma yazma bilmeyen halka reformu tanıtmıştır [Yalım, 2007].

Resim 4.1. 1929 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi [Altındağ Belediyesi Arşivinden,2012, 2012]

Tarih içerisinde Anafartalar Caddesi'nin bulunduğu güzergah, ilk önce Karaoğlan Caddesi, ardından Tahtakale Çarşısı, Balıkpazarı Caddesi ve son olarak da Anafartalar Caddesi ismini almıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale Savaşları sırasında kazandığı Anafartalar Muharebesi'nden dolayı caddeye Anafartalar adı verildiği söylenilmektedir. Samanpazarı'nda noktalanın Karaoğlan-Balıkpazarı güzergâhı, yolun caddeleşmesi ve genişlemesiyle birlikte adı da Anafartalar Caddesi olarak yenilenmiş, bu caddenin Bahriye Caddesi (Denizciler Caddesi)'ne ayrılan noktasından Samanpazarı'na kadar uzanan bölümüne Çocuk Esirgeme Kurumu binasının burada olması nedeniyle de Çocuk Sarayı Caddesi denilmiştir.

Harita 4.2. Anafartalar Caddesi, Uydu Görüntüsü

Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinin Cumhuriyet dönemi öncesindeki durumuna bakıldığında; Ankara' da 1917 yılında çıkan büyük yangından zarar gördüğü anlaşılmaktadır. Yangına ilişkin Aktüre; Türklerle azınlıkların birlikte oturdukları, kentin en zengin konut alanının ve iş bölgesinin tamamen yok olduğunu, yangın alanının varlıklı Türklerle Ermenilerin yaşadığı Hisarönü'nden, Rumların yaşadığı Çıkırıkçılar Yokuşu'na, oradan da Saraçlar Çarşısını izleyerek Bedesten'e ve At Pazarına kadar uzandığını belirtmiştir. Yangın alanında bulunan kentin üst kademe yöneticilerinden Ankara Müftüsü Rifat Hoca'nın evi ile diğer bazı Türk ailelerinin evleri, cami, kilise gibi sosyal kamu yapıları ile Çıkırıkçılar Yokuşu'nun Balıkpazan (bugünkü Anafartalar) Caddesi ile kesiştiği köşede bulunan ve Kocamanoğlu adında bir Ermeni tarafından işletilen tiyatro binasının da tamamen kül olduğunu aktarmaktadır [Aktüre, 2001].

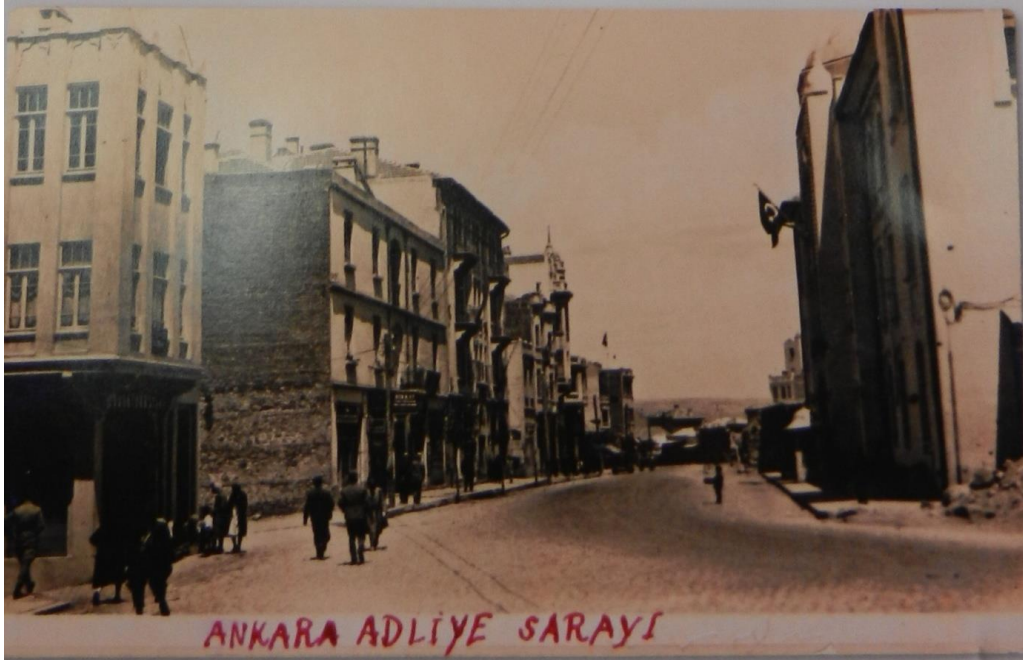
1919 yılında ise; Samanpazarı ve çevresinin kentin en kalabalık yeri, en canlı alışveriş merkezinin ise daha batıda kalan Karaoğlan Çarşısı (Anafartalar) olduğu belirtilmiştir. İstasyon Caddesi'nin kente bağlandığı noktada bu tarihten kısa zaman önce yapılmış Taşhan, onun batısında sonradan 1. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası olarak kullanılacak olan İttihat ve Terakki Kulübü, şimdiki Ulus İşhanı'nın bulunduğu yerde Darülmüallimin, yani

Öğretmen Okulu yine 1919 yılı Ankara'sında Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde yer alan önemli yapılardır [Aktüre, 2001].

1923 yılı Ankara ile birlikte Anafartalar Caddesi'nin talihinin de değişmiştir. Endüstri devrimi ile azalan caddenin en önemli fonksiyonu olan geleneksel ticaret, Ankara'nın başkent olması ile birlikte kentin göç alması ile canlanmıştır. Anafartalar Caddesi kent merkezine yakın olması nedeniyle kente yeni kalanların konaklaması, alışveriş yapmasına imkan tanımış, yeni rejim ile birlikte değişen gündelik yaşam pratiklerinin yeni mekansal karşılıkları olarak, eğlence mekanları, lokantalar, kahvehaneler bu Cadde üzerinde deneyimlenmiştir. Anafartalar Caddesi, kaldırımlar boyunca uzanan tenteli dükkânlar, kırtasiyeden kolonyaya, ayakkabıdan elbiseye her türlü ihtiyacı karşılayacak zenginlikte olması nedeniyle şehrin ana damarı olarak tanımlanmıştır [Işın, 2009].

Resim 4.2. Anafartalar Caddesi'nden Taşhan Meydanına Bakış [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Resim 4.3. 1929 yılı Anafartalar, Adliye Sarayı, Denizciler Caddesi köşesinden Anafartalar Caddesine Bakış [Cangır, 2008]

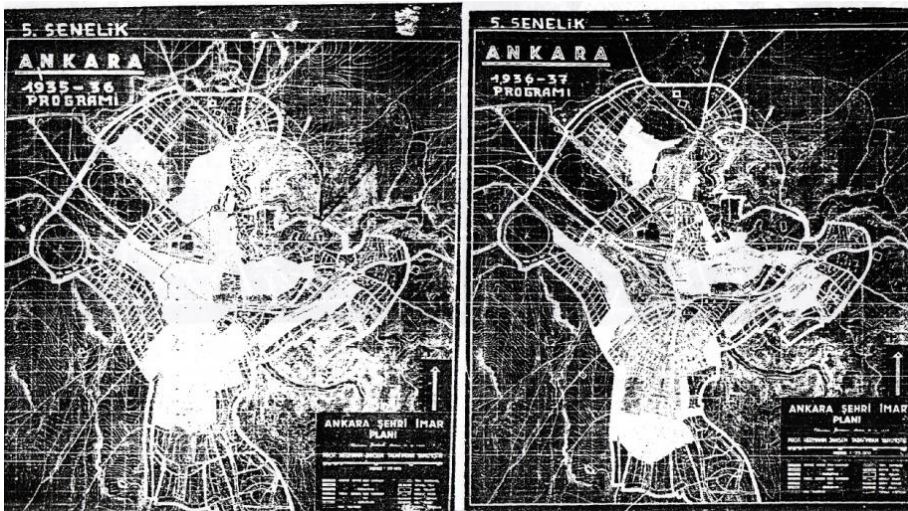
Resim 4.4. 1927 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi [Cangır, 2008]

4.1. Planlama Hareketleri ve Anafartalar Caddesi

Bu bölümde Erken Cumhuriyet döneminde başkentte yapılan planlama çalışmaları öncelikle kente getirdiği yenilikler daha sonrasında Anafartalar Caddesi özelinde incelenecektir. Başkent olması ile birlikte nüfusu artan şehrin planlı olarak gelişmesi için devlet önemli yaptırımlarda bulunmuştur. Ankara'nın modernleşme vitrini olarak devrimleri halka tanıtan şehir olması ideolojisi planlamada da etkili olmuş, yoktan var edilen bir Ulus'a yoktan var edilen modern bir başkent inşa edilmiştir. Ankara'da yapılan imar çalışmaları Ulus gazetesinden halka tanıtılmış, 15 Ocak 1935 günlü gazetede Ankara şehir planına dair açıklamalar yapılmış, 20 Temmuz 1935 günlü gazetede "Ankara En Güzel Türk Şehri Oluyor" başlığıyla yer alan haberde kentin yeni ve eski kent olarak ikiye ayrılması durumuna değinilmiştir [Ulus,1935];

"Ankara'nın Beş Yıllık Planı

Ankara şehri planı dokuz mıntıkaya taksim edilmiştir. Planlaştırmının merkez noktası İstasyon–Samapazarı yolu ile bankalar caddesi ve Samanpazarının kesiştiği noktadır. Bu noktadan başlamak üzere her yıl programında şehrin her kısmından bir parça işlenecektir. Arkadan gelen yıllarda evvelki senelerde işlenen yerler hem enine, hem boyuna genişlemek üzere ulandırılacak ve bu şekilde beşinci yılın sonunda bütün planlaşma işi teknik mesai bakımından bitmiş olacaktır."

Resim 4.5. Ankara Planları [Ulus Gazetesi, 1935]

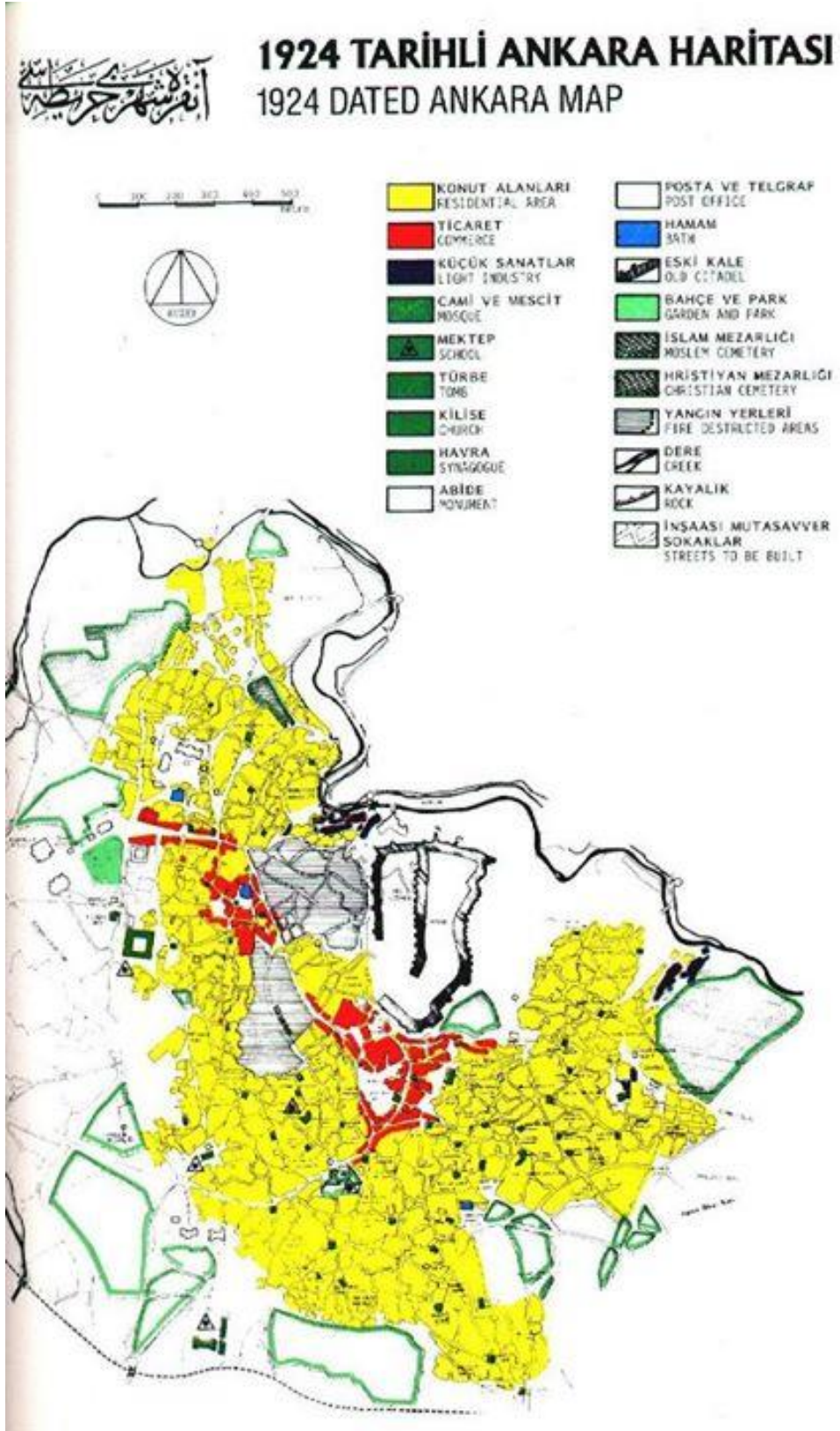
Eski Kent Merkezinde de imar faaliyetleri ilk olarak 1924 yılında Ulus Meydanı'na arnavut kaldırım döşenmesi ile birlikte başlamış, meydan kışın çamurdan, yazın da tozdan geçilmeyen köhne görüntüsünden kurtulmuştur. Ankara'da yapılan her türlü imar faaliyetinin dönemin gazetelerinden halka detaylı olarak aktarıldığını görülmektedir. 13.03.1947 günlü Ulus gazetesinde söz konusu Meydan ve yakın çevresinde yapılacak düzenlemeler ve imar programı şöyle yer almıştır [Ulus,1947];

“VALİMİZİN ULUS'A DEMECİ

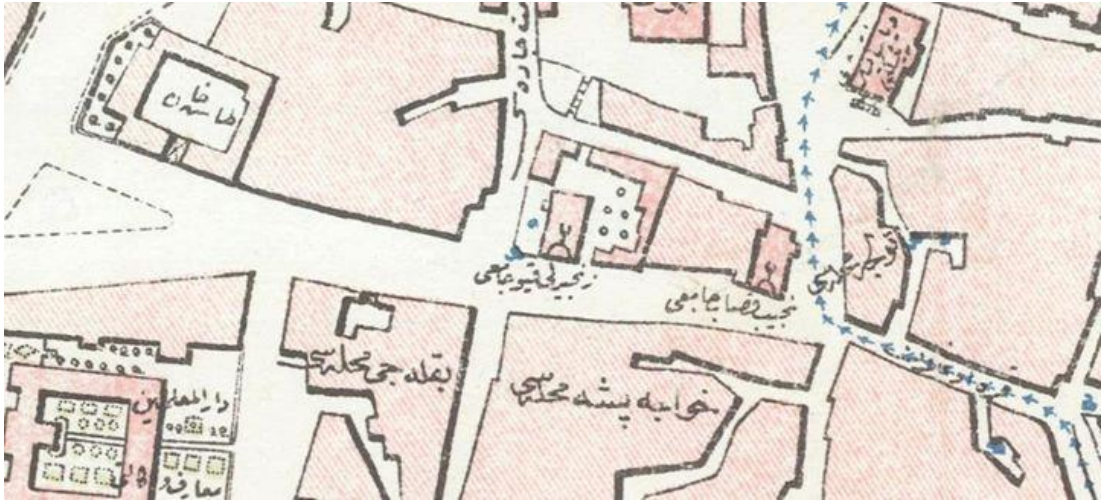
Ankara'da Geniş Bir İmar Programının Tatbikatına Geçiliyor.

Ulus Meydanı ve civarının yeni şekli;

Ulus meydanının Karpiç – Ankara Palas arasındaki ada ile Milli Eğitim Bakanlığının bulunduğu ada üzerinde ilk etüdü şehircilik mütehassısı Ölsner'e yaptırdık şimdi bu esaslar üzerinde bu iki adanın durumunu yüksek mühendis ve mimarlar arasında bir müsabakaya koyduk Özel idare mevcut para ile burada ki dükkânların bugünkü durumlarını sıkmamak, bilakis yeni yapılacak yerlere taşınmalarına imkân bırakarak bütün bu sahayı, Ankara'nın ticari ve iktisadi bir piyasa yeri ve otelleri, dükkânları, asri kahveleri, şehir lokantaları ile en modern bir hale getirmeye çalışıyoruz. Bu müsabakayı da ilan ettik. Ulus Meydanı ve civarında gerek maliye okulu sahasında ve gerekse en mühim cadde olan sanayi caddesi ve bankalar kısmı diğer taraftan belediye yanında otomobillerin bulunduğu bekleme mahalli, hal civarı, yani Anafartalar Caddesini postaneye rapteden sokak asfaltlandırılacaktır.”

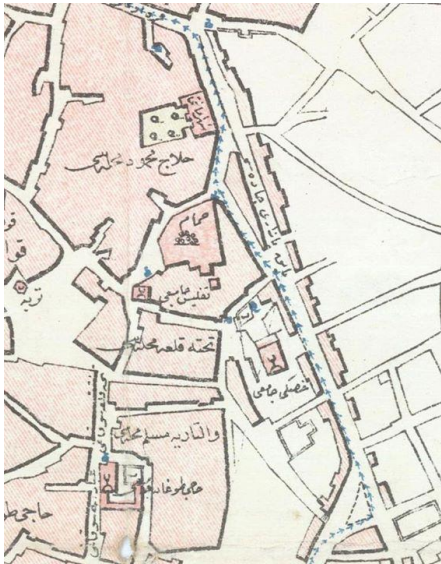

Harita 4.3. 1924 Ankara Haritası [Altındağ Belediyesi Arşivinden,2012]

Harita 4.4. 1924 Haritasında Anafartalar Taşhan'ın olduğu kısım [Anonim]

1924 yılında yapılmış olan Ankara Haritasında Taşhan, Kuyulu Camii Dar'ül Muallim Binası ve Zincirli Camii okunmakta olup Atatürk Heykeli'nin olduğu kısım ise kesik çizgiler ile gösterilmiştir.

Harita 4.5. 1924 haritasında Anafartalar ve Çıkırıkçılar [Anonim]

Anafartalar Caddesi ve Çıkırıkçılar'ı gösterir haritada; Caddenin lineer yapısı bu haritada görülmekte yakın çevrede yer alan han, hamam ve cami gösterimleri dikkat çekmektedir. Kentin modernleşme hareketleri ile geçirmiş olduğu değişimleri Anafartalar Caddesi örnekleminde gözlemlemek kolaylıkla

mümkündür. Bu Cadde önemli idari yapılar ile bunları destekleyen donatıların; otellerin, lokantaların, kahvehanelerin, mağazaların ve apartmanların bulunduğu, modern yapılaşmanın ilk mekanıdır. Bürokratlar, mebuslar, avukatlar, diplomatlar, esnaflar, farklı illerden gelen insanlar ile Ankara'nın yerli halkı bu caddede zengin bir kültür etkileşimi yaşamıştır. Cengizkan; Ankara'nın ilk plan yapımı sürecine ilişkin; 1924-1926 yılları arasında Belediye Başkanlığı yapmış olan Haydar Bey'in Eski Ankara'nın tek caddesi olan Karaoğlan Çarşısını genişlettiği ve Balıkpazarı'ndan Samanpazarı'na kadar geniş bir cadde açtığı, Samanpazarı'ndan Hamamönü'ne kadar da bir diğeri açmak düşüncesinde olduğunu ve bunu başarsaydı bu cadde eski Ankara'nın şahdamarı niteliğinde olacağını aktarır [Cengizkan, 2004].

4.1.1. Lörcher planı

Ankara için planlama denemeleri Heussler firması eliyle, 1924 yılında Eski Ankara (kale ve çevresi) ve 1925 yılında Yenişehir için İstanbul İmar Komisyonu üyesi, Berlinli mimar Dr. Carl Ch. Lörcher'e yaptırılan planlar ile başlar. İlk planın özelliği İstasyon Caddesi'nin Kale'ye kadar devam etmesi ve Dış Kale'de kubbeli bir Meclis binası önermesidir. I.Heussler Planı (1925) olarak da anılan 1/ 4000 ölçekli bu planda, Taşhan'dan İstasyona kadar uzanan kesimde, yol istikamet planı anlayışı içinde bazı planlama kararları verilmiştir.

Harita 4.6. Lörcher Planı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Bu plan 1923 yılından 1931 yılında yürürlüğe giren Jansen planına kadar geçerli olmuştur. Osmanlı döneminde oluşturulmuş kadastro parsellerinin yerine imar parsellerinin oluşturulması anlayışı bu planla başlamıştır. Atatürk Bulvarı, planda tek omurga olarak öngörülmüş, bununla birlikte alternatif olmayan bir ulaşım aksı sorunu ortaya çıkmıştır. Lörcher planında, kentin nasıl büyüyeceğine dair bir öngöründe bulunulmamıştır. Kentin kamu yapıları ve konut yerleşimlerine dair ana kararlar belirlenmiştir.

Harita 4.7. Lörcher Planında Anafartalar Caddesi [Cengizkan, 2004]

Anafartalar Caddesine ilişkin 1924 Planı incelendiğinde Belediye Binasının önünden başlayıp Çıkırıkçılar Yokuşu üzerinden sürekli olarak doğrusal bir cadde haline geldiği Gazi Mustafa Kemal ve Latife Hanım okullarını yeşil alanla çevreleyerek görsel aksla Hergele(n) Meydanı'na (bugünkü Opera Meydanı) bağladığı anlaşılmaktadır [Cengizkan, 2004]. Lörcher Planı 1924 Haritası ile karşılaştırıldığında, yeni yolların Barok bir anlayışın ürünü olan üçgenleme tekniği ile yapıldığı bunun sonucunda, bugün eski Ankara'nın tümünün, Yeni Şehir'in ise belirli bir bölümünün büyük ölçekli üçgen adalar içinde oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım sonraki modern uygulamalarla, bazen Lörcher Planı'nın önerdiği meydanların korunup yeni 'paralel yollar' ile bağlanmasıyla, bazen de doku içi yeni açılan yollarla değiştirildiği gözlenmektedir [Cengizkan, 2004]. Anafartalar Caddesi'nde de bu üçgen ada net bir biçimde görülmektedir. Hisar Caddesinin açılması ve bu cadde ile Anafartalar Caddesi arasında kalan yangın alanındaki ilk yapılaşma, bu plana göre gerçekleşmiş olduğu halde, Dış Kale yani Hisarönü

1917 yangınından günümüze kadar herhangi bir kullanıma açılmamış, yeşil alan olarak bırakılmıştır [Aktüre, 2001]. Anafartalar Caddesi (Balıkpazarı), Lörcher Planı döneminde İstanbul Yolu, İstasyon Caddesi, Eski Taşhan-Kale Yolu (bugünkü Heykel-Gima arası), gibi zaten kullanılmakta olan işlek akslardır.

4.1.2. Jansen planı (1928)

1927 yılında yapılan yarışmayı kazanan Berlinli mimar Hermann Jansen tarafından hazırlanan, 1932 yılında yürürlüğe giren plandır. Jansen "Bahçe şehir" teması ile eski kent ve yeni kent arasında denge kurmayı amaçlamış, Kale'nin her yerden görünebilirliği sağlamaya çalışmıştır. Jansen'in imar planı ile Ulus- Çankaya aksı belirlenmiş, Gençlik Parkı, Güven Park gibi yeşil doku aks üzerinde konumlandırılmış, Bakanlıklar yerleşkesinin konumu yine bu planda öngörülmüştür [Sözen, 2003].

Ulus kent merkezini Çankaya'da ki köşke bağlayan Atatürk Bulvarı ile kentte lineer bir aks oluşturulmuştur. Bu aksın bir ucu kentin Kuzeyi olan tarihi Kent merkezi, diğer ucu ise kentin güneyinde modern toplum beklentilerine ve yaşam standartlarına uygun olarak tasarlanmış yeni rejimin temsil mekanı olan Yeni Kent Merkezi yer almıştır. Atatürk Bulvarı ile kesişerek Meclisin önünden kenti hem doğu batı aksında hem idari merkezi diğerlerinden ayıran İnönü Bulvarı da tasarlanmıştır. Jansen Planı ile korumacılık alanında da çalışmalar başlamıştır. Kalenin alt kesimleri, Hacı Bayram Camii çevresi ve hanlar bölgesinin bir kısmını içeren alanda korumaya yönelik kararlar alınmıştır. Ancak günümüzde halin güney tarafları, Denizciler caddesinin alt tarafları, Yahudi Mahallesi bu alanın dışında kalmış ve değişime uğramıştır. Bu dönemde korumaya yönelik yönetimsel teşvikler olduğu Atatürk'ün Ankara'da Bedesten ve Kurşunlu Han'ın onarılmasına yönelik talimatları olduğu, İsmet İnönü'nün 1938'lerde yayınladığı tamimle eski

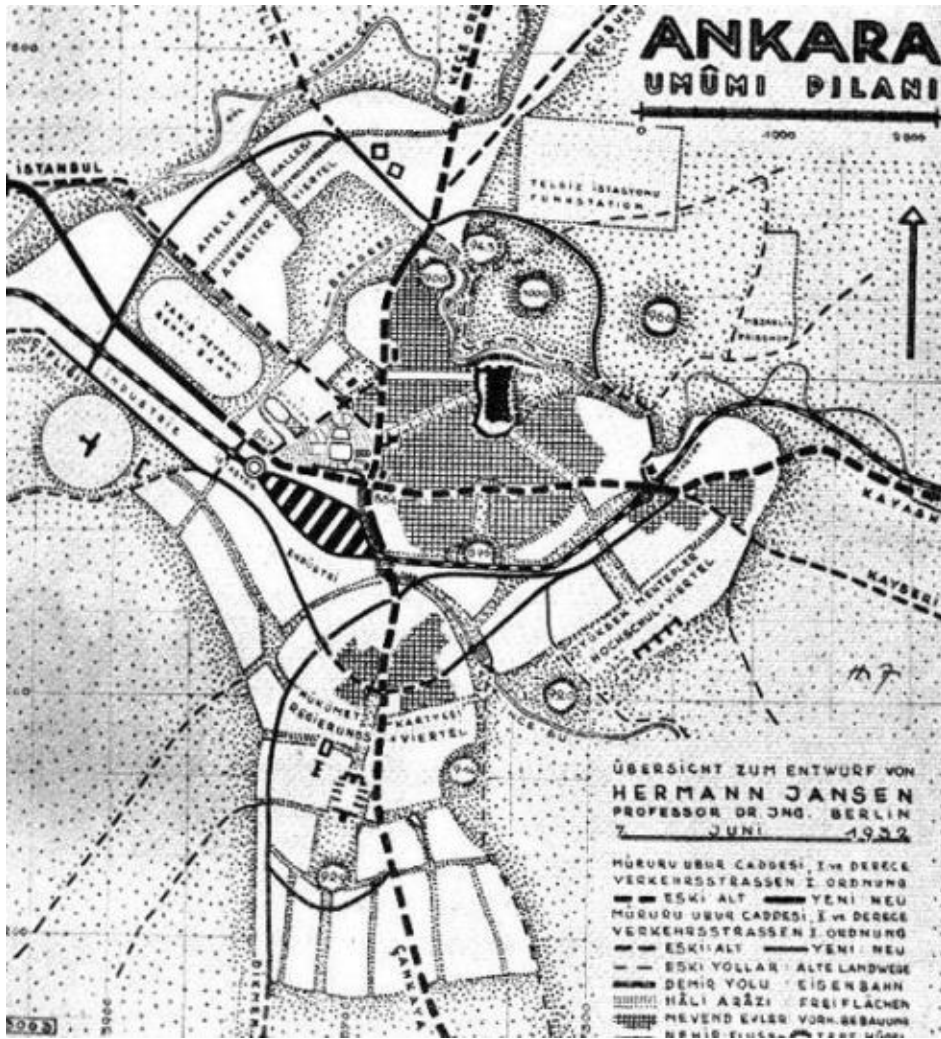
eserlerin onarılması ve yıkımın önüne geçilmesine çalışıldığı anlaşılmaktadır [TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007]. Bu plan dönemine ilişkin gazetelerde yer alan haberler ise şu şekildedir [Ulus, 1940];

“Ankara’nın manzarası değişiyor

İki hisar arasındaki park tarihi kalelerin bütün haşmetini meydana çıkarıyor. Bir müddetten beri Ankara’nın uzaktan görünüşünde göze çarpan bir saha vardır: iç ve dış hisarların arasında kalan saha, park haline getiriliyor. Evvelce de kısaca bahsettiğimiz gibi bu saha, kısmen fuzuli şagillerinden, kısmen de istimlâkler yapılarak boşatılmış ve baştan aşağı tesviye olunarak çizilen bir plana göre, etrafına binlerce sidros dikilmiş, ortasına çim ekilmiş ve bol su temin olmuştur...”

Ankara’nın Beş Yıllık Planı başlıklı yazıda; Ankara şehri planının dokuz bölgeye ayrıldığını, planlamanın merkez noktası İstasyon–Samanpazarı yolu ile bankalar caddesi ve saman pazarının kesiştiği nokta olarak belirlenmiştir. Bu noktadan başlamak üzere her yıl programında şehrin her kısmından bir parça işleneceği, beşinci yılın sonunda bütün planlama işi teknik olarak bitmiş olacağı halka aktarılmıştır[Ulus,1935].Bir diğer haberde ise Jansen Planına dair şu bilgiler yer almaktadır [Ulus,1935];

“Şehir imarında esas ve gayeler-gelecek yılların Ankara’sı-çağlayanlar-parklar-yüzme havuzları-spor meydanları-mesken siyasası-Şehir planının tatbiki Profesör Yansen, bundan sonra şehir imarını ele alarak, bir şehir yeniden kurulurken, imarcılığın gayesi, düz veya eyri caddeler yahut ta hendesi şekillerde meydanlar kurmak değil, onun asıl davası, eski bir şehrin mevcut şekil ve arazisi üzerinde şehrin genişlemesini inkişaf ettirmek, yüksek değerde olan mimari motifleri (Ankara kalesi gibi) şehrin imar ve yeni kuruluşunda, en üstün bir hedef olarak göz önünde tutmak olduğunu söyledi ve ilave etti; şehir imarı, ekonomik bakımdan dermansız olan yurttaşları korumak demektir. Bundan dolayı bu gibileri de devlete faydalı unsurlar haline sokabilmek için, onlara, en basit vasıtalarla sıhhi yuvalar ve kendilerini dinlendirecek sahalar kurmak lazımdır.”

Harita 4.8. Jansen Planı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Bu planda, Yenişehir kent merkezi olarak seçilmiştir. Kentin gelişimi bu seçim doğrultusunda kentin güneyine kaymıştır. 1930'ların sonlarına gelindiğinde Ankara Ulus ve Yenişehir olmak üzere iki kısma ayrılmış durumdadır. Sağlık Bakanlığı ile Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi arasındaki demir yolu köprüsü fiziki bölünmeyi sağlamış olup, bu bölünme ile toplumsal yapıda farklılaşmıştır. Ulus ve Kale çevresinde geleneksel yaşantı sürmekte, fakat Yenişehir'e gelindiğinde durum değişmektedir [Karaosmanoğlu, 2010] Yenişehir ile Ulus'un kıyaslandığı haberde ise yenileşme çabalarında Ulus'un geri planda kaldığını aktarmaktadır [Ulus,1935];

“İki Ankara

Ankara'ya Deliler tepesinden baktığınız vakit gönlünüz ne kadar ferahlık duyarsa, bizim Ulus'un arkasındaki sırta çıktığınız zaman ruhunuza o kadar, belki daha derin bir üzüntü çöktüğünü duyacaksınız. Şehrin bu tarafına yıllardan beri Asya kerpici yağıyor. Hayat saati Yenişehir'de ileriye bu yanda ise geriye doğru işlemektedir. Yenişehir'de dükkân ve kat kaçağı yüzünden plan sıkıntısının sarsıldığına esef ediyoruz burada ise hiç görülmemiş bir şey var: Kaçak-kent! Fakat Jansen planında küçük Ankara'mız yalnız devlet merkezi değil, bütün şehir kent ve köylerimize bayındırlık dersi veren bir kürsüdür.”

Harita 4.9. Jansen Planında Anafartalar Caddesi [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Cengizkan Jansen Planı'nın Anafartlar Caddesi ve yakın çevresi için getirdiği önerinin Lörcher planına çok benzediğini vurgulamaktadır. Bu benzerliğin söz konusu alanda Lörcher'in ortaya koyduğu kurguya göre yerleşilmiş olması durumunun Jansen'i bunu benimsemek zorunda bırakmış olabileceğini öne

sürmektedir [Cengizkan, 2004]. Kamu yatırımı ile Erken Cumhuriyet döneminde plana ek donatılar yapılmış, yeni yolların etrafında bu yapılar rejimin temsili mekanları olmuştur. Anafartalar Caddesi'nde Gazi ve Latife okulları da bu donatılardandır. Uybadin-Yücel Planı'nda Ulus'ta Jansen'den farklı olarak, Anafartalar'a paralel bir yol önermektedir. Bu yol Suluhan'ın üstünden, halin yanından geçip Bentderesi' ne kadar inmektedir [Cengizkan, 2004].

Harita 4.10. 1950 Ankara Turistik Planında Anafartalar [Cengizkan, 2004]

1950 Ankara Turistik Planı olarak adlandırılan haritada Anafartalar Caddesi İstasyon Caddesi, Bankalar Caddesi, Atatürk Bulvarı ve Talatpaşa Bulvarı ile bağlantılı bir Cadde olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu haritada Belediye, Adliye, Müze, Yeni Sinema, Sümerbank, Milli Eğitim Bakanlığı, Cihan Palas ve İstanbul Palas Anafartalar yakın çevresinde yer alan yapılardır. Kentin geleneksel dokusu içerisinde modernleşmenin en hızlı olduğu kesimi Anafartalar Caddesidir. Kent büyük bir hızla büyür, göç alırken konaklama

sorununa çözüm olarak modern apartmanlar ve oteller bu caddede yapılmıştır. Modern apartmanlar Belediye binası, Adliye Binası ve çok sayıda dükkan ve mağazaların çevrelediği caddede yapılacak düzenlemeler Ulus gazetesinde; Karaoğlan ile belediye arasındaki kısmı düz bir cadde halinde Kale'nin dış yollarına kadar uzatılacağı ve kale önünden buraya zarif merdivenlerle çıkılacağı aktarılmaktadır. Bu noktaya fıskiyeli büyük bir havuz yapılacağı da belirtilmiştir[Ulus,1940]. Döneme tanıklık etmiş Orhan Karaveli de Anafartalar Caddesi'nin dönemin en düzgün yollarından olduğunu şöyle aktarmaktadır [Karaveli, 2009];

“...Sonradan öğrendim ki Atatürk akşam yemeğinden önceki saatlerde yanına en yakın arkadaşlarından birini alarak hem küçük bir gezinti yapar hem de o akşamki yemekte gündeme getirilecek konuları son bir kez daha gözden geçirirmiş. Çankaya, Sıhhiye, Ulus, Anafartalar Caddesi, Samanpazarı “güzergâhı” kentin en düzgün yollarından birini oluşturduğundan zaman zamanda bu yolu seçermiş. Ben arabası içinde etrafa gülümseyerek Atatürk'ün buradan geçtiğini sonraki yıllarda da gördüm.”

İstanbul'un batılılaşma hareketleri ile kentine kattığı zengin sosyal yaşantı meclisin açıldığı ilk günlerde Ankara'da bulunmuyordu. Aynı zamanda nüfusun fazla artış göstermesi de konut sorunu oluşturmuştu. Tüm bu eksikliklerin giderilmesi ve modern yaşamın halka tanıtılması planlanarak kentin eskiden beri en canlı aksı olan bu Caddesi'nde modern apartmanlar yapılmış, otel, lokanta, eğlence mekanları, sinemalar ile bu caddeye gündelik yaşamda gerekli olabilecek tüm donatılar yerleştirilmiştir. Karaoğlan Caddesi, Tahtakale Çarşısı ve Balıkpazarı Anafartalar Caddesi olarak değişmiş, genişleyerek uzamıştır. Planlama hareketleri ile kent merkezinin Yenişehir'e kayması, meclisin ve birçok kamu kurumunun buradan taşınması caddenin Erken Cumhuriyet dönemindeki önemli rolünü azaltmış Ancak içerdiği donatılar ile Cadde Kent içerisindeki aktif rolünü yitirmemiştir.

4.2. 1929 ve 1936 Yıllarına Ait Kadastral Paftalardan Anafartalar Caddesi ve Yakın Çevresine Ait Mülkiyet ve Taşınmaz Cinsi Analizi

Ankara'nın eski şehir dokusunun planlarını içeren haritalar 1/500 ve 1/1000 ölçekli olarak hazırlanmıştır. Bu haritaların üzerinde pafta da yer alan taşınmazlara ait ada parsel bilgileri ile bu taşınmazların sahibi ve cinsine ait bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerden bazıları haritalar üzerinde eski Türkçe ile yazılıdır. Bazı paftalara ise ulaşılamamıştır. Bu bölümde döneme ait kadastral haritalardan Anafartalar Caddesine cephe veren taşınmazlar hazırlanan tablo yardımıyla incelenerek o günkü Anafartalar'ın sahiplilik durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Özellikle Ankara'nın 1920 ile 1930'lu yıllarındaki durumunu bu paftalardan okumak o günkü durumun saptaması ve değişen eski kent dokusunu anlamak açısından da yararlı olacaktır. Kentteki değişen sokak ve cadde isimlerini görebilmek adına da önemli belge niteliğindedir.

12 Temmuz 1929 günlü hazırlanmış kadastral pafta incelendiğinde; Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel'e yaptırılan ve 24 Kasım 1927 Perşembe günü törenle açılan Atatürk Heykelinin 119 ada 1 numaralı parselde yer aldığı görülmektedir. Heykelin günümüzdeki konumlanışından farklı olarak döneminde Hâkimiyet-i Milliye meydanının ortasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Maarif Vekâleti'nin 1947 yılında yanmasından sonra açılan proje yarışması sonunda, binanın yerine bugünkü Emek Çarşısı ve İşhanı yapılmış, Atatürk Heykeli de proje kapsamında, eski yerinden güneye doğru kaydırılarak bugünkü yerine taşınmıştır (Bkz Ek1, Tablo 1).

Resim 4.6. Ulus Atatürk Heykelinin açılışı [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

118 adada yer alan ve Anafartalar Caddesi'ne cephe veren parseller incelendiğinde ise bu adada çoğunlukla han ve otel kullanımının olduğu bu kullanımlara ek olarak aynı parsellerde dükkanlarında yer aldığı anlaşılmaktadır. 118 ada 8 parselde yer alan otel ve dükkan olarak belirtilen mekanın Meydana adını veren "Taş" han olduğu anlaşılmaktadır. 1890'larda kervansaray tarzında yapılmış olup, konaklama mekanlarına ek olarak iç bahçesinde Ankara'nın ilk Avrupa-tarzı restoranı olarak tanımlanan 'Şehir Lokantası' da yer almaktadır [Tanrıku,1985]. Taşhan'a Hotel d'Angora da denilmektedir. Döneminin en modern konaklama hizmetlerinin; kalorifer, banyo tesisatının ve telefon bağlantısı olan Taşhan'ın kullanıcıları çoğunlukla başkente İstanbul'dan gelen milletvekilleri idi. Taşhan 1936 yılında yıkılmış, yerine Sümerbank binası yapılmıştır. Bitişğinde yer alan yapılar ise Şakir Bey Han'ı ve Kayseri Han'dır (Bkz Ek1, Tablo 2).

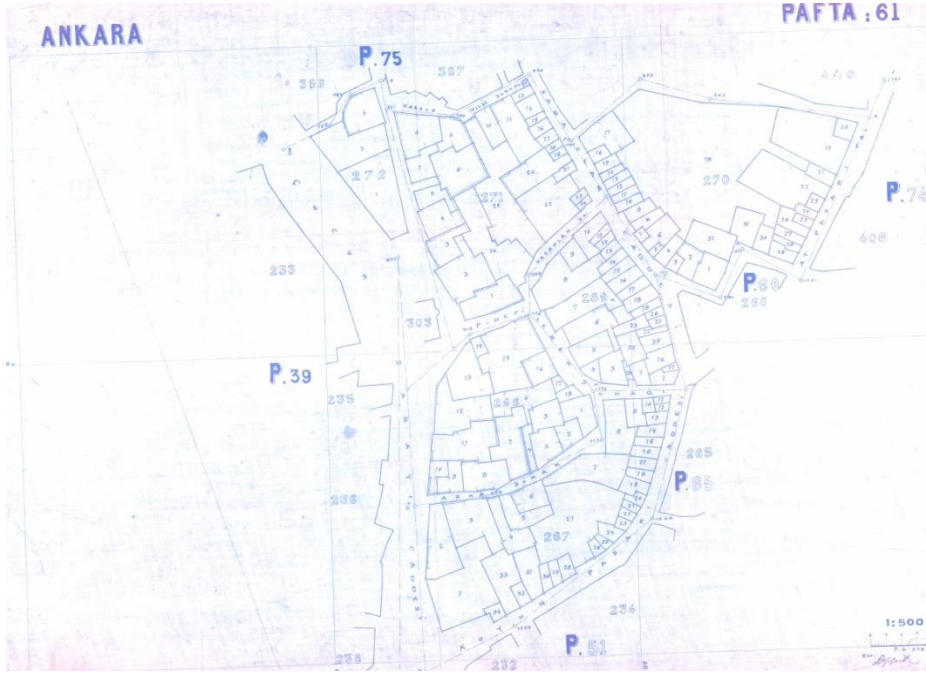

Resim 4.7. Heykelden Anafartalar Caddesine Bakış [Altındağ Belediyesi Arşivinden]

117 adaya ait kadastral pafta incelendiğinde ise; bu adada çoğunlukla kahvehanelerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu adada diğer parsellerde ise Camii, muvakkithane ve dükkanlar yer almaktadır. Cami ve kahvehanelerin bu adada yan yana yer alması, geleneksel mahalle dokusunda Cami yakınlarında kahvehanelerin ezan vaktinin beklendiği mekanlar olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Bkz Ek1, Tablo 3).

115 ada da ise dükkânların, pastanenin ve apartmanların yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu apartmanlardan birinin mülkiyet sahibi olarak Mustafa ve Vehbi Beyler belirtilmiş olup, Koç ailesine ait apartmanın burada yer aldığı anlaşılmaktadır (Bkz Ek1, Tablo 4). 124 adanın tamamında dükkanların olduğu bu dükkanların bazılarının dükkan ve otel, dükkan ve apartman gibi çoklu fonksiyonlar içerdiği anlaşılmaktadır (Bkz Ek1, Tablo 5). 127 ada da ise Belediye Binasının yer alması, Ermeni Mektep ve kilisesi, Katolik Mektep ve Kilisesine ait dükkanlar ile farklı etnik kökenlere ait şahısların mülkiyetinde

yer alan dükkanlar olduğu dikkat çekicidir (Bkz Ek1, Tablo 6). 136 adada; vakıf mülkiyetinde dükkanlar ve çeşme yer almaktadır (Bkz Ek1, Tablo 7).

Harita 4.11. Çocuk Sarayı Caddesi Kadastral Pafta [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Çocuk Sarayı Caddesi de daha sonradan Anafartalar Caddesi olarak anılmış olup bu Cadde üzerinde yer alan yapılara ilişkin analizler 7. 4. 1938 tarihli kadastral pafta üzerinde yapılacaktır. Bu kadastral paftada 267, 268, 271 ve 272 adalara ait taşınmaz cinsi ve mülkiyet bilgisi bulunmamakta olup 303 ada 1 parselde yer alan yapının Kurşunlu Camii olduğu tespit edilmektedir.

233 adada ise diğer adalardan farklı olarak arazi, hane ve apartman niteliğinde taşınmazlar yer almaktadır. Bu taşınmazların mülkiyet sahiplerinin de farklı etnik kökenlerde olduğu dikkat çekicidir (Bkz Ek1, Tablo 8). 235 adada ise yalnızca bir parselde ait taşınmaz cinsi ve mülkiyet bilgisi belirtilmiş olup, Yahudi bir vatandaşa ait hane olduğu belirtilmiştir (Bkz Ek1, Tablo 9). 236 adanın tamamının hane kullanımında olduğu bu adadaki mülkiyet sahiplerinin tamamının Türk olduğu anlaşılmaktadır (Bkz Ek1, Tablo 10). 238

ada da ise Vakıf Apartmanının olduğu, diğer parsellerde ise dükkan ve konut kullanımının bir arada olduğu anlaşılmaktadır (Bkz Ek1, Tablo 11).

Harita 4.12. 10.08.1936 günlü Kadastral Pafta [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

10.08.1936 günlü kadastral pafta incelendiğinde ise Anafartalar Caddesine 130, 135, 164 ve 533 adalar ile 660, 661, 662, 663 ve 664 adaların cephe verdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu parsellere ait mülkiyet ve taşınmaz cinsi bilgisi yer almamaktadır.

Anafartalar Caddesi'nin mekansal durumu gündelik hayatın içinden kaynaklanan anlatılarla belgelenecektir. Kadastral planlar yalnızca mekansal olarak mülkiyet/kullanım durumunu anlamamız açısından önemli bir belgelemedir. Ancak döneme o dönemin tarihini yazmak için bunun gündelik yaşam anlatılarıyla desteklemek gerekmektedir.

4.3. Anafartalar Caddesi'nde Gündelik Hayat:

Anafartalar Caddesine ait mekansal durum plan ve kadastral paftalar ile önceki bölümlerde anlatılmıştır. Bu bölümde ise Anafartalar'da geçen yaşantıya ilişkin belgelerle Caddenin kamusal hayatı inşa edilecektir. Cadde'nin yer aldığı Ankara ve Ulus semtinde geçen gündelik yaşamın anlatıları Anafartalar Caddesi'nde özelleştirilecek ve Cadde de yer alan yapılar gündelik yaşamda kullanım cinsine göre ayrı başlıklar altında değerlendirilecektir. Aktüre; Ankara'nın günlük yaşamında çok önemli iki özelliği olduğuna bunlardan birinin; uzun tarihsel geçmişinden gelen yeni durumlara uyum sağlama özelliği, diğerinin ise Ahilik geleneğinin yansıması olan örgütlenme yeteneği olduğuna değinir [Aktüre, 2001]. Bu iki özelliği Cumhuriyet sonrasında yaşanan yeniliklere uyum sağlamasında ve Kurtuluş Savaşı döneminde örgütlenmesinde gözlemlemek mümkündür.

28 Ekim 1937 günlü Ulus Gazetesinde yer alan bir yazı zamanın Ankara'sının gündelik yaşamı hakkında oldukça detaylı bilgiler vermektedir. Osmanlı kasabası iken, memur kenti olan Ankara'daki gündelik yaşantı mesai ve boş zaman kavramları ile değişmiştir. Osmanlı döneminde Müslüman halkın gündelik yaşamında gün ezan vakitleri ile bölümlere ayrılmış olup, endüstri devrimi ile değişen toplumsal yaşantıda mesai ve boş zaman kavramı yeni bir olgu olarak kentlinin karşısına çıkmıştır. Endüstri devrimi öncesinde birçok kentin ortak özelliği olan yaya öncelikli olma, mekanların fonksiyonel olarak ayrışmaması, iş yeri ve konutun bir arada olması, belirgin bir sınıfsal ayrımın olmaması gibi özellikler Erken Cumhuriyet

dönemi Anafartalar Caddesi'nde de net bir biçimde okunabilmektedir. Endüstri devrimi sonrasında ise kentler kalabalıklaşmış, zorunlu çalışma saatleri ile arta kalan zaman dilimi yaşam pratiklerinde de değişikliklere neden olmuştur. Kentler yaya kenti olmaktan çıkmış, çalışma mekanları ile konut alanları net bir biçimde ayrılmıştır. Gazetede Ankara'daki gündelik yaşantı zorunlu çalışma saatleri ve boş zaman kavramı çerçevesinde anlatılmıştır. Öğrenciler ile devlet memurlarının farklı saatlerde okullarına ve işlerine gidişi anlatılmaktadır. Gündelik yaşamın geçtiği mekanları gruplandırırken yaşanan ev, çalışmak için gidilen işyerleri, çocuklar için okul ve mesai kavramı bittiğinde vakit geçirilecek kültür ve eğlence mekanları, alışverişini yaptıkları ticaret mekanları ve inanç şekilleri ve çeşitlerine göre farklılaşan ibadet mekanları olarak genelleme yapılmıştır. Kentteki modernleşme çabaları çimentoya, asfalta ve tuğlaya doymayan acıkan bir kent tanımından anlaşılmaktadır [Ulus, 1937];

"24 SAATTE ANKARA

Sizin uyuduğunuz Saatte Ankara'nın Nasıl Olduğunu

Hiç Düşündünüz mü?

Şehirlerin günlük hayatı da insanların yirmi dört saati gibidir. Her bir altmış dakikanın başka karakteri vardır. Şehirlerde insanlar gibi acıkırlar. Susarlar ve Uyurlar. Ankara çok acıkan bir şehirdir. Durmadan çimento, asfalt ve tuğla yer. Çok susayan bir şehirdir. Yayla toprağı yeşil olduktan sonra tasarrufu sever olmuştur. Yazın sıcak günlerde ağaç evlatlarını kuraktan sarartmamak için iki dağın arasında, Cumhuriyetin çelik enerjisine kendisi için bir göl yaptırmıştır. Yalnız Ankara az uyur: Kendisine istikbal hazırlayan bir genç gibi. Onun uyku saatleri tatlı rüyalarda geçer. Ankara'da bütün gece ışığı yanan binalar vardır. Herkes evlerinden çıkarken, onlar evlerine yataklarına girerler. Şehrin gürültüsü dakikalar geçtikçe ağırlaşan uykularını kolaylıkla bozmaz ve batan güneşin onlar için pek bir ehemmiyeti yoktur. Onlar dinlenmek için güneşin doğmasını beklerler. Saat sekiz mektepler saati, saat dokuz daireler saatidir. Mümkün olsa da bir gün büyük bir caddenin köşesinde dursanız. Elinizde saat gelen geçenlere bakınız. Saatler, yolcuların yaşlarına ve mesleklerine göre ayarlanmış gibidir. Bu hayatın akışı, her saat başını, insan ömrünce süren bir kitap sayfaları gibi daima değiştirir: Mevzu aynıdır. Bir günün hayatı... Fakat sayısı yirmi dört olan zincirin her bir halkası hayat filminin bir perdesidir. Siz seçeceğiniz caddenin köşesinden yirmi saat ayrılmayınız: hatıralarınızla ve muhayyelinizle baş başa kalarak gördüklerinizi canlandırınız. Neşeli, mesut, ümitli, bedbin, telaşlı ve yaslı yüzler; Hayata gülen ve hayata küsen bakışlar; bir ilk mektep yavrusunun masum talie emniyetle bakan gözleri; yetmişlik bir ihtiyarın ürkek ve

mütevekkil hali, birbirine benzeyen ve benzemeyen bir hayat telakki tarzı ki size içinde yaşadığınız şehrin karakterini ve hususiyetlerini eksik veya fazla olmadan bir fotoğraf objektifi gibi tespit edecektir. Siz bunu öğrenmek için koca şehri nasıl gezeceksiniz? İçinde yaşadığınız şehrin hususiyetleri, sizin için ne kadar enteresan olursa olsun, ne kadar merak duyarsanız duyunuz, Bir köşe başında yirmi dört saat kalıp Ankara'nın bir gününü tespite imkan bulamayacaksınız.”

Erken Cumhuriyet dönemi Ankara da gündelik yaşam Cumhuriyete kadar alışık olduğu kasaba yaşamı ile Cumhuriyetin getirdiği modern kent yaşamı arasında kalmış her iki yaşam modeli eşzamanlı olarak Kentte varlığını sürdürmüştür. Döneme ait fotoğraflarda 1920 yılı, 1924 yılında harman yerinde düğen sürümü, 1925 yılında Kağnıpazarı, Odunpazarı, Samanpazarı, 1928 yılında fırın önünde kadınlar, Ankara'da gündelik yaşam başlığı altında kaynaklarda yer etmiştir. Fotoğraflarda kentli modern bir halk yerine köylü ve yoksul bir halk görünümü dikkat çekicidir.

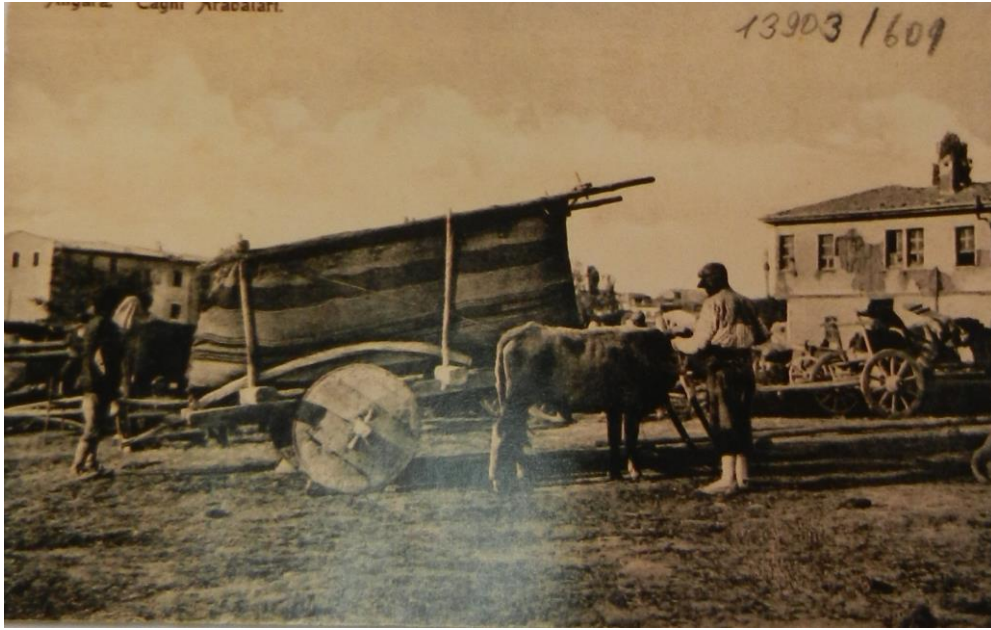

Resim 4.8. 1927 yılı, Hacettepe, Gündelik yaşam Deve kervanı Sol tarafta inşa halindeki bina evkaf apartmanı (Denizciler Caddesi Başındaki) onun solunda da Adliye Binası Vekaleti İnşaatı görülmektedir. [Cangır, 2008]

Resim 4.9. 1920 yılı, Ulus, Gündelik Yaşam [Cangır, 2008]

Aynı zaman diliminde kentin farklı bölgelerinde çekilen fotoğraflarda ise modern kentliyi görmek mümkündür. Planlamaların da etkisi ile Kentin Güneyi modern, Kuzey bölümü ise eski dokuyu koruma amaçlı yetersiz müdahaleler nedeniyle geri kalmıştır. Anafartalar Caddesi ise Kentin Kuzeyinde olmasına rağmen modernleşme izleri okunmaktadır.

Resim 4.10. 1925 yılı, Kağnı pazarı, Gündelik yaşam [Cangır, 2008]

Resim 4.11. 1924 yılı, Harman yerinde düğün sürümü[Cangır, 2008]

Resim 4.12. 1928 yılı, Fırın önünde kadınlar[Cangır, 2008]

Resim 4.13. 1925 yılı, Karaoğlan [Cangır, 2008]

Resim 4.14. 1928 yılı Anafartalar, Çıkırıkçılar Yokuşu Balıkpazarı ve Karaoğlan tarafına bakış ve Asri hela'nın girişi [Cangır, 2008]

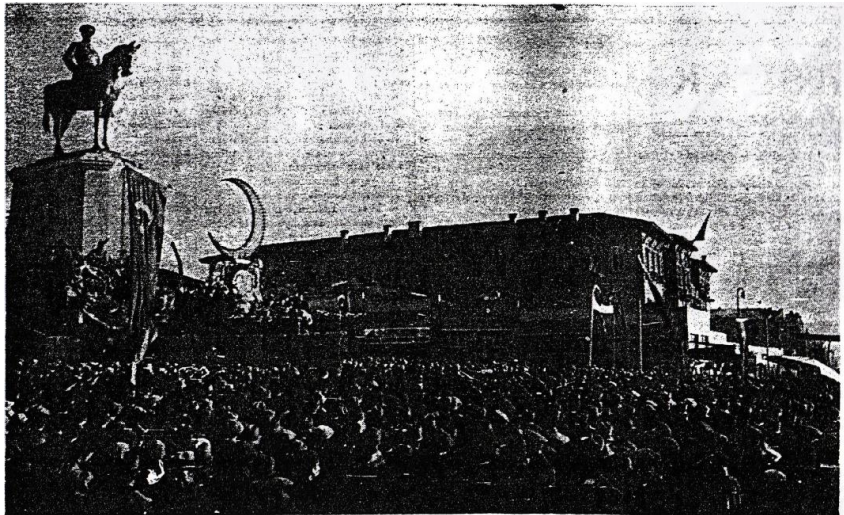
Ulus Meydanında geçen gündelik yaşamı incelendiğinde de söz konusu caddeyi besleyen kent dokusunu ve yaşantısını anlamak kolaylaştırıcaktır. Eski Kent Merkezi Ulus; Ankara'nın kasaba olduğu dönemde de ticari ve sosyal yaşantıda özellikli bir yerdi. Ancak Cumhuriyetin ilanı ile sosyal yaşantı Ulus'ta çeşitlenmiş, yeni mekanlar ile yeni deneyimler hayata katılmıştır. Sosyal yaşamın güçlendirilmesi için Eğlence mekanlarına kadar devlet planlamalar ve çalışmalar yapmıştır. Ulus tüm bu planlama çalışmaları ile birlikte toplumun her kesimine hitap edecek sosyal donatılar ile zenginleştirilmiştir. Meclisin burada olmasının getirdiği göç ile konut sorununun çözümleri ilk olarak bu semtte yapılan modern apartmanlar ile çözülmeye çalışılmıştır. Meclis bahçesi gezinti mekanı olarak kullanılmış, meydan devrimin toplantı alanı olmuştur. Lokantalar, dükkanlar ve kamu kurumları ve konutların yan yana oluşu ile günün 24 saatinin burada çeşitlenerek geçebilmektedir. Erken Cumhuriyet dönemine tanıklık etmiş bir çok anlatıda Ulus yaşanmışlıkların mekanı olarak mutlaka yer etmiştir. Planlamada eski dokuyu koruma kararları ile Ulus "Tarihi" Kent Merkezi olarak kalmış, Eski Şehrin güneyine inşa edilen Yenişehir'in planlı gelişimi yanında ikincil sıraya düşmüştür. Ulus Meydanı; etkin bir kamusal mekan

olarak dönemin gündelik yaşantısında birçok olaya sahne olmuştur. Bu meydana insanlar, sınıf, etnik köken, cinsiyet ve yaşı ne olursa olsun bir arada bulunmuş, ortak sevinç, üzüntü ve yenilikler bu meydana yaşanılmıştır. İnsanların birbiri ile etkileşiminin yeniliklerin aktarılmasında önem taşıdığı dönemde meydan insanları bir araya getirerek iletişim aracı olmuştur. Meydanda toplantılar kimi zaman bir bayram kutlaması, kimi zaman protesto etmek amaçlı olmuş bunlar gazetelerde şu şekilde yer almıştır;

“Dün Ankara’da 19 Mayıs stadında Spor ve Gençlik Bayramı Dolayısıyla yapılan muazzam törenin umumi görünüşü” [Ulus,1943]

“Atletlerin Atatürk koşusu Dikmenden Ulus meydanına kadar yapılan koşu heyecanla takip edildi. Ulus Meydanı ve Başbakanlık önü bilhassa çok kalabalıktı.” [Ulus, 1937]

Komploculara Karşı Ankara’nın Laneti Bugün saat on bir buçukta Hâkimiyeti Milliye Meydanında Toplantı Var.” “miting hazırlayan kurul, büyük kurtarıcıya yürekten bağlılığını tekrarlamak için, bütün Ankaralıları bugün saat 11.30 da Atatürk anıtının bulunduğu parti binasının önündeki meydana çağırmaktadır.” [Ulus, 1935]:

Ulus meydanında toplanan muazzam kalabalığın umumi görünüşü

Resim 4.15. Ulus Meydanında Toplanan Muazzam Kalabalığın Umumi Görünüşü [Ulus, 1937]

“Milli Hatay Mitinginde Binlerce Ankaralı Bulundu.

Dün Ulus Meydanını dolduran binlerce kişilik bir kalabalık milli Hatay mitinginde asil ve coşkun bir hüviyet verdi. Resmimiz dün Ulus meydanının yaşadığı unutulmaz anlardan birinin coşkunluğunu tespit etmektedir.” [Ulus,1937]

“Bayram şenlikleri başladı

Cumhuriyetimizin 14 yaşına basması münasebetiyle dün bütün yurttta olduğu gibi şehrimizde de kutlama merasimine başlanmış, bunun için günün erken saatlerinden itibaren devlet daireleri, müesseseler ve bütün kurumlar, apartman ve evler, mağazalar, dükkânlar, kıraathaneler, sinemalar ve bütün eğlence yerleri, bütün nakil vasıtaları, büyük ve küçük caddeler, sokaklar, meydanlar, anıtlar bayraklarla, defne dalları ile ve yeşilliklerle, dövizlerle süslenmiş ve gece de elektrikle aydınlatılmıştı. Saat 13’de gençlik alayı, halkevi önünden hareket ederek, Denizciler Caddesi, Anafartalar Caddesi yolu ile Ulus Meydanına gelerek, Zafer Anıtı önünde yer aldılar.” [Ulus,1937]

Resim 4.16. Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı, Atlı Polisler [Cangır, 2008]

Resim 4.17. 1929 yılı Ulus, Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı Zafer Anıtı [Cangır, 2008]

Öymen; asıl dolaştığı/dolaştırıldığı bölgenin Ulus bölgesi olduğundan bahseder. Atatürk heykelinin arka tarafından Kale'ye çıkan yolu, ön tarafından istasyona inen yoluyla ve "Çankırı Kapısı"ndan gelip heykeli geçtikten sonra bulvarlaşan Bankalar Caddesi'yle "eski Ankara" bölgesi en çok gezdiği bölgedir [Öymen, 2003]. Ulus Meydanının yanı sıra dükkânları, otelleri, asri kahveleri, şehir lokantaları ile de anılarda yer etmiştir. Öymen; Ankara'nın Ulus Meydanı ve civarı, binaları ve kişileriyle, Devletin, Siyasetin, finans ve ticaret sektörünün merkezi olduğunu söylemektedir. Bu özelliğinin sonucu olarak, otel, lokanta ve eğlence yeri açısından da zengin olduğunu vurgulamakta mekanların yerlerini zihinde haritalamaktadır [Öymen, 2003];

"Şehrin en lüks oteli Ankara Palas, orada, o zamanki Meclis Binası'nın karşısındaydı. En ünlü lokantası Karpiç uzakta değil Meclise yürüme mesafesindeydi. Tabi Başbakanlık'a Maliye Bakanlığı' na, Vilayet'e ve Koç'un şirket merkezine de öyle, hepsi bir birine komşuydu. Oralarda başka otellerde vardı. Şık mobilyalı butik oteller: Sonradan Ak Bank tarafından satın alınan Park Palas, Belvü Palas bir de oda sayısı ötekilerden daha çok olan Büyük Otel: Cihan Palas ve lokantalar: Turan Lokantası, Cumhuriyet Yıldız Lokantası, Zevk Lokantası"

Meclis bahçesi ise anılarında şöyle yer alır [Öymen, 2003];

“Anneannemin beni gezmeye götürdüğü yerlerden biri Ulus’taki Meclis bahçesiydi. Birini evden Yürüyerek kısa zamanda giderdik. (...) O zamanlar Meclis o binada çalışırdı. Bahçesi de halka açıktı. Ağaçları, çimleri bakımlıydı. Birbirine bağlantılı havuzları vardı. Havuzların içinde kırmızı balıklar yüzendi. Benim balığı ilk görüşüm oradadır. Hatta galiba bir süre tüm balıkları kırmızıdır sanmıştım. Akşam üstlen bahçe ve bando gelir, müzik çalardı. Halk, kadınlı çocuklu, etrafında toplanır dinlerdi.”

Ulus aynı zamanda konutlarında bulunduğu bir kent merkeziydi. Öymen; yaşadıkları evin bulunduğu yeri şöyle tanımlamaktadır [Öymen, 2003];

“Ev, Ankara’nın Ulus Meydanı’na yakın bir mahallesindeki dar sokaklardan birindeydi. Eski bir yoğurtçu ahşap evdi. İki katlıydı. Arkada çok dar bir bahçesi vardı, ama önü sokakla bitişikti. Ulus Meydanı etrafındaki benzerleri gibi, şimdi o sokak da, o ev de çoktandır yok. Yerlerinde büyük binalar, iş hanları var.”

Öymen’in anlatısına ek olarak burada yer alan eğlence mekanlarına ilişkin 13 Mart 1947 günlü Ulus Gazetesinde yer alan haber şöyledir [Ulus, 1947];

“Eğlence yerleri halka temiz eğlence yerleri ve gazinolar tesis ediyoruz İstasyonda atış poligonu tamiri; Samanpazarı ve eski bomonti bahçesi planları hazırlanmış ve eksiltmeye çıkartılmıştır. Stadyum ve hipodromda geniş miksiyata tamirat yapıyoruz. Burada bir kapalı salonun 500.000 liraya inşası kararlaştırılmış ve planı müsabakaya konulmuştur. Bu arada açılacak tenis kulübünde zengin ve daimi büfe tesis etmek ve bu suretle orasını tamamen canlandırmak üzereyiz.”

Resim 4.18. 1927 yılı Ulus, Ulus Meydanı Taşhan, Zafer Anıtı Solda Jülien sütunu eski yerinde [Cangır, 2008]

Resim 4.19. Atatürk Heykelinden Anafartalar Caddesi Yönüne Bakış[Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Resim 4.20. 1934 yılı Ulus, Bankalar Caddesi Ulus Meydanı Milli Eğitim Bakanlığı [Cangır, 2008]

Resim 4.21. 1930 yılı Ulus, Hükümet Meydanı Maliye Bakanlığı [Cangır, 2008]

Cumhuriyetin ilanı ile Yenişehir'e kurulan yeni kent merkezi Ulus'u Tarihi Kent Merkezi olarak ikincil konuma düşürmüştü, yapılan planlar ile eski geleneksel dokuya müdahale edilmeksizin bu doku etrafında yenilikler

önerilmiştir. Yeni Kent Merkezi ise herşeyiyle planlı olarak yoktan var edilmiştir. Ulus Jansen Planında da Tarihi Kent Merkezi olarak belirlenmiştir. Öymen 1930-1940'lı yılları anlattığı Bir dönem bir çocuk isimli eserinde Ulus'ta geçirmiş olduğu çocukluk dönemini aktarırken dönemin gündelik yaşantısına dair önemli veriler aktarmaktadır. Öymen'in anılarından; Ulus'un Kızılay'ın gelişimine rağmen siyasal ve finansal gücünü koruduğu, Cumhuriyet'in ilanından beri sadece Ankara'nın değil, Türkiye'nin yönetildiği yer olmaya devam ettiği, Meclis, Başbakanlık, Maliye Bakanlığı üçlüsüyle birlikte, iktidardaki CHP'nin-Bugün Müze olan Birinci Meclis binasındaki-genel merkezi de orada olduğunu, Ancak İttihat ve Terakki zamanından kalma, Milli Eğitim Bakanlığı binasının 1947 de yandığı anlaşılmaktadır.

Resim 4.22. Milli Eğitim Binası Yangını, 1947 [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Resim 4.23. Milli Eğitim Bakanlığı Yangını [Cumhuriyet, 1947]

Yangına ilişkin 24 Aralık 1947 günlü Cumhuriyet gazetesinde iç kısmı tamamen ahşap olan binanın elektrik kontağından kaynaklanan yangın ile kül olduğu aktarılmıştır [Cumhuriyet, 1947]. Öymen yapının yerine büyük bir işhanı yapılacak olması ile Milli Eğitim Bakanlığının Bakanlıklar bölgesine taşınmasını Ulus için kayıp olarak değerlendirmektedir. Ancak bu kaybın dışında Ziraat Bankası, Emlak Bankası, Sümer Bank, Etibank gibi kamusal bankaların genel müdürlükleri Ulus'taki yerlerinde hizmet vermeye devam ettiği, özel banka yapısındaki İş Bankası ve Osmanlı Bankasının Genel Müdürlüklerinin de Ulus'ta olması ile Ulus'un sadece siyasetin değil kamusal ve özel bankalarıyla, finans sektörünün de merkezi olduğunu vurgulamaktadır [Öymen, 2003].

Ulus Meydanından başlayan ve eski kentin en etkin Caddesi olan Anafartalar Caddesi geleneksel mahalle dokusunda bir yerleşime sahiptir. Söz konusu Cadde ve yakın çevresi aynı zamanda Anafartalar Mahallesi olarak da anılmaktadır. Osmanlı'da Mahalle kavramının kent yaşamının çekirdeğidir. Osmanlı Toplumun da günlük yaşamın mahalle ölçeğinde biçimlenmesi, Ortadoğu-İslam geleneğinin bir uzantısıdır. Gündelik yaşamın alanı olarak geleneksel Osmanlı Mahallesi; cami ve diğer dinsel mekanlar, çarşı, sivil konut olmak

üzere üç temel kurucu öğeden oluşmaktadır [Belge & Aral, 1985]. Osmanlı mahalle kurgusuna ek olarak modern kent öğeleri de burada yer almıştır. Cadde üzerinde yer alan bu mekansal kurgu gündelik yaşamın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İlk kez .ok katlı apartman ve konut örnekleri ile betonarme yapıların bu bölgede inşa edilmiş olmasından yola çıkarak ilk modern kentleşmenin Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde yapıldığı söylenebilir.

Ankara Kalkınma Ajansının katkılarıyla hazırlanan 2 Mayıs 2012 günlü Anafartalar Caddesi'nin Yeniden Kazanım Stratejileri başlıklı Sözlü Tarih Söyleşisi'nde burada yaşamış panel katılımcıları; Eyyüp Sabri Tuncer'in oğlu Sabahattin Tuncer, Turhan Dökmeci, H. İbrahim Boyacıoğlu, Mehmet Akbacakoğlu ve Ali Gökşin Anafartalar Caddesi'nde geçirdikleri gündelik yaşantıyı aktarmışlardır. Anafartalar Caddesi Erken Cumhuriyet Döneminden 1960'lı yıllara kadar başkent Ankara'nın en önemli ticaret merkezi ve prestij (güzide) konut alanı olarak tanımlamışlardır. Yardımlaşmanın esnaflar arasındaki önemini, esnaflardan biri siffah yapmamış ise müşterinin ona yönlendirildiğini, esnaf çocuklarının okul sonrasında dükkanlarda ya da seyyar olarak su-gazoz satarak ticarete başladığı, farklı dinlerden olan esnafların bir arada uyum içinde yaşamını sürdürdüğü, ezan sesi kadar çan sesinin de duyulduğunu, sadelik, dürüstlük ve samimiyetin gündelik yaşamlarının temelinde olduğunu aktarmışlardır. Anafartalar Caddesi'nde geçen gündelik yaşantı, ticaret, kültür-eğlence, barınma, çalışma ve ibadet gibi temel gündelik yaşam öğeleri altında başlıklar içerisinde anılardan faydalanılarak mekanlara ilişkin tespitler aktararak bu mekanların harita üzerinde tespitleri yapılacaktır. Tezin bu bölümünde oldukça fazla yapı çeşitliliğine sahip olan Anafartalar Caddesi'nin sosyal yaşantı ile değişen dönüşen mekanları burada yaşayanların anlatıları ile döneme ait fotoğraflardan tespit edilen mekanların izdüşümleri önceki bölümde kadastral okuması yapılan 1929 yılına ait harita üzerine işlenmiştir. Haritalarda anlatılar doğrultusunda tespiti yapılan mekanlar numaralandırılarak gösterilmiş, Anafartalar Caddesi'nde yer aldığı kaynaklardan öğrenilen ancak harita üzerindeki yeri tespit edilemeyen mekanlar ise harita lejandında cadde

üzerinde yer alan diğer mekanlar olarak yazılarak belgelenmiştir. Yapılan tespitler gündelik yaşamın mekansal izdüşümleri olarak, alışveriş yapılan, eğlenen, çalışılan kısaca gündelik yaşamın tüm ihtiyaçlarına cevap veren kent mekanının; Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki aktif sosyal yaşantısını da belgelemektedir.

4.3.1. Anafartalar Caddesi'nde Ticari Hayat ve Dükkanlar;

Alışveriş insanların gündelik yaşantısında önemli yer tutan bir eylemdir. Bu eylemin mekansal karşılıkları da şehir için önemsenmiştir. Ticaretin olduğu mekanlarda kültürel alışveriş de etkindir. Bunun sonucunda yenilikler çoğu kez bu mekanlarda diğer mekanlardan önce gözlemlenmektedir. Benjaminin "Bir Resimli Paris Rehberi" eserinde alışveriş mekanı olarak pasajların modernitenin ilk geldiği mekan olması durumunu şöyle ifade etmiştir [Benjamin, 2009];

"Endüstriyel lüksün yeni buluşu olan bu pasajlar, bina kitlelerinin arasında uzanan, üstleri cam kaplı, mermer duvarlı geçitlerdir; sahipleri bu türden spekülasyonlar için bir araya gelmişlerdir. Işığı yukardan alan bu geçitlerin iki yanında en şık dükkanlar uzanır; bu nedenle böyle bir pasaj, küçük bir kent, dahası küçük bir dünyadır... Pasajlar, gazla aydınlatmanın ilk uygulandığı yerlerdir."

Örnekleme alan olarak seçilen Anafartalar Caddesi'nde gündelik yaşam aktivitelerinin başında ticaret gelmektedir. Bu aksın erken modernleşmesinde yukarıda değinilen ticaretin hem kültürel etkileşimi, hem sermaye ile modernleşmeye olan katkısı yadsınamaz. Burada yoğunlaşan ticaretin bir getirisi de çağa uyum sağlamak için yapılan konaklama mekanları olmuştur. 16. Yüzyılda İpek yolunun Ankara'dan geçiyor olması ile kentin önemi artmıştır. Sof ticareti ile Osmanlı devrinde ün salmış olan Ankara'da dışarıdan gelen tüccarlar ve yolcuların kalması için kervansaraylar ve hanlar yapılmış bu hanların konumlanışına göre etrafında diğer ticari yapılmalar örgütlenmiştir. Osmanlı kentlerinde ticari yapı hem sosyal yaşamı hem bunun mekansal karşılıklarını geleneksel bir sistem içerisinde örgütlemektedir. Birçok Osmanlı kentinde yer alan tarihi ticaret merkezleri gibi Anafartalar

Caddesi de, bu geleneği kısmen de olsa fiziki olarak günümüze kadar taşımıştır. Erken Cumhuriyet Döneminde Anafartalar Caddesi üzerinde ve yakın çevresinde Taşhan, Suluhan (Hasanpaşa hanı),Pirinç han gibi birçok han ve yangın sonucu yok olan Tahtakale Çarşısı gibi büyük çarşılar bulunmaktadır. Çarşı Osmanlı'da ticari yaşantının sembolü olmuştur. Gündelik yaşamda da iktisadi açıdan yönlendirici güce sahiptir. Gündelik yaşamın iktisadi dengesini düzenleyen bu önemli öğenin kökeni Bizans dönemine uzanan bir etkinlik olduğu anlaşılmaktadır[Belge & Aral, 1985]. Tahtakale Çarşısı isminin etimolojik kökeni incelendiğinde; Tahtakale'nin Kale-dibi, Kale-altı anlamında olması dolayısıyla çarşının, bulunduğu mekandan isim aldığı anlaşılmaktadır. Tahtakale Çarşısı 1892 de demiryolunun Ankara'ya gelmesi ve Taşhan'ın açılması ile İstasyon Caddesine doğru gelişerek Karaoğlan Çarşısı'nı oluşturmuştur. 1923 yılında Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte, Taşhan Meydanından Karaoğlan Çarşısı boyunca Kale'ye yönelen aks doğrultusunda ticari faaliyetler yoğunlaşmış ve ilk kentsel gelişmeler bu aksın çevresi ile Kalenin batı kesimindeki, 1929 yılında Tahtakale'de çıkan yangında Suluhan ve yakın çevresinde tamamen yok olarak da boş kalan, alanda olmuştur.[Tunçer, 2011] Ankara Kitabında Yakup Kadri yangın sonrası söz konusu alandaki değişiklikleri şöyle tanımlamıştır [Karaosmanoğlu, 2010];

“Ne Samanpazarı, ne Çıkrıkçılar Yokuşu, ne Balıkpazarı, ne İstanbul Caddesi, ne Karaoğlan Çarşısı kaldı. Her taraf bir yangın ertesinin veya bir talan sonunun manzarasını gösteriyordu. Hangi dükkânda neye el atsalar karmakarışık bir hırdavat yığınınından başka bir şey bulmanın imkanı yoktu.”

Yangın sırasında ve sonrasında Atatürk'ün yangın yerinde denetlemelerde bulunduğu da tarih kaynaklarında yer etmiştir. Yangın alanına Jansen Planında öngörülen Ankara Hali; mimar Robert Oerley tarafından tasarlanmış ve 1937 yılında inşa edilmiştir. Öymen'in gündelik yaşantısında hal evini adresi için mirengi noktası olmuştur.. Bu durumdan olarak şöyle bahsetmektedir [Öymen, 2003];

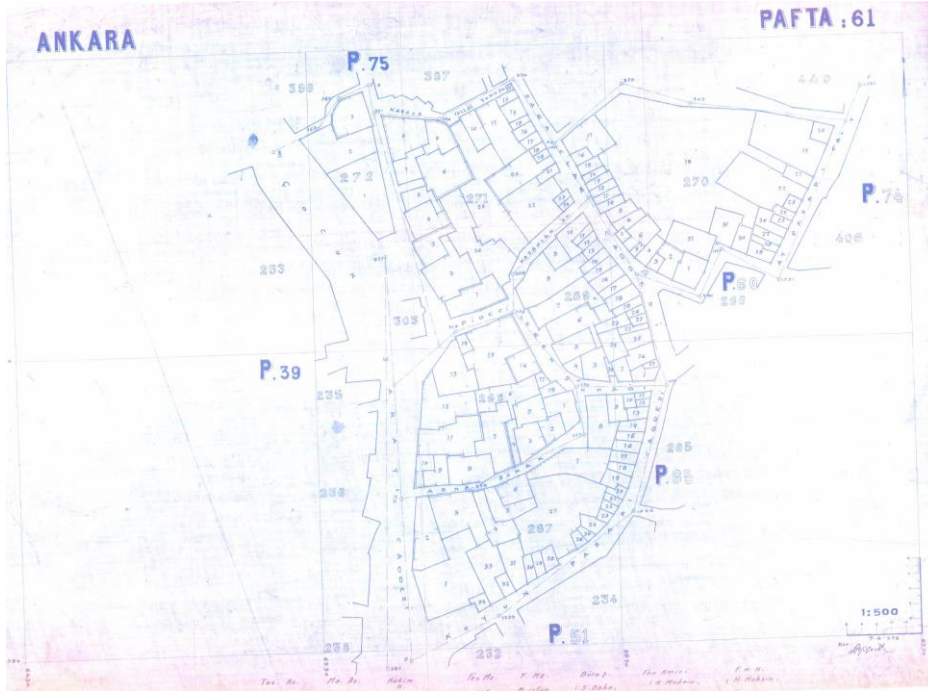
“Ankara’nın Ulus civarındaki, perakende alışverişe açık olan, bugün de nasılsa yerinde duran “hal”i bizim eve yakındı”

Ankara Hali; sebze pazarı ve balık halinin burada olması ile kendinden önceki dönemde kentin gündelik ihtiyaçlarına yönelik satışların ve çoğunlukla tarımsal satışın olduğu Tahtakale ve Karaoğlan Çarşısı ile benzer kullanımda olduğu anlaşılmaktadır [Tunçer, 2011]. Başkent olmadan önceki Ankara’da, Kale önünden Ulus’a kadar uzanan çizgisel bir kent merkezi söz konusudur. Bu merkezin bir ucunda, hem kent içi, hem de kent dışı nüfusa hizmet veren demirci, bakırcı, çirozdan ipliğe kadar her türlü malı satan bakkal, terzi, yorgancı, kuyumcu, tefeci ve toptancı gibi esnafın dükkanları, diğer ucunda ise yeni yönetimin görkemli binaları bulunmaktadır [Osma, 1998]. Söz konusu Çarşı ve hanlarda çeşitli esnaflar bir arada çalışmakta, Bir Ankara Ailesinin Öyküsü kitabında Orhan Karaveli 1908 yılında Meşrutiyetin ilanı üzerine Ankara Seymenleri’nin törenini anlatırken tören alayına katılanlardan ve nerede nasıl durduklarından bahsettiği anlatıda tören katılımcısı olan dönemin Ankara Esnafların kimlerden oluştuğu hakkında önemli bilgi vermektedir [Karaveli, 2009];

“ Sonra esnaf loncaları: keçeciler, bakırcılar, nalbantlar, demirciler, semerciler, debbağlar, kasaplar, tuzcular, bahçıvanlar, urgancılar, saraçlar, kunduracılar, terziler, “sof”çular, dokumacılar...” diye Bu törenlerin geçtiği mekanlara ilişkin “ ... Hepsi de, “seymen alayı” na katılmadan önce Kale’de, Atpazarı’nda, Koyunpazarı’nda, Ulucanlar Yokuşu’nda, Çıkrıkçılar’da ve Samanpazarı’nda toplanacaklar ve görevli seymenlerce belirlenen düzen içinde hareket noktasına geleceklerdi.”

Keçecilik, bakırcılık, nalbantlık, demircilik, dericilik, semercilik, kasaplık, bahçıvanlık, urgancılık, saraçlık, kunduracılık, terzilik, sofçuluk, dokumacılık meslekleri ile kent esnafının ne kadar çeşitli olduğu anlaşılmakta, sofçuluk ise tırnak içerisine alınarak, Ankara’nın dönemin sof ticaretindeki önemi vurgulanmaktadır. Resmi belgelerde yer alan sokak ve çarşı adlarından esnafların kendi aralarında ayrışarak oluşturduğu bir sokak ve çarşı dokusu olduğu anlaşılmaktadır. Her esnaf ayrı bir sokakta ya da çarşıda toplu halde

bulunmaktadır. Çanakçılar, Demirciler, Saraçlar, Semerciler, Terziler, Yorgancılar Çarşıları ile Pideciler, Kasaplar Sokak gibi sokak isimlerinden de bu görülmektedir.

Harita 4.14. Anafartalar sokak isimleri [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Sevgi Soysal da Yürüme kitabında bu civarda yer alan dükkanların çeşitliliğine dair önemli veriler aktarmaktadır [Soysal, 2012];

“Samanpazarı esnafı, esnaf, demirci ve bakırcı tayfası, züccacılar, tuhafiyeciler, “envai çeşit” yağ, zeytin, pastırma, peynir, un, seker, pirinç, tarhana, leblebi, sakız, çiroz, galeta satan dükkanlar. Toptancılar, perakendeciler, Bu dükkanları babadan oğla devredenler. Terziler, yorgancılar, tefeciler. Güneydoğu’dan getirdikleri ipeklileri, dokumaları, metre metre pazenleri, Amerikan bezlerini, basmaları, tezgahın üstüne tok tok seslerle yayanlar. Altın bilezik, mavi taslı yüzük, yıldız biçimi telkari altın küpeler yapan kuyumcular. Beşbirlikler. Çankaya, Kavaklıdere, Etlik, Keçiören tepelerinde yazlık bağ bağları olanlar..”

Kentin gelişimi ile konut–işyeri mekanları ayrılmış, işyerleri çoğunlukla eski kentte Anafartalar (eski adı Balıkpazarı) Caddesi çevresinde varlığını sürdürmüştür. Halkın bir kısmı Keçiören’de bağ evlerinde oturmaktadır

Koçlar, Toygarlar, Kınacılar, Kütükçüler, Attarlar, Hanifler gündelik yaşamını bu şekilde geçiren gruba dahildir [Aktüre, 2001].

Hizmet çeşitliliği oldukça fazla olan ve geleneksel biçimde üretim yapan esnaf Endüstri devrimi ile İktisadi yaşantıda oluşan bozulmalardan etkilenmiş, geleneksel meslekler ortadan kalkmaya başlamıştır. Geleneksel mesleklerin ölmesi onu destekleyen değerler ve bilgi ve becerilerin yok olmasıyla gündelik yaşamda değerler sisteminde boşluklar meydana gelmiştir. Üretime dayalı geleneksel iktisadi yaşantının ithalata dayalı ticarete dönülmesi bu mesleklerin ölmesine neden olmuştur [Belge & Aral, 1985]. Ancak kendi çevrelerine, yani mahalle ya da çarşılarına yönelik ticari etkinlik alanı olan küçük üretici ve esnaflar birkaç işçi ile ve geleneksel ilişkiler düzeni içerisinde çalışmaya devam etmiştir. Anafartalar Caddesi de endüstriyel devrim sonrasında ihracat yerine kent içinde yerli iktisadi ilişkiler ile varlığını sürdürmüştür. Anafartalar Caddesi'nde yer alan dükkânların esnafları dışında ticaret seyyar satıcılar ile de yapılmıştır. Bu seyyar satıcılar konutların çevresinde alışılmış rutin zamanlarda dolaşp, kendi pazarladıkları ürünü belirtmek ve dikkat çekmek için değişik şekillerde seslenmişlerdir. Öymen'in anılarında gündelik yaşamda sıkça karşılaşılan seyyar satıcılara ilişkin şu bilgilere rastlarız [Öymen, 2003];

“Sokaktaki tek alışveriş yeri bakkal değildi. Bir de sokaktan geçen seyyar satıcılar vardı: sucu, yoğurtçu, yumurtacı, karpuzcu, şekerci, süpürgeci, tabak çanakçı ... Tabi satıcının yanında, alıcı da vardı: 'Eskici' ... Bazısı, iki işi birlikte yürütüp “takas” usulüyle çalışırdı. Evden aldığı eski elbisenin bedelini parayla değil, tabak çanakla öderdi. “hizmet sektörü” de vardı: Hallaç gibi, kalaycı, bileyci gibi...”

Gündelik hayat akışı içerisinde önemli yer tutan ticaretin mekanı dükkanlar daha önceki bölümde incelenen kadastral paftalardan da anlaşıldığı üzere Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde yoğun bir dokuda yer almaktadır. Anafartalar Caddesinin eski ismi olan Karaoğlan Caddesinin ismi ile anılan Karaoğlan Çarşısı bölgenin önemli ticaret merkezlerindedir. Çarşı; Ulus Meydanı'nda bulunan Taşhan'dan Hükümet Caddesi'ne kadar uzanan

Anafartalar Caddesi ile sağında kalan birkaç sokağın bulunduğu bölgede yer almaktadır. Anafartalar Caddesi'nde yer alan dükkanlara ait mekansal tespitlerin yapılmasında edebi metinlerdeki anlatılar ve fotoğraf altı notlardan faydalanılacaktır. 1922 yılında Ankara'da yayınlanan Öğüt ve Yenigün Gazetelerinde yazarlık yapması nedeni 1920'lerin Ankara'sını iyi bilen Enver Behnan Şapolyo'nun aktarımına göre; 1923 yılında parke taş döşenen caddenin başlangıcı, Taşhan'dır. Taşhan'dan sonra Şakir Bey'e ait bir han ve Kayseri Hanı gelirdi (Bkz Harita 4.15).

Resim 4.24. 1922 yılı, Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Karaoğlan'dan Meclise bakış, Sağda Zincirli Camii minaresi görülmektedir. [Cangır, 2008]

Resim 4.25. 1922 yılı Ulus, Sağdaki Beyaz Bina Kayseri Han, Solda da Bursa Yurdu Onun sağında zincirli Camii Minaresi [Cangır, 2008]

Karşısında Dar'ül Muallim Mektebi'nin ön kısmında sıra dükkânlar ile han, otel, mağaza, pastane gibi önemli işyerleri bulunmaktadır. Öymen'in anlatılarında Koç'un çalışma ofisinin de, Atatürk Heykelinin Bugünkü Dışkapı'ya bakan tarafında, penceresinden bakınca Sümerbank ve İş Bankası görünen binada olarak tanımlandığı bunun da Dar'ül Muallim Mektebi ön kısmına denk düştüğü anlaşılmaktadır [Öymen, 2003]. Hafız Bey'in Otelinin altında İstanbul Pastanesi, Arif Hikmet Koyunoğlu'nun mimarlık bürosu, Arif Oruç'un Yeni Dünya Gazetesi'nin hazırlandığı Mühendis Han, çarşının en önemli yapılarıdır. Belediye'nin İstanbul Pastanesi'nden meydana doğru, Maarif Vekâleti'ne verilen eski Darü'l- Muallimin binasının yanında, önünde sıralanan dükkânlarla Karaoğlan'ı yeniden şekillendiren Tarık Edip'in ilk kitabevi (Bkz Harita 4.15).de buradadır [Şapolyo, 1971].

Resim 4.26. 1938 yılı Ulus, Zafer Anıtı İstanbul oteli ve pastanesi Heykelin tam arkasında Tarık Edip'in dükkanlarının olduğu söyleniliyor. [Cangır, 2008]

Tahtakale Çarşısı yine söz konusu alana yakın bir çarşıdır. Şapolyo Anafartalar Caddesi'nde yer alan dükkânlarla ilişkin; Meydandan Anafartalar'a çıkarken sağ tarafta sıra dükkânlar yapıldığını, ilk dükkânın Ankara'nın ilk polis müdürü Mehmetçe'ye ait olduğunu aktarır. Polislikten ayrıldıktan sonra

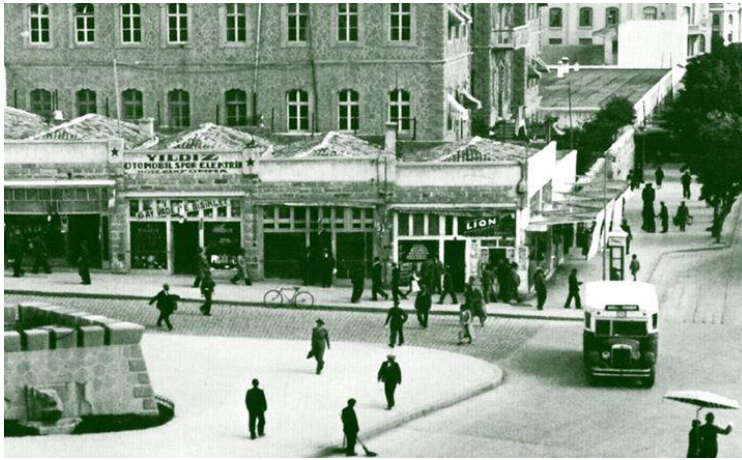
dükkân açarak kösele ticareti yapmaya başladığını sonradan burada piyango bileti satan Mavi Gişe'yi açtığından bahsetmektedir [Şapolyo, 1971].

Resim 4.27. Mavi Gişe Reklamı [Anonim]

Mehmetçe'nin dükkânının yanında Umum İthalat ve İhracat Şirketi bulunmaktadır (Bkz Harita 4.15). Mühendis Han'ının karşı köşesinde ise Hacı Bektaş dergâhının son babası Niyazi Baba'nın otelinin bulunduğu, bu otelin karşı köşesinde ise Selanikli Talat ve Hüseyin Beyler tarafından açılan İlk muhallebicinein bulunduğu bahseder. Muhallebicinein açılışı önemli bir yenilik sayılmış, Mustafa Kemal'in de birkaç defa buraya muhallebi yemeye geldiği aktarılmıştır [Şapolyo, 1971]. Merkez Kumandanlığı bu anlatıya göre muhallebicinein bulunduğu bu sıranın yukarısında yer almakta ve üstünde köfteci dükkânı, yanında Ankaralı Ahmet Ağa'nın berber dükkânı ve onun yanında da sipariş usulü kundura ve çizme yapan 'Tat Yahudi' olarak bilinen Yahudi'nin kunduracı dükkânının bulunduğu anlatılmaktadır. Caddede yer alan dükkânlara ilişkin başka bir anlatıda ise; alt katların dükkân üst katların konut kullanımında olan apartmanların bu cadde üzerinde yer aldığı, kuyumcuların yine bu cadde üzerinde önemli yer tuttuğu, caddenin Ulus'a doğru sol tarafta kumaş mağazalarının olduğu, bu mağazaların bazılarının isimlerinin Erler, İpeker, İpekiş, Necati ve Candarlar (Bkz Harita 4.15). olduğu bilgisi yer almaktadır [TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007]. Fuat Yetkiler Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde yer alan dükkânları;

Kuyumcular, Eyüp Sabri Tuncer Mağazası, Lale (Togo) Kundura, Sebat Eczanesi, İstanbul Eczanesi, Haim Kohen Ayakkabı Dükkânı Atatürk'ün ayakkabıcısı, Foto Ar, Foto Spor, Foto Rıdvan olduğunu nakletmiştir [TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007]. Anafartalar Caddesine ait fotoğraflar üzerinden dükkanlara ait mekansal tespit yapmak kolaylaşmakta ve anılarda yer alan mekanlar fotoğraflar ile görsel olarak desteklenmektedir.

Resim 4.28. Dar'ül Muallim önündeki dükkanlar [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Resim 4.29. 1928 yılı Anafartalar, Bu fotoğraf Çıkırıkçılar Caddesinin başlangıcından Belediye İstikametine doğru çekilmiştir. [Cangır, 2008]

Resim 4.30. 1928 yılı Samanpazarı, Anafartalar Caddesi Samanpazarı Meydanı Soldaki Büyük Binanın altında Boğaziçi Kiraathanesi [Cangır, 2008]

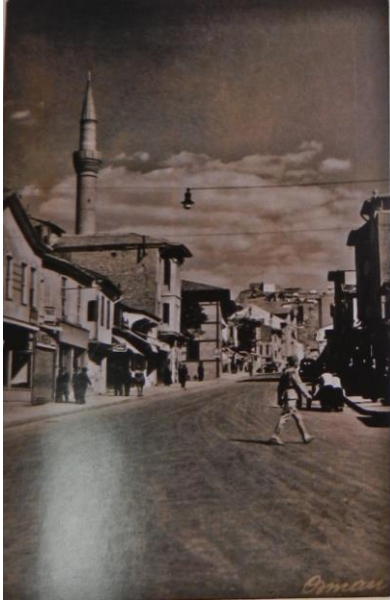
Resim 4.31. 1928 yılı Samanpazarı, Önde görünen masalı alan sonradan Esenpark olan yerin önüdür. Esen parkın bu yönünde Kavaklıdere Şaraphanesi, Tekelin dağıtım yeri, onun yanında Zaim Esentürk Kuruyemişçisi vardır. [Cangır, 2008]

Resim 4.32. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı'nın karşısındaki üç katlı köşe binanın altında Uğurlu Mağaza bulunmaktadır. [Cangır, 2008]

Resim 4.33. 1929 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi ile Çıkırıçılar yokuşunun kesiştiği yer Solda yol kenarındaki binada Ankara'nın ilk antikacısı vardı. [Cangır, 2008]

Resim 4.34. 1932 yılı, Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Zincirli Camii [Cangır, 2008]

Resim 4.35. 1935 yılı Anafartalar, Adliye Sarayı Sağda kaldırımlarda yürüyenlerin arkasında görünen kuleli yapının yanından Tenekeciler'e inen merdivenlerin köşesinde Ortaç mağazası vardı ve ithal fötr şapka satardı [Cangır, 2008].

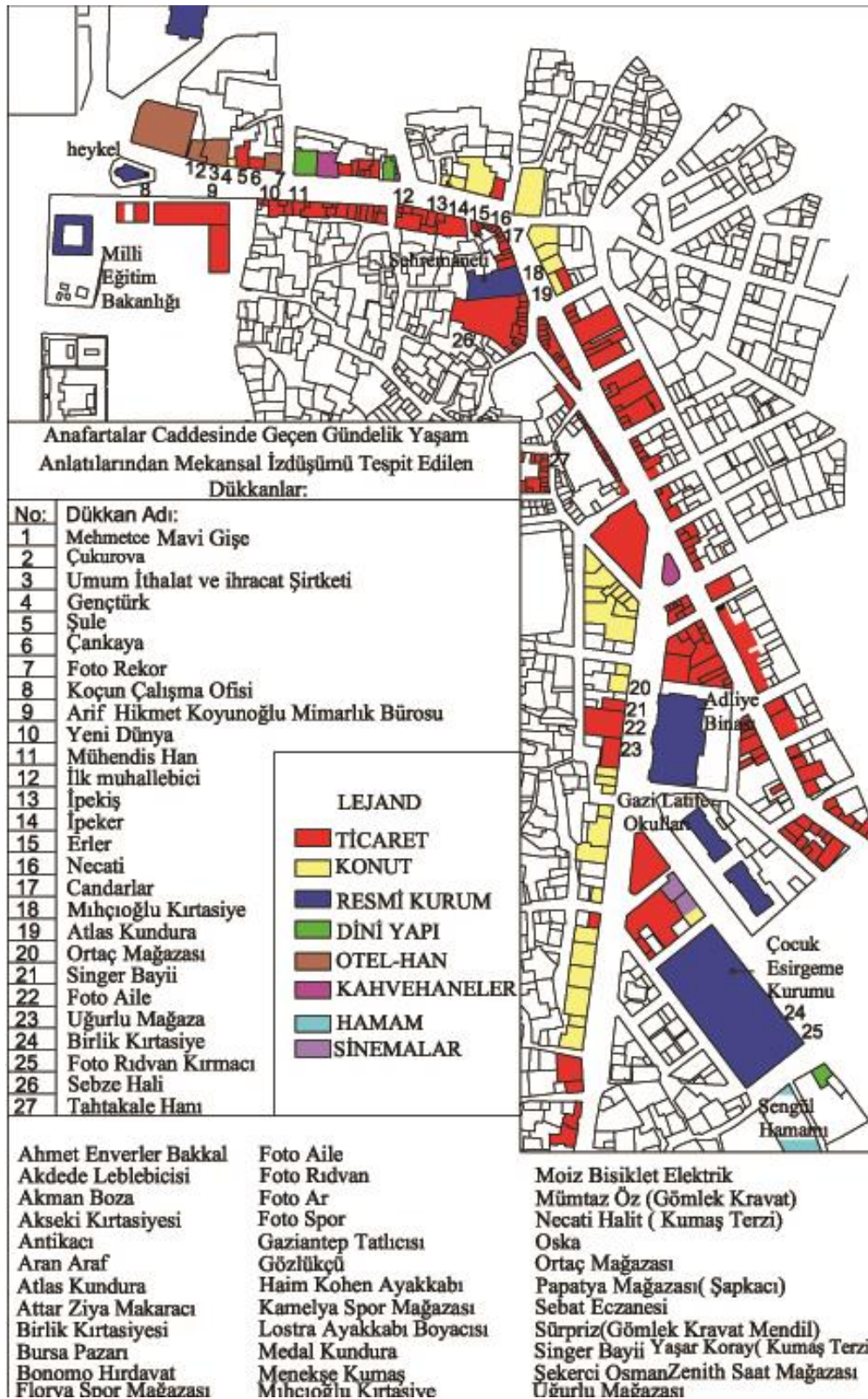
Resim 4.36. 1940 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Bu Meydan Çıkırıçılar Caddesi ile Anafartalar'ın kesiştiği yerdir. Editör M.N. Akseki'nin dükkanı Çocuk Esirgeme Kurumu altında olan bir kırtasiyecidir. Meşhur Akseki Hoca'nın akrabasıdır [Cangır, 2008].

Resim 4.37. 1940 yılı Anafartalar Kuleli yapı Ankara Pastanesidir [Cangır, 2008]

Resim 4.38. Memurin Kooperatifinden Anafartalar Yönüne Bakış [Anonim]

Harita 4.15. Dükkanlara ilişkin mekansal tespit

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki mekansal kurgu değiştirilmeden, mevcut yapılar kullanıldığı cadde konut-işyeri ayrımı olmaksızın mekanların fonksiyonel olarak ayrılmadığı, sınıfsal net ayrımların olmadığı aynı zamanda ilk modern yapıların yapılarak yeni sosyal etkinliklerin hayata katıldığı mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Caddenin ticari önemi soğ ticareti ile başlamış olup, endüstri devrimi sonrasında bu önemi giderek yitirmiştir. Ancak; her türlü ihtiyaca cevap verebilen potansiyeli ile kent içindeki önemi değişmemiştir. Kentte artan imar ve inşaat faaliyetleri sonucunda; Anafartalar Caddesi'nde emlak komisyoncuları, büyük ticarethaneler, inşaat ve taahhüt büroları, ithalat-ihracat ve nakliye şirketleri, emlak komisyoncuları yer almıştır. Cadde henüz 1930'ların başında tüm devlet memurlarının günlük alışveriş merkezi haline gelmiştir. Burada her tür ihtiyacın karşılanabileceği çeşit ve bollukta perakende mal bulmak mümkündür. Antika, kürk, halı, şapka, spor giysi mağazaları, kuyumcular, terziler, berberler, fotoğrafçılar, kunduracılar gibi çok çeşitli esnaf burada bir aradadır. Buradaki dükkan sahiplerinin bazıları, İstanbul' dan gelmiş olması, çarşıda İstanbul'dan izler olmasına yol açmıştır. 13 Temmuz 1929 günlü Hakimiyet-i Milliye gazetesinde; eski görünüşlü kasap, şerbetçi, zerzevatçı gibi dükkanların şehrin manzarasına aykırı olduğu, bunların "Beyoğlu Caddesi'ndeki çiçekçi dükkanı kadar temiz olmaları" istenmiştir.

Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan ve gündelik yaşantıda alışveriş yapılan, önünden geçilen ve/veya sahibi olunan her biri ayrı nitelikteki dükkanlara ait mevcut tarih anlatılarında buranın ticaret merkezi olmasından daha detaylı bilgi bulunamamaktadır. Ancak gündelik yaşama dair anılar ve fotoğraflardan yola çıkarak caddeye dair tarih yazımı dükkan bazında özelleşebilmekte döneme ait mekansal kurgu, harita üzerinde (Bkz Harita 4.15) yeniden tespit edilerek belgelenmektedir. Harita üzerine tespiti yapılan dükkanların yerlerine ilişkin yeni anlatımlar ile farklı tespitlerin yapılması gündelik yaşam anlatılarındaki öznelliğin getirdiği bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.2. Kültür ve eğlence

Geçmişten Günümüze eğlence ve kültür denilince akla gelen şehir olan İstanbul ile yarışmak için çok gerilerden başlayan Ankara'da gündelik yaşantıda kültür ve eğlence mekanları Cumhuriyet ile birlikte ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda önceden eğlence mekanları denildiğinde yalnızca erkeklerin kullanıcısı olduğu mekanlar mevcutken, Cumhuriyet ile birlikte kadınlarda sosyal yaşantıda yer bulmuştur. Lokantalarda, oteller ve pastanelerde birlikte dışarıda vakit geçirme kültürünün oluşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Gündelik yaşantıda çalışma dilimi bitiminde günün tamamlandığı ev yerini kadın ve erkeklerin bir arada olduğu, eğlence mekanlarına bırakmıştır. Cumhuriyet Ankara'sında eğlenmenin biçiminde ortak bir kabul olduğu, boş zaman kavramı ile Ankaralının Pazar günlerine özel piknikte ve gezinti alanlarında vakit geçirdiği Falih Rıfkı'nın 1930'ların sonunda yazdığı yazılarda çokça yer etmiştir. Oteller kente farklı iller ve kültürlerden misafir gelen yabancıların birbiriyle ve kentle kültür etkileşiminde bulunduğu konaklamalar olarak, kahvehaneler ise dönüşüme uğrayarak satranç gibi zeka oyunlarının oynandığı kültür mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kente sinemaların gelmesi de yeni bir eğlence aktivitesi olarak anılarda yer etmiştir. Tüm bu kültür ve eğlence mekanlarının Kent merkezinin en canlı aksı olan Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde konumlanması ise Caddenin kentin eğlence ve sosyal hayata olan katkısı açısından da biricik olduğunun kanıtıdır. Ankara Palas genelde üst kademe bürokratların buluşma yeri, kentin en önemli eğlencesini oluşturan baloların mekanı olarak sosyal yaşantıda önemli yer etmiş, Anafartalar Caddesi üzerinde Kuyulu Kahve, Merkez Kiraathanesi, Zeybekler Barı, ilk muhallebici, Fresko'nun Barı. Taşhan'da yer eden pastane, Dışkapı yönünde Çankırı Caddesi üzerinde Merkez Lokantası, meclis binasının yanında Kemal' in Lokantası, meclis binasının karşısında Millet Bahçesi, arka sokakta Çiçek Bahçesi eski kent merkezinde kültür ve eğlence yaşamında anılarda çokça yer etmiş mekanlardır. Kentte kadın nüfusunun gidebileceği çarşılar, sinemalar daha sonraları açıldı [Şenyapılı, 2004]. Ankara'da eğlence ve kültürel yaşamın

merkezi 1940'lı yıllara kadar gündelik yaşamın etkin olarak geçtiği Anafartalar ve çevresi olmuştur.

Oteller

Ankara'da sof ticareti için bulunan yabancı konuklar kentte yer alan hanlarda kalmaktaydı. Kentin bu kısmında çok sayıda Han varlığını devam ettirmiştir. Ankara'nın idari merkez olması ile kente göç artmış, kente gelenler ilk olarak yine bu hanlarda konaklamış, zamanın ihtiyaçlarına cevap veremeyen bu hanların yerine banyo, telefon ve kalorifer tesisatının yer aldığı oteller inşa edilmiştir. 29.Sonkanun 1935 Salı günlü Ulus gazetesinde Ankara'da Otelcilik başlıklı haberde; Ankara lokantalarının olduğu gibi Otellerinin de 3 sınıfa ayrıldığı, "lüks" olarak belirtilen üç dört otel bulunduğu belirtilmektedir. Birinci sınıf otel sayısı beş, geride kalan ikinci ve üçüncü sınıf olarak tanımlanmıştır. İkinci ve üçüncü sınıf oteller büyük evlerden bozularak otel şekline dönüştürülmüştür [Ulus, 1935].

Resim 4.39. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Ulus meydanı ve İstanbul Otel, Zafer Anıtı [Cangır, 2008]

Resim 4.40. 1928 yılı Ulus, Taşhan Zafer Anıtı [Cangır, 2008]

Resim 4.41. Taşhan Palas Antetli Zarf [Anonim]

Haberin devamında Ankara Palas ve Belvü Palas Ankara'daki belli başlı lüks oteller olarak belirtilmiştir. Bunlardan sonra sıra ile İstanbul Palas, Lozan Palas, Yeni Otel ve Taşhan Palas gelir. Ankara Palas 74, Belvü Palas 65

İstanbul Palas 20, Lozan Palas 50, Yeni Otel 18, Yıkılan Taşhan 40 odalı olduğuna dair mekanların büyüklükleri aktarılmıştır. 2. ve 3. sınıf otel sayılarının 20'yi bulduğu bunlar içinde 22 odalıdan tutunuzda 5 odalıya varıncaya kadar otel olduğu ve bunların Anafartalar Caddesi ile ona paralel sokaklara sıralandığı anlatılmıştır [Ulus,1935].

Resim 4.42. 1951 yılı, Ulus, Anafartalar Caddesi İstanbul Oteli [Cangır, 2008]

Küçük Otellere dair gazetede; otel sayısının dörtte üçü kadar olduğu, bunların çoğunun pansiyona benzediği belirtilmiştir. İçlerinde aylık olarak kiraya verilen yerler olduğu memurlar ve tüccarların buraların müşteri kitlesi olduğundan bahseder. Yazının devamında ise otel sahibinin ağzından otele ilişkin şu bilgiler yer alır [Ulus,1935];

“Bir küçük otel sahibi müşterileri ile beraber soba başında büyük başın derdi büyük olur. Hamamı hazırlamak, kalorifer yaktırmak sorun olur. Benim otelim beş odası var. Üçünde iki aya yakın zamandan beri Ankara’da işi olan iki memurla bir tüccar oturuyor. En alt odada iki lise okuru var. Piyasa için bir ada kalıyor. Oda tanrıya şükür boş kalmıyor.”

Ankara’da gece hayatı ve otellere ilişkin bir başka gazete haberinde ise; Ankara’da gece hayatı olmadığına, bu yüzden Ankara da işi olan bir yabancı işinin neticesine İstanbul da beklediğine, mecbur kalırsa geldiğine değinmektedir. Ankara’yı görmeye, gezmeye ve uzun zaman kalmaya gelen

kişilerin gece hayatı olmadığı için gecesini otelde geçirdiği ve Ankara'dan, görülecek, gezilecek, yerleri fark etmeksizin ayrıldığını, gelen yabancıya hoş vakit geçirtebilecek eğlence yerleri, güzel bir gece hayatı yaşatacak mekanlar olsa Ankara'ya gelenlerin özellikle Ankara'daki dönüşümü görmek için buraya gelecekleri öne sürülmektedir. "Ankara'da ne eksiktir?" başlıklı yazıda da eksiklikler arasında Ucuz ve nitelikli konaklama mekanları olduğuna değinilmiştir. Eksiklikler şöyle sıralanmıştır; milli tiyatro binası, milli kütüphane binası, iki büyük müzikli kahve, Büyük Ferah, temiz bir halk hamamı ve Ankara civarından gelen köylüler için iki han. Hanların niteliğine ilişkin ise; köylüye göre, ucuz, temiz, köylüyü madden ve manen rahat ettirmesi özelliği belirtilmiştir. "Ankara Otelleri İhtiyacı karşılıyor mu?" başlıklı köşe yazısında ise; Ankara otelleri normal zamanlarda ihtiyacı karşılayabildiği ancak; Cumhuriyet bayramları gibi önemli günlerde ihtiyacı karşılamadığına, Cumhuriyet Bayramında yer bulamayan müşterilerin otomobillerde yattıklarına değinmiştir [Ulus,1935].

Anafartalar Caddesinin başlangıcında yer alan, Taşhan (Bkz Harita 4.16). şehrin kalınabilecek tek oteli olarak tanımlanmaktadır. Öymen; Ulus Meydanı'nın eski adında kimi zaman Taşhan veya H' nin yutulmasıyla "Taşan" olarak anıldığını, Meclis'in Ankara'daki açılışından sonra Taşhan'ın önemi çok arttığını ve Ankara'da daha iyi bir otel veya han olmadığı için, siyasetçilerin yanında şehre gelen diplomatlar ve gazetecilerin Taşhan'ı kullandığını anlatmıştır. 1928'de Ankara Palas'ın açılması, Taşhan'ın konuklarından bir kısmını oraya yönelmiş olsa da Ankara'ya dışarıdan gelenlerin sayısı her geçen gün arttığı için Taşhan'ın müşterileri azalmamıştır [Öymen, 2003]. Taşhan'da gündelik yaşantıya dair Yalımın aktarımları şöyledir [TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007];

"Cumhuriyet bayramlarında Taşhan'ın odalarında ve koridorlarında bir telaş yaşanırdı. Onuncu yıl kutlamaları ise bir başkaydı. O günün sabahı Taşhan'da kalan bütün mebuslar ve konuklar daha gün doğmadan ayağa kalkmışlar, gecedeki hazırlayıp başucuna koydukları bavulları açmaya başlamışlardı. Koridorda, odalarda, hatta tuvaletlerde bile başlarına silindir

şapka takmış, sırtlarına smokin giyen mebusların ayna önünde provaları vardı. Sırayla ayna karşısına geçip, yabancısı oldukları giysilerin içinde, nasıl göründüklerini kontrol ediyorlardı.”

Ancak Taşhan'da konaklamak demek; taban tahtaları aralık olduğundan yukarı odalara alttaki ahırlardan gelen gübre kokusunu kabullenmek olarak anılarda yer etmiştir. Yahya Kemal Beyatlı, Urfa'dan milletvekili seçilip Ankara'ya geldiğinde, Taşhan'ın bir odasına yerleşmiş ancak rahat edemeyip Yahudi Mahallesinden oda tutmuş ancak sonrasında Taşhan'a geri dönmesine ilişkin anısı şöyle aktarılmıştır [Işın,2009];

“Mebuslar, memurlar ve şairler evlere dağılıyorlar. Ama büyük zekalardan birçokları da Taşhan'da kalıyorlar. Arkadaşlarından bir tanesi de ‘burada uzun süre oturulmaz. Yahudi mahallesinde çok güzel, mazbut evler var, oradan bir oda tutalım, oraya geçelim’ olur mu, olur. Bir oda buluyor Yahya Kemal. Gittim diyor, yattım, gece yarısı bir alev halinde uyandım, bütün vücudum yanıyor.”

Yahudi Mahallesi'nde geçtiği evde İstanbul şairinin tahtakuruları ve çeşitli haşerelerden rahatsız olduğu için Taşhan'daki odasına döndüğü Tahtalar arasında aşağıdan sızan gübre kokusunun bir derece daha çekilir olduğundan bahseder[Işın,2009]. Dönemin han-otel şeklindeki konaklamalarda hayvanlardan kaynaklanan koku 19.01.1941 günlü Ulus gazetesinde ki anlatıda da mekanı tarifleyen özelliklerin başında yer almaktadır [Ulus 1941];

“Bir gün, hiç ummadığım ve beklemediğim bir anda, Karaoğlan Caddesi'ndeki camiin karşısında, bir İranlı tarafından idare edilen bir “han-otel” in fışkı kokulu bir odasında tembel, tembel gerinirken “Hakimiyeti Milliye” ye memur edildiğimi ve bir müddet sonra askeri, siyasi ve içtimai dehası beynelmilel bir tasdiğe uğrayacak ve tarihte bir devir açacak olan Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edileceğimi bana bildirdiler.”

Resim 4.43. Taşhan 1904 [Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Cadde'nin en büyük oteli olan Taşhan'ın yerine Sümerbankın inşa edilmesi ile Meydana "Taşhan" deme alışkanlığı Taşhan'ın yok olmasından sonra da bir süre devam etmiştir. Ancak sonra o ad da unutulmuş, Sümerbank, Atatürk heykeliyle birlikte bütünleşmiş olmasını Öymen şöyle tanımlamaktadır [Öymen, 2003];

"Ulus ve civarındaki adlarını saydığım binaları ben, tamamlanmış halleriyle biliyorum ama birinin yapılışını biliyorum. Bu Ankara'nın eski döneminden kalan Taşhan'ın istilak edilip yıktırılmasıyla açılan arsa üzerine yapılan Sümerbank binasıydı. "Taşhan" adı bana gençliğimde tanıdığım sosyalist şair Suphi Taşhan'ı anımsatır. Ülke sorunları üzerine kafa yorup yazan çoğu düşünür ve sanatçı gibi polis takibi altında yaşamış, 1960'ta da gene bir polis takibi döneminde ölmüştür. Taşhan, onun çocukken kaybettiği babası Cemal Bey'in malıydı. 19'uncu yüzyılın sonlarında yapılmış. Hem "otel Angora" adı altında otelimsi bir hanmış, hem de içindeki dükkanlarla en önemli iş merkezi sayılmış. Ulus Meydanı'nın eski adı da zaten ondan geliyor: Taşhan veya H'nin yutulmasıyla "Taşan". Tabii, Meclis'in Ankara'daki açılışından sonra Taşhan'ın önemi çok artmış. Ankara'da daha iyi bir otel veya han olmadığı için, siyasetçilerin yanında şehre gelen diplomatlar ve gazeteciler de oraya inmeye başlamışlar."

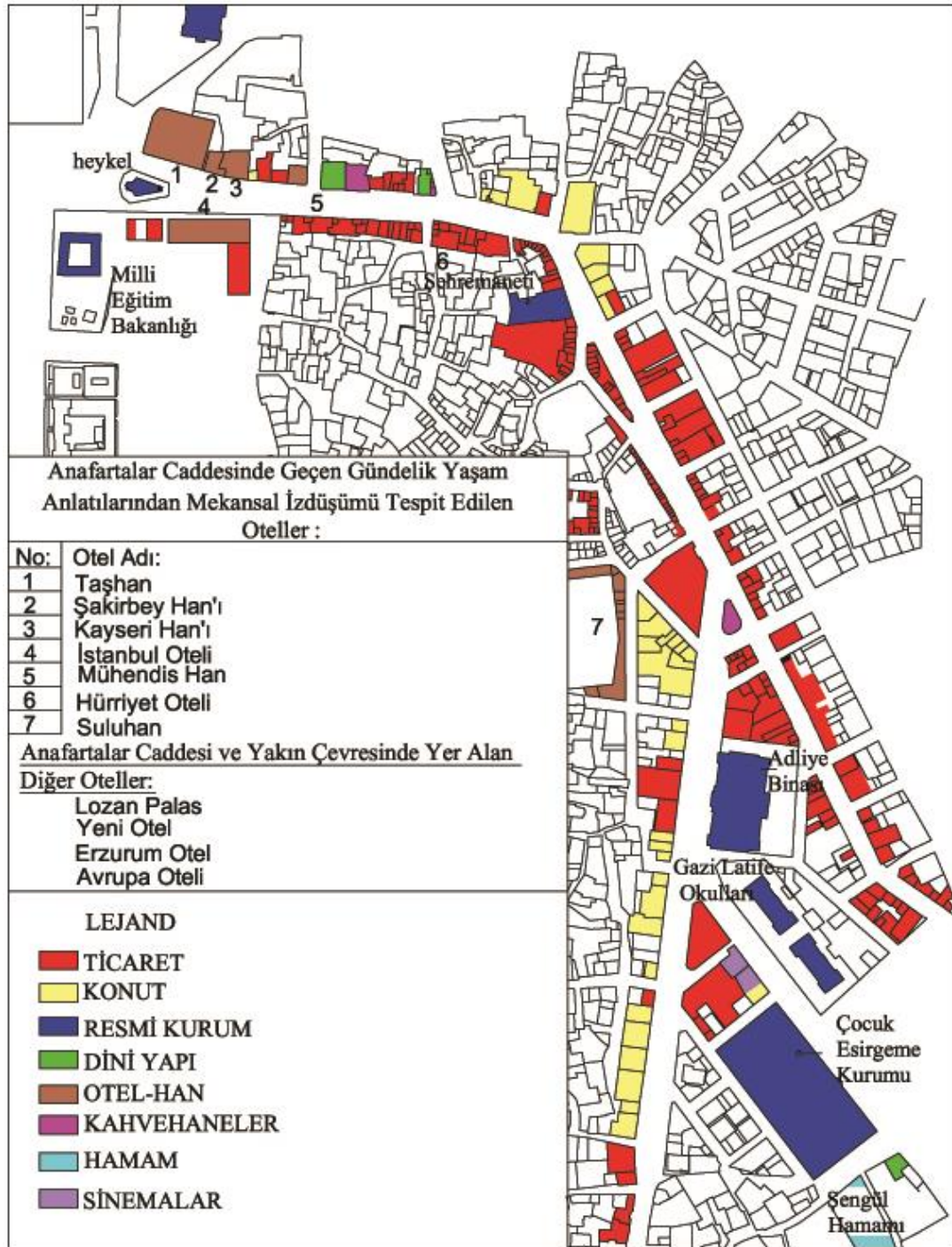

Resim 4.44. 1928 yılı Ulus, Ulus Meydanı Taşhan[Cangır, 2008]

Resim 4.45. Sümerbank Binası İnşası [Ulus,1937]

“Ankara’da büyük bir inşa faaliyeti vardır. Her yerde çekiç sesleri işitiliyor. Yukarıdaki resimde Ulus Meydanında kısa bir zaman içinde yükseliveren Sümer Bank binasını görüyorsunuz.”[28.8.1937, Ulus]

Harita 4.16. Otelere ilişkin mekansal tespit

En çok Taşhan'dan bahsedilmiş olmasının nedeni ise bir meydana adını vermiş olması ile de önemli olan bu yapının Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde dışarıdan gelenlerin meclise yakın olması nedeniyle de fazlaca

tercih edilen, kullanılan bir yapı olması, hafızalarda fazla yer etmesidir. Taşhan'a ek olarak Anafartalar Caddesi'nde birçok otel bulunmaktadır. Karaoğlan Çarşısında Zevk Lokantasının karşısında yer alan Hürriyet Oteli, Taşhan'dan itibaren sıra ile Şakirbey Han'ı, Kayseri Han'ı, Kayseri Han'ın karşısında (Bkz Harita 4.16).yer alan İstanbul Oteli, İstanbul Otelinin yakınlarında yer alan ve alt katında dükkanların yer aldığı, üst katlarının ise konaklamaya hizmet ettiği Mühendis Han'ı Anafartalar Caddesi ve Yakın çevresinde yer almaktadır. Örnekleme alan yakınlarında kalan ve dönem için önem arz eden diğer oteller ise; Ankara Palas(Meclisin karşında), Belle Vue Palas(İstiklal Caddesi'nde), Lozan Palas(Pastane yanı), Erzurum Otel ve Avrupa Oteli(Hal'in yakınında)'dir. Otellerin bazıları Cumhuriyet sonrasında konut kullanımından otele dönüştürülmüş yapılarıdır. Burada yer alan oteller sınıflara ayrılmış, han-otel, apartman-otel karışımı konaklama mekanları çeşitlilik göstermiştir. Söz konusu otellerin önemi Yenişehir'in inşası bakanlıkların buraya taşınması ile azalmış, Yenişehirde bürokratların yeni tercihi Bulvar Palas olmuştur.

Lokantalar ve Pastaneler

Ankara'da gündelik yaşantıda Cumhuriyet sonrasında yeni yer eden lokantalar, kimi zaman bürokratlar ve ailelerinin bir araya geldiği, sohbet edip yemek yediği, kimi zaman ise bir akşam yemeği sırasında alınan politik kararlara resmi toplantılara sahne olan mekanlardır. Lokantanın dönemin gündelik yaşamındaki buluşma ve hoş vakit geçirme mekanları olduğuna dair; gündüzleri Meclisten başka vakit geçirecek yer olmadığı, mebusların akşamları Mustafa Kemal tarafından çağrılmaya can attığı, eğer davetli değiller ise, Meclisin yakınındaki aşçı dükkânının içki içebildiğimiz köşesinde toplandığı anlatısı önemli bilgiler verir [Atay,1984]. Lokantacılık ilk olarak otellerin restoranlarında gerçekleşmiştir. En çok Ankara'ya yeni gelen, ekonomik koşulları daha iyi olan kentli kullanmaktadır. Oteller ilişkin anlatılarda çokça bahsi geçen Taş han'ın iç avlusuna bakan Şehir lokantası kentin Avrupai özellikte ilk lokantasıdır. 1923 yılının başlarında Ulus

Meydanına bakan Karpıç, kentin en bilindik restoranıdır. Lokantalar da diğer sosyal yaşam donatıları gibi Anafartalar Caddesi yakın çevresinde bulunmaktadır. 27 Son kanun 1935 günlü Ulus Gazetesinde lokantaların daha ziyade Anafartalar Caddesine ve ona mütevazi sokaklarda sıralandığı aktarılmıştır [Ulus, 1935].

Evren'in Cumhuriyetin ilk döneminde lokantalara ait gündelik yaşam anlatısı ile; İlk mecliste görev yapanlar biraz yoksulluktan, biraz da yeme içme gereksinmelerini karşılayacak asri bir lokantanın yokluğundan çoğunlukla Anafartalar'da (daha sonra halin olduğu yer) kereste depolarının bulunduğu yerdeki kebabçı dükkanlarına gittiklerini, buranın özellikle Ankara tavası ile köftesi tercih edildiğini, bu mekanlarda masa yerine yemekler küçük hasır iskemleler üstünde elde yenildiğini, birçok milletvekili köfte ve Ankara tavasını yemek için bu iskemlelere oturarak sıra beklediğini aktarır [Evren, 1998]. Ankaralıların özel günlerde tercih ettikleri, Zevk, Smyrna, Lezzet, Yıldız, Gümüş Kepçe, Türk mutfağının yemeklerini bulunduran ve Karaoğlan Mahallesinde(Anafartalar) yer alan, ortalama ekonomik güce sahip bir Ankaralının yemek yiyebileceği fiyatlardaki lokantalardır [Tanrıku, 1985]. Karaveli de anılarında babasının dedesini Ulus Meydanı'ndaki Zevk Lokantasında (Bkz Harita 4.17) yemeğe davet ettiğini yazmıştır [Karaveli, 2009]. Üç Nal Lokantası ise şair ve yazarların sıkça gittikleri, Ulus'ta Gima'nın arkasında bir yer (Bkz Harita 4.17) olarak tanımlanmıştır. Ankara'lı Şinasi Baray'a ait eski bir ahşap evin üst katının masalarda yarı örtük lambalar ile loş manzarası olan bir lokantaya dönüştürüldüğünden, duvarlarında, Orhan Veli'nin, Cahit Sıtkı'nın şiirleri olduğundan bahsedilmektedir [Aktaran Şenyapılı,2005].

Lokantaların yanı sıra pastanelerde yeme-içme mekanı olmanın yanında; Ankaralılar için yeni buluşma ve sohbet mekanları idi. İlk pastane gene Ulus Meydanında açılmıştır. Meydandan Anafartalar'da Hafız Bey adında bir Ankaralı tarafından bir otel ve altına İstanbul pastanesi yaptırılmıştır. İstanbul Pastanesinin devamlı müşterileri ise; Hıfzı Nalbantoğlu, daha sonra Profesör

Feridun Nafiz Uzluk, Mehmet Nuri Gençosman, Namdar Rahmi, Enver Behnan Şapolyo, Dr. İzzeddin Şadan, üstat Hüseyin Rahmi Gürpınar'la Yahya Kemal Beyatlı'dır. Pastane 1955 yılında yıkılmıştır [Kılıç, 1975]. Ankaralı Hafız Bey, 1920'lerin başlarında Karaoğlan üzerinde, Zincirli Cami'nin karşısına düşen yerde bir otel yaptırmış olup, bu otelin alt katında ise geniş bir salon bulunmaktadır. Bu salon Rizeli Matrakçıoğullarından Ali Rıza Bey'in kiraladığı 1923'ün ilk günlerinde işletmeye açılan "İstanbul Pastahanesi" olarak kullanılmıştır [Işın, 2009]. Necip Fazıl Kısakürek 1930'lu yılların başında Ankara'ya gelmiş ve Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan İstanbul Pastanesi'ni (Bkz Harita 4.17) İstanbul'da yer alan mekanlar ile kıyaslamış, Ankara Pastanesinin yerini ise söylemsel olarak şöyle haritalamıştır [Işın, 2009];

"Ankara'nın o çığırda, İstanbul'daki İkbal ve Meserret kahvehanelerine denk, tam 'esafil-i şark' karakterinde ayrı ve çok alâkaya değer bir muhiti de, Ulus Meydanında bir köşe teşkil eden İstanbul Pastahanesi" olduğunu iki katlı ve gösterişsiz olarak tanımlanan bu binanın altındaki salona yazarlar, ressamlar, vekiller, gazetecilerin sıkça geldiğini Ferhad Alev'in Ankara Pasta Salonu da cadde üzerinde Adliye Vekâleti'nin karşısında olduğu bilgisi yer almaktadır"

Resim 4.46. 1927 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, sağda Ankara Pasta Salonu bulunmaktadır. [Cangır, 2008]

Resim 4.47. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı karşısında görünen kuleli bina Ankara Pastanesi, Alt katta pastane kabul alanı, üstte ise imalathaneler bulunmaktaydı [Cangır, 2008].

"İşkembeciler, sebzeçilerin seyyarları gibi bizim en büyük rakiblerimizdir.."

Resim 4.48. İşkembeciler, sebzeçilerin seyyarları gibi bizim en büyük rakiplerimiz [Ulus, 1937]

Resim 4.49. 1930 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi, Sağda İstanbul Oteli ve altında pastanesi görülmektedir. [Cangır, 2008]

Resim 4.50. Üç Nal Lokantası Açılış İlanı [9.05.1946 Ulus Gazetesi]

dışarıda yemek kültürü, açılan lokantaların kadınlı erkekli gidilen, yalnızca yeme-içme değil aynı zamanda toplanma, bir araya gelme, sohbet ve eğlenme mekanı olması ile eklenmiştir. Anafartalar Caddesi kentin lokantacılık hizmetlerinin en prestijli ve yoğun olduğu bölgesidir. Bu yoğunluk hem idari kent merkezi, hem ticari merkez hem de kente yeni gelenlerin konakladıkları mekanların bu cadde ve yakın çevresinde olmasından kaynaklanmaktadır. Cadde ve yakın çevresinde yer alan birçok lokanta günümüzde varlığını sürdürmekte ancak eski kentin diğer faaliyetleri gibi lokantacılıkta modern Yenişehir'in gözde olması ile eski canlılığını yitirmiştir.

Sinemalar

Endüstri Devrimiyle birlikte, gündelik hayat mesai ve boş zaman olarak ayrılmıştır. Modern insanın eğlence biçimleri de değişmiştir. Sinemaya gitmek de bu yeni eğlencelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Lefebvre, sinemaya gitmeyi tıpkı gazete okumak ve tiyatroya gitmek gibi gündelik yaşamın içinde var olan ve onunla bütünleşmiş boş zaman faaliyetlerinden biri olarak tanımlamıştır. Cumhuriyet sonrasında Kentlinin yaşamına dahil olan bu eğlence mekanları ilk olarak Cumhuriyet sonrasında birçok yeniliğin adresi olan Anafartalar Caddesi'nde ve yakın çevresinde açılmıştır. Sinemalar kentli için yeni ve heyecan verici bir gündelik yaşam pratiği olmuştur. Ankara'da sinemalar vardı kitabı bir dönemin Ankara'sındaki sinema günlerinin resmi olmayan tarihini 1933'te Ankara'ya yerleşen bir ailenin 1929 doğumlu çocuğu olan Behiç Beyin gözlemlerinden aktarmaktadır [Karagözoğlu, 2004].

“En başta Ulus Meydanı'nda Sümerbank'ın hemen yanındaki Yeni Sinema ki, Ankara'nın en lüks en elek üstü sinemasıydı. En güzel filmler burada oynardı. Doğrusu, bu sinemada film seyredilemek bir seçkinlik işaretiydi. Sonra bir Kulüp sineması vardı. Bu da gene Ulus Meydanında, Rüzgarlı Sokak'a dönerken, Tabarin Bar'ın yanındaydı. Bunlardan başka Kızılay'da Ulus Sineması vardı; yeni yapılmıştı. Bir de Anafartalar Caddesi'nde Sus Sineması vardı. Bu dört sinemanın üçüne “Şirkerin Sineması diyorlardı: Yeni, Kulüp, Sus...”

Behiç Bey Sinemaların zaman içindeki değişimlerine dair; Kulüp Sineması'nın yanıp tekrar yapıldığında adının Halk Sineması olarak değiştiğini ancak; yeniden yandığını ve adının bu sefer Park Sineması olduğunu aktarır. Behiç Bey saydığı bu dört sinemaya ek olarak Anafartalar Caddesi yakın çevresinde yer alan Denizciler Caddesi'nde bulunan Sümer Sinemasından (Bkz Harita 4.18) şöyle bahseder [Karagözoğlu, 2004];

“Sümer Sineması'nda ise, -bugün galiba adı Güneş Sineması olarak değiştirildi, Denizciler Caddesi'ndedir-'36 kısım filmler' dediğimiz çok uzun metrajlı macera filmleri oynardı. Bu filmler için de, '36 kısım tekmili birden' diye reklam yapılırdı. Yani, tamamı bir seferde gösteriliyor... Ekseriyetle kovboy filmleri... Mesela Ölüm Süvarileri, Fumanço... Konusu, Amerikalılar'ın bitmez tükenmez meşhur Kuzey- Güney harpleri olan filmler falan ...”

Sümer sinemasını Behiç Bey'in de bahsettiği gibi kovboy filmleri yayınlaması nedeniyle daha çok tercih ettikleri bir sinema olduğuna dair Arcayürek ise anılarında şöyle bahseder [Arcayürek, 2005];

“Bir bahçesi de vardı Ç.E.K.'in, arada bir oraya da giderdik. Fakat daha çok Sümer sineması' na... Sus bizi açmazdı, aşk filmleri oynattığı için. Sümer Sineması'nın biraz aşağısında, uzun zaman CHP Ankara Millet vekilliği bir ara Bakanlıkta yapan Hıfzı Oğuz Bek Ata'nın dubleks tabir edilen, o zaman ki olanaklara göre düz baskı makinelerinden daha kullanışlı matbaa makinesinin bulunduğu binaya gelinirdi” [Arcayürek, 2005].

Sümer Sineması gibi Anafartalar Caddesi komşuluğunda Denizciler Caddesi'nde yer alan bir diğer sinemanın Melek Sineması olduğunu yine Arcayürek'in şu anlatısından anlamaktayız [Arcayürek, 2005];

“Anafartalar Cadde'sinden, Adliye Binasını, Eyüp Sabri Kolonyalarını satan dükkanı ve köşedeki eczaneyi geçtikten sonra, birden aşağıya, halkevine, Numune Hastanesi'ne doğru kıvrılan Denizciler Caddesi'ne girilirdi. Bu cadde sadece uzun, ama çok uzun yıllar yaşamının büyükçe bir bölümünü geçiren benim için unutulmaz anılar saklayan bir cadde değildi. Bir zamanlar Ankara'da bu cadde kimi gazetelerin, kimi siyasal olayların yaşandığı bir caddeydi. Ağabeyim Dünder beni elimden tutar, caddenin hemen girişinde sol taraftaki Sümer Sineması'na götürürdü. Bu Sinema, Çocuk Esirgeme

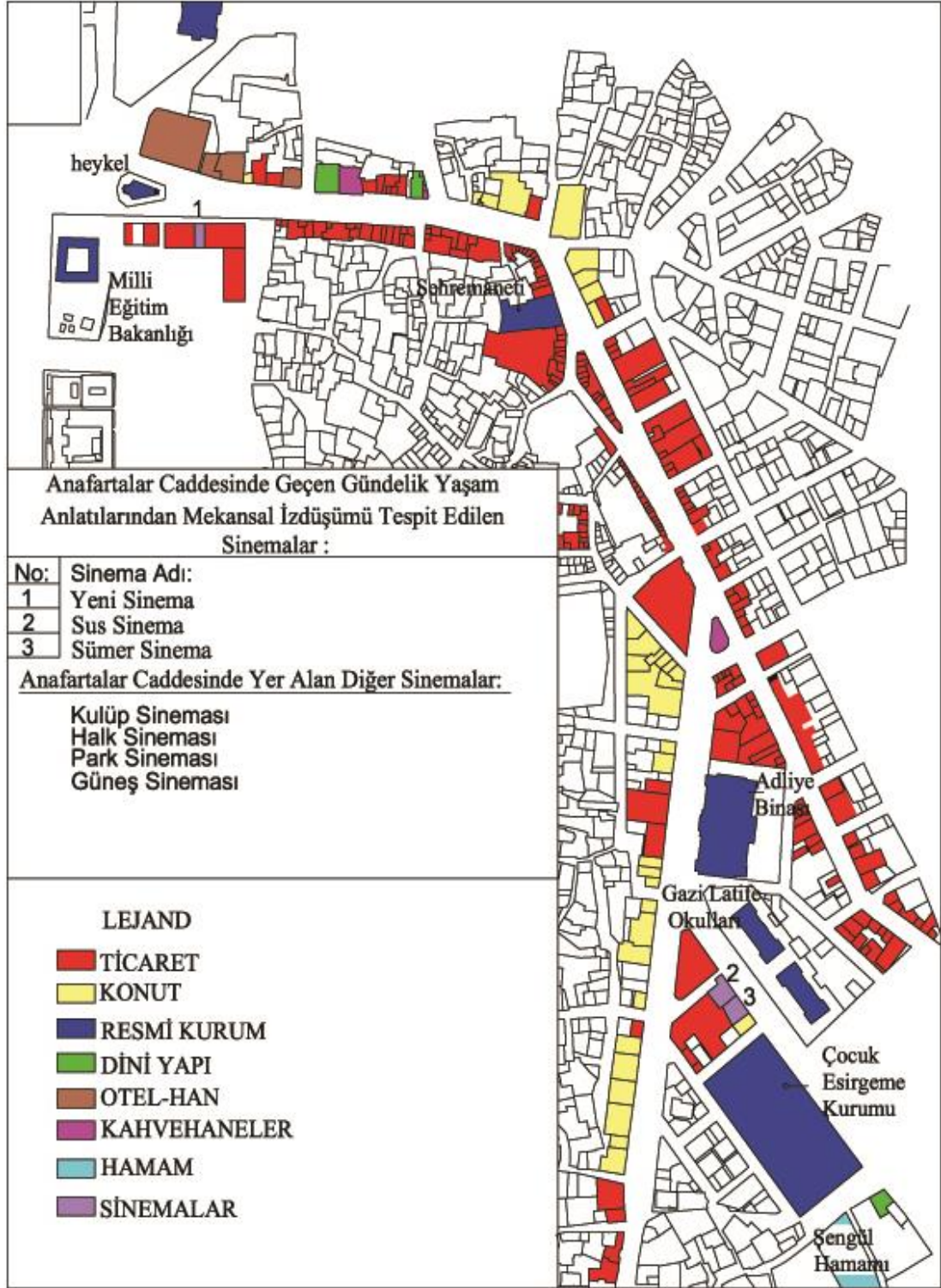
Kurumu tarafından yaptırılan, bir süre hizmet gören kapalı yüzme havuzunun kapatılmasından sonra ufak tefek değişikliklerle sinemaya dönüştürülen bir salondur. Yukarıda küçük balkon, aşağıda koltukların sıralandığı, o zamanlar, vur kır diye adlandırdığımız filmlerin gösterildiği küçük bir sinema. Burada örneğin Bay tekin Filmleri oynardı. Örneğin: gangster filmleri... Otuz kısım tek mülki birden dediğimiz, saatlerce süren filmler.”

Sus Sineması'nın yerinin de Anafartalar Caddesi'nde Çocuk Esigeme Kurumu binasının hemen altında olduğunu (Bkz Harita 4.18) bu anlatıdan çıkarabiliriz. Yukarıda bahsedilen anılardan, Yeni, Kulüp, Sus, Sümer ve Melek Sinemalarının Anafartalar Caddesi yakın çevresinde yer aldığını tespit etmek mümkündür. Bu sinemalarda yayınlanan filmlere göre mekanın tercih edildiğini anlamaktayız. Altan Öymen ise Yeni, Halk ve Sus sinemalarına gittiğini aktarır. Yeni sinemanın (Bkz Harita 4.18) Kentteki bu yeni yaşam pratiğinin tecrübe edildiği ilk mekan oluşundan ve kendisinin burada yaşadığı ilk tecrübeden şöyle bahseder [Öymen, 2003];

“Biz Ulus'ta Atatürk heykelinin yakınındaki Yeni Sinema'ya gittik O sıralar da adı gibi kendisinde yeni yapılmıştı. Mavi kadife koltukları vardı. Beyazperde, ışıklar söndüğünde canlandı. Ben de filmin ne olduğunu görerek öğrenmiş oldum.”

Resim 4.51. 1948 yılı, Karaoğlan, Solda yeni sinemanın girişinde Milli Piyango Bayii [Cangır, 2008].

Harita 4.18. Sinemalara ait mekansal tespit

Sinema'nın yeni bir gündelik yaşam pratiği olduğunu ve eski kent merkezinde nasıl konumlandığını biyografilerden öğrenmekteyiz. Kültür eğlence aktivitesi olarak sinemaların aktarıldığı bu bölümde; Ankara'da 1917 yılında çıkan yangında zarar gören yapılar anlatılırken tariflenen Çıkırkçılar Yokuşu'nun Balıkpazan (bugünkü Anafartalar) Caddesi ile kesiştiği köşede bulunan ve Kocamanoğlu adında bir Ermeni tarafından işletilen tiyatro binasının bulunduğu da bilgisini aktarmak Anafartalar Caddesinin eskiden beri kültürel etkinliklerin odağı olduğu hususunda önemli ipucu verecektir.

Kahvehaneler

Gündelik yaşam pratiğinde kentlinin (erkeklerin) sosyalleştiği, birbiri ve toplumla etkileşime geçtiği yegane mekanlar olarak kahvehaneler toplumsal iletişimin önemli bir aracıdır. Boş zamanlarında erkeklerin buluşup sohbet ettikleri kamusal mekanlardır. Habermas'a göre kent tarihindeki öncelikli kamusal mekanlar; kentin alt yüzlerinde sıkça rastlanan ve toplumun tüm katmanlarınca özgürce tüketilebilen, kahvehaneler, okuma salonları ve benzeri mekanlardır [Habermas, 1997]. 19. yüzyılda Modernleşme ve bununla birlikte değişen gündelik hayat incelendiğinde; caminin yanına konumlanan kahvelerin gündelik yaşamda önemli bir yer ettiğini görürüz. Namaz vaktini bekleyen mahalleli burada oturur, sohbet eder, kültürün dinsel bir mekanla bağlantısını daha rahat kurardı. Bu kahvelerde oturma biçimi de cami avlusundan esinlenen kerevetler, ortada fiskiyeli havuzu olan bir mekanlar iken 19.yüzyılda ile birlikte kerevetler yerini sandalyelere bırakmıştır. Havuzlar kalkmış, duvarlara değişik halk resimleri yerine, devlet büyüklerinin, müttefik devletlerin krallarının resimleri asılmıştır[Belge & Aral, 1985]. Klasik dönemde dinsel yaşantının bir uzantısı olarak düşünülen cami yanına açılan kahvehaneler, 19.yüzyılda ise eğlence kültüründe yerini almıştır. Bu dönüşümle birlikte kerevetlerin yerini iskemleler almış, ortadaki havuz kaldırılarak, yerine çeşitli tiyatro gruplarının temsil verdikleri küçük bir sahne yerleştirilmiştir [Belge ve Aral, 1985]. Ankara'da sosyal yaşamda ailece gidilebilen ve yalnızca erkeklerin gidebildiği mekanlar olarak

ayrışmaktadır. Dere kenarları, ailece gidilebilen, dinlenen yaşama renk katan yerler iken, kahvehaneler ise Erkeklerin sosyalleştiği mekanlardır [Işın, 2009]. Ulus Gazetesinde Erken Cumhuriyet döneminde kahveciliğin kentin hemen hemen her mahallesinde olan ve gündelik yaşamda önemli bir yer tutan bir pratik olduğu vurgulanır. Örneklem alanımız olan Anafartalar Caddesi ise kentlinin bu yaşam pratiğinin de en etkin mekanı olduğunu gazete de yer alan şu haberden anlamak mümkündür [Ulus,1935];

“Ankara’da kahveler en fazla Anafartalar Caddesi’nde sıralanmıştır. İcarların yüksek olmasına rağmen en büyük en geniş dükkanların kahve olarak kullanılması Ankara’da kahvelerin bir ekmekçi, bir bakkal dükkanı kadar gerekli yer olduğunu anlatır.”

Haberde belirtilen Anafartalar Caddesi etrafında yer alan kahvehaneler; Kuyulu Kahve, Merkez Kırathanesi, Kızılırmak ve Taflan (Bkz Harita 4.19) kırathaneleridir. Geleneksel sokak dokusunda cami yanında konumlanan kahvehane Kuyulu Camii yanında yer alan Kuyulu Kahve ile örneklenebilir. Kahvenin sahibinin, 1908 Hürriyet kahramanı, Eskişehir mebusu Eyüp Sabri’nin kardeşi Dayko olduğu, bu kahvede kahvenin yanı sıra gizlice içki de satıldığı ve yazları kahvenin önüne iskemle konulduğu bilgilerine halk kültürü envanteri olarak Kültür Bakanlığı’nın ortak çalışmasında rastlanılmaktadır [envanter.gov.tr.]. Nazım Hikmet’in, Kuvayı Milliye Destanı 4. Bab’ında yedek subay olarak geçen Nurettin Eşfak’ın yazdığı mısra şöyledir [Bezirci, 1993];

“Kuvayı Milliye Destanı 4. Bab
Sana bu mektubu Ankara’da Kuyulu kahvede yazıyorum.
Hep aynı Anadolu havalarını çalıyor gramofon
kocaman bir boru çiçeğine benzeyen ağzıyla,
Dışarda yağmur...”

Bu mısra ile Kuyulu Kahve’nin Kurtuluş Savaşı döneminde de kullanılan bir mekan olduğunu ve mekanda gramofon bulunduğu bilgisi çıkarılabilir. Ulus Gazetesinde Hakimiyeti Miliye Gazetesinin ilk günleri anlatılırken, Kuyulu

kahvenin bir masasında da varlığını sürdürdüğüne dair haber şöyledir [Ulus,1941];

“20 Sene Evelki Ankara’da
Hakimiyeti Milliye Gazetesinin ilk günleri
VE İLK AJANS BÜLTENİ

Hakimiyeti Milliye, ilk günlerde doğrudan doğruya Mustafa Kemal Paşanın şahsına bağlı idi ve Ziraat Mektebinde gazete için bir hususi oda ayrılacağı söylenmişti. Bu olmadı. Kısa bir müddet vilayet matbaası müdürünün odasında oturduk. Sonra ben “büro” yu Kuyulu Kahvenin bir masasına naklettim. Bu sırada rahmetli Kazım Paşanın umum müdürlüğü altında “Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi”nin ilk kadrosu kurulmuştu. “hakimiyeti Milliye” idarehanesi kuyulu kahveden, Tahta kalede bir ermeni Katolik kadınının malı olan, iki katlı dört odalı küçük bir eve nakledildi. Oradan da şimdiki Maarif Vekaletinin eski kısmının caddeye bakan odalarından birine göç edildi...”

*Kuyulu Camii
güneybatı cephe
(1940, VGM)*

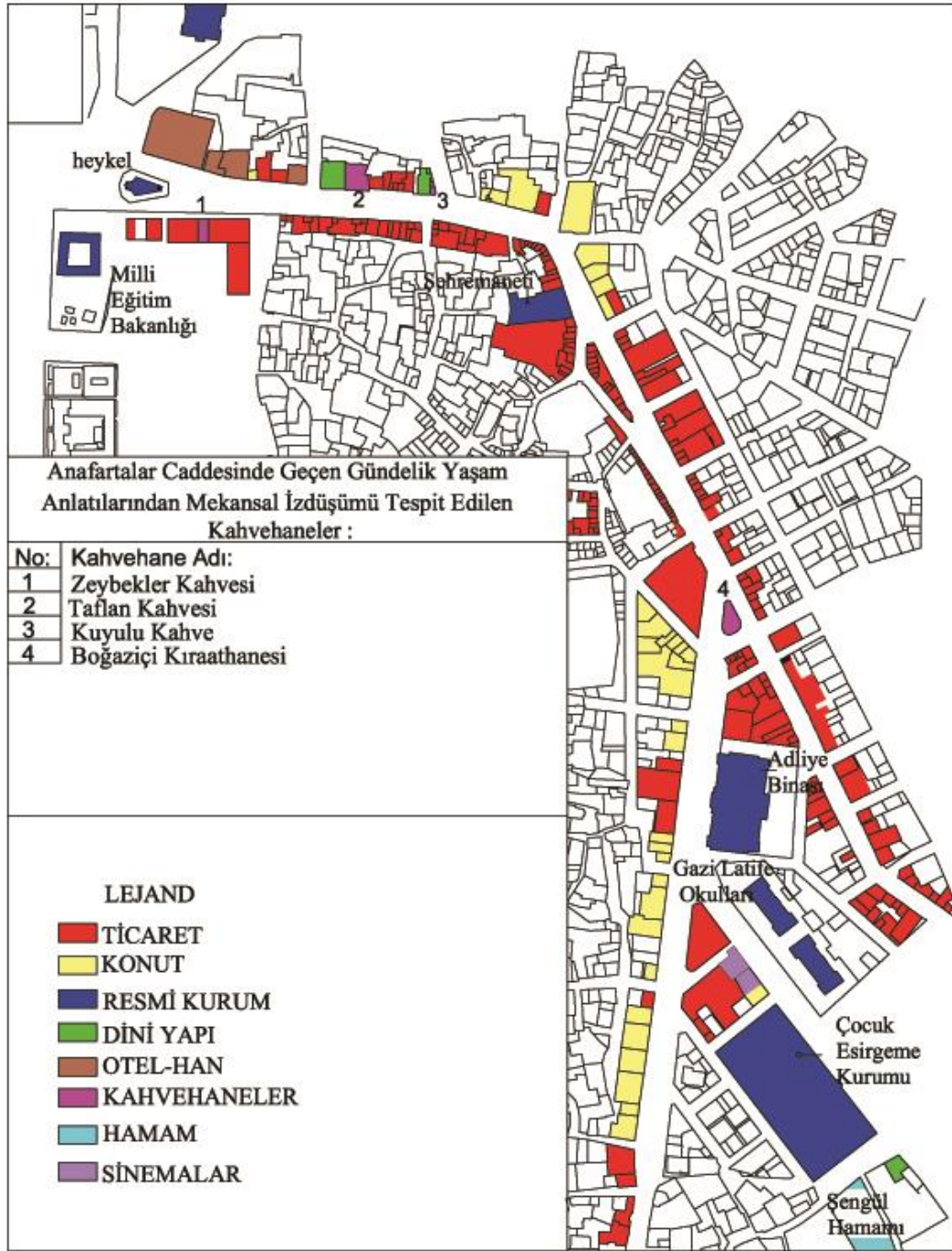
Resim 4.51 Kuyulu Kahve[Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden]

Kuyulu Kahve gibi yaz kış açık bulunan kahvelerin yanında Taflan Kahvesi gibi Ankara da yazlık kahve olarak işletilen kahvelerde bulunmaktaydı. Taflan Kahvesi ise Taşhan’a yakın olan (Bkz Harita 4.19) bir diğer kahvedir. Kahvehaneler Cumhuriyet sonrasında çeşitlenmiş, bazı kahvehanelerin adı ise bu mekanlarda basılı eserlerin okunması nedeniyle kıraathane olarak

değişmiştir. Halk kitaplarının okunduğu, çalgılı sohbetlerin yapıldığı semai kahvehaneler ile birlikte mahalle kahvesi, sabahçı kahvesi, hemşeri kahvesi gibi türler de görülmektedir. 1930'lu yıllarda ise Ankara'da aydın sınıfın müdavimi olduğu bezik, briç, satranç gibi oyunların oynandığı, Fransızca ve Almanca dergilerin okunduğu kahveler, gençlerin gittiği kahveler ile esnaf kahveleri kullanıcısına hitap eden üç ayrı tür oluşturmuştur. Esnaf kahvelerini çoğunlukla, amele ve işsiz insanların kullanmaktaydı. Halk kültürü envanterinde özel günlerde, Ramazan ayı içinde kahvede tombala oynandığı, mahalle dışından gelenler kahvelerde cambazlık ve illüzyon gösterileri yaptığı aktarılmıştır [Envanter.gov.tr.]. Cumhuriyet sonrasında kahvelerde değişen bir diğer etkinlik ise bu mekanlarda satranç gibi zeka oyunlarının oynanmasıdır.

Resim 4.52. Satrancın şans değil zeka oyunu olduğuna inanana yenilmek çok acı gelir. [Ulus, 1935]

Harita 4.19. Kahvehanelerin mekansal tespiti

Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın bir araya gelebileceği mekanlar önemsenmiştir. Bu mekanlar ile devrimin halka aktarılması kolaylaştırılmıştır. Kahvehanelerde toplumsal bir iletişim mekanı olarak bu vazifeyi fazlasıyla üstlenmiştir. Kahvehanelere yer alan gramofonda çalan çeşitli marşlar ulusun

inşası için propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Kahvehanelerde Cumhuriyet ideolojisi doğrultusunda içeriğin değişerek, iskambil yerine satranç oynanması, basılı eserlerin mekana dahil olması ile de zeka ve eğitime öncelik tanındığını göstermektedir.

4.3.3. Apartmanlar

Gündelik yaşamda, zamanın çoğunun geçtiği mekan konuttur. Konut daha önceki bölümlerde anlatılan gündelik yaşamın geçtiği mekanlardan mahrem ve yalnızca içinde yaşayanlara ait olması ile farklılaşmıştır. Konut içinde yaşayanlar ile renk ve şekil değiştiren psikolojisi olan canlı bir varlıktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kentte mevcut kamu yapıları sağlam ve nitelikli iken sivil mimarlık örneği olan konutlar niteliksiz ve harap haldedir. Ahmet Hamdi Tanpınar Beş Şehir kitabında 1928 yılı Ankara'sında dolaşır ve gördüklerini şöyle aktarır [Tanpınar,2010];

“1928 sonbaharında Ankara'ya ilk geldiğim günlerde Ankara kalesi benim için adeta bir fikri sabit olmuştu. Günün birçok saatlerinde, dar sokaklarında dolaşır, eski Anadolu evlerini seyrederdim. Bu evlerde yaşadığımdan çok başka bir hayat tahayyül ederdim. Onun içindir ki Yakup Kadri'nin Ankara'sının çok sevdiğim ve doğruluğuna hayran olduğum baş taraflarını okurken içim burkulmuştu. Hala bile bu keskin realizmin ötesinde, bütün imkansızlığını bilmeme rağmen bir anlaşma noktası bulunabileceğine inanırım. Samanpazarı'ndan bugünkü eski Dışişleri Bakanlığı'na inen eski Ankara mahalleleri, çarşıya ve kaleye çıkan yollar, Cebeci tarafları üzerimde hep bu tesiri yapardı. O biçare kerpiç evlerin bütün fakirliğini iyi bilmekle beraber kendimde olmayan bir şeyi onlarla tasavvur ederdim. Onların arasında, bir sıtma nöbetine benzeyen ve durmadan bir şeylere belki de fakirliğin altında tasavvur ettiğim ruh bütünlüğüne sarılmak, onunla iyice bürünmek arzusunun veren bir ürpermeyle dolaşırdım.”

Ticaret aksı olarak kullanılan ana caddelerin arkalarının konut alanı olarak kullanıldığı bu konut alanlarının ise depolama ve çöküntü alanları olduğu Mehmet Tunçer tarafından da aktarılmıştır[TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2007]. Erken Cumhuriyet döneminde kentte yaşanan hızlı nüfus artışı ve kentleşme konut sorununa neden olmuştur. Bir yanda eski yerleşim alanında 1917 yangınından sonra ortaya çıkan çok büyük boş alanda, 1924

yılında yapılan plana göre, hızlı bir yeniden yapılanma sürecinin başlamış, son beş yıl içinde kente tayinle gelen asker ve sivil bürokratların oluşturduğu kentin çok hızlı artan nüfusunun eski kent dokusunun yenilenme sürecinde yarattığı yapı tipi olarak apartmanlar karşımıza çıkmaktadır. Bu apartmanlar, özel mülkiyetteki arsalar üzerinde ve rant elde etmek amacıyla inşa edilmiştir [Aktüre, 2001].

Bu dönemde kamu yapıları yanında eski şehirde konut hareketliliği de vardır; yenileri yapılırken eski evler de tadil edilerek kiraya verilmektedir. 1920 Ankara doğumlu Mehmed Kemal “Ankara’nın ahırları bile para etti” sözünün bu süreci açıkladığından bahseder[Kemal, 1983]. Kurtuluş Savaşının başladığı dönemde idari merkeze dışarıdan gelenlerin konaklamasını sağlamanın o dönemde ne denli zor olduğunu Karaveli şöyle ifade etmektedir [Karaveli, 2009];

“Yurdun her yanından Milli Mücadele’ye katılmak için koşup gelenler ise hiç eksik olmuyordu. Ankara’da o tarihte otel ne gezer? ‘Taşhan’ gibi üç beş han var. Onlarda çoktan dolmuş. Mebuslar okul yatakhanelerinde yatıp kalkıyor ve karavanadan yiyorlar. Ankara’nın yerlileri her gün, Eskişehir üzerinden trenle veya İnebolu üzerinden ‘yaylı’ arabalarla, hatta yürüyerek gelenler arasında tanıdıkları varsa İstasyon’dan veya Hergele Meydanı’ndan (aslı hergele Meydanı) alıp evlerine getiriyorlar.”

Resim 4.53. Anafartalar Caddesi[Altındağ Belediyesi Arşivinden, 2012]

Modernleşmenin ilk örnekleri sayılan betonarme çok katlı apartmanlar ilk olarak Anafartalar Caddesi'nde yapılmıştır. Bu apartman örneklerinde seçkin aileler yaşamıştır. Koç Apartmanı bu caddede yapılan ilk apartman olarak tanımlanmış, Avrupa mimarisinin etkilerini taşıdığı aktarılmıştır. Bu apartmanların (Talas, Dökmeci, Hamamcızadeler Apartmanları gibi) zemin katları işyerleri, dükkânlar bulunmaktadır. Bazıları dışarıdan gelen misafirlere kiralanarak küçük oteller olarak kullanılmıştır. Öyle ki apartmanlardan birine Kira Apartmanı ismi verilmiştir. Mimar Bekir İhsan'ın 1930 yılında yapmış olduğu apartman, kiralık konutlar olarak kullanılmıştır. Büyük otel ya da Çamlı İşhanı olarak anılan Hasan Fehmi Ataç apartmanı Anafartalar ve Denizciler Caddesi köşesinde bulunmaktadır. Bodrum üzerine dört katlı olarak inşa edilen apartmanın zemin katında dükkanlar bulunmaktadır. Üçüncü Vakıf (Çocuk Esirgeme Kurumu Kira) Apartmanı olarak geçen apartman (Bkz Harita 4.20) Anafartalar Caddesi üzerinde, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun merkez binasının yanında kuruma kira geliri getirmek amacıyla yapılmıştır. Apartman, kütle ve cephe özellikleri II. Vakıf Apartmanını hatırlatmaktadır. Mimar Müteahhit Yahya Ahmet Bey tarafından 1925-1928 yılları arasında bina, Evkaf Müdüriyeti Umumisi tarafından Himaye-i Etfal Cemiyetine(Çocuk Esirgeme Kurumuna) verilmiştir. Söz konusu apartmanların mimari üslubu hususunda Yakup Kadri Ankara kitabında şöyle bahsetmektedir [Karaosmanoğlu, 2010];

“Taşhan'ın önünden Samanpazarı'na, Samanpazarı'ndan Cebeci'ye Cebeci'den Yenişehir'e Yenişehir'den Kavaklıdere'ye doğru uzanan sahalarda üzerinde, apartmanlar, evler, resmi binalar, sanki yerden fıskırırcasına yükseliyordu. Bunların her biri yapanın bilgisine ve yaptıranın zevkine göre birtakım şekiller ve renkler almakla beraber, dikkatli bir göz için, hemen hepsine birden hakim olan exotique mimari tarzının sırtığı aşikârdı.”

Exotique sözcüğünün Fransızcada bulunduğu ortama yabancı olan anlamına geldiğini düşündüğümüzde yapıların yeni yaşam tarzına yönelik eskiye yabancı olarak yapıldığını düşünülebilir. Fiziki durumundan bahsedilen yapıların anılardaki yerine bakacak olursak Altan Öymen; babası ilk tedarikat

şube müdürü ve Gazi Terbiye’de hoca Hıfzırrahman Bey’in, (1943’de Bolu mebusu olacaktır) eski Ankara’da ahşap evde kiracılıktan, Ulus’ta apartmana ve kısa süre içinde Yenişehir’de bahçeli apartman dairesine taşınmalarını, Anadolu’nun bütün şehir ve kasabalarında, yerine göre 1950’lerden 70’lere kadar süren apartmanlaşmayı, apartman dairesinin modernliğinin, refah ve statüdeki artışın belgesi oluşunu şöyle anlatır [Öymen, 2003];

“Babam bizi, burası [Hergele Meydanı] ile, Anafartalar Caddesi etekleri arasındaki eski bir Ankara evinin üst katına götürdü, anlattı: Bulunabilen iyi evleri memur ailelerine veriyorlarmış. Çok çocuklu ailelere de kiralık ev bulmak çok güç. Şimdilik burada kalacağız, sonra yeni bir ev arayacağız. Ev, biri penceresiz, karanlık olmak üzere iki odalı idi. Banyo ve mutfacı yoktu. Mutfak diye kullanılan aralığı, kattaki üçüncü odada kalan küçük memur ailesiyle paylaşıyorduk; bakıcımız dahil, biz yedi nüfustuk. Babamın onuru kırılmış gibiydi, ama çocukların da okutulması gerekiyordu. Annem, ne garip, geride geniş sofalar, aydınlık odalar, kilerler, mutfaklar bırakan değilmiş gibi, mutlu görünüyordu. Kazada giymek zorunda kaldığı manto ve eşarptan bütünüyle kurtulmuştu. Çıkrıkçılar Yokuşu’nda güzel bir Ankara apartmanında oturan teyzemle Anafartalar’ın şık dükkânlarına girip çıkıyorlar, Ulus’taki Yeni Sinema’ya gidiyorlardı.”

Öymen anılarında taşındıkları apartmanı anlatırken, apartmana taşınma tabirinin o dönemlerde bir sınıf atlama tabiri olduğuna değinmekte ve şöyle ifade etmektedir [Öymen, 2003];

“Ulus civarında bir apartmana taşındık. Posta Caddesi’nde Yağcıoğlu Apartmanı’na. Apartmana taşınmak o zaman sınıf atlamak gibi bir şeydi. Ankara’nın apartmanları Cumhuriyet’ten sonra yapılmaya başlanmışlardı. Eski ahşap evlere göre “modern” diler Girişleri merdivenleri düzgün, hatta devrin mimarisi gereği biraz da süslüydüler. Buna karşılık kiralari ahşap evlere göre yüksekti.”

Bu civarda inşa edilmiş modernlik temsili olan apartmanların bahçelerinin olmaması, kırsal hayata alışık kentlinin bahçeden kopması ve bu ihtiyaca yönelik yalnızca eski kent merkezinde yer alan kamusal açık alanları kullandıklarını Öymen şöyle aktarmaktadır [Öymen, 2003];

“Bizim ulus semtinde görüp, gidebildiğimiz bahçeler Meclis Bahçesi, Şehir Bahçesi, okul bahçesi gibi” umuma açık” yerlerdi. Posta Caddesi’nde ise, bırakınız bizim yağcı oğlu Apartmanını, herhangi bahçeli ev yoktu.

Apartmandan ayağınızı atımı kendinizi Sebze Hali'ne giden gürültü caddenin kaldırımında bulurdunuz.”

Öymen gibi burada yaşamış olan Karaveli'nin anılarında yer alan apartman ise Atpazarında iş yeri olan Abidin Urgancı ya ait Anafartalar Caddesi'ndeki (Bkz Harita 4.20) yeni Urgancı Apartmanıdır. Bu apartmanı yazar önyüzü İstasyon'a arkası Samanpazarı Meydanı'na bakan dört katlı büyük Ankara evimiz diyerek tanımlamıştır. Yazarın anılarında bu çevrede yer alan diğer konut ise aile ebelerinin oturduğu Kurşunlu Camii'nin arkasında (Bkz Harita 4.20) yer alan evdir [Karaveli, 2009].

Resim 4.54. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu Apartmanı [Cangır, 2008]

Resim 4.55. 1935 yılı Anafartalar Caddesi, Solda Adliye Sarayı İleride yol ayırımında Büyük Otel [Cangır, 2008]

Resim 4.56. 1928 yılı Anafartalar Caddesi, I. Vakıf Apartmanı ve Çocuk Esirgeme Kurumu [Cangır, 2008]

Resim 4.57. 1938yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Memurlar Kooperatifi [Cangır, 2008]

Resim 4.58. 1927 yılı, Anafartalar, Balıkpazarı Caddesi'nde Belediye Binası karşısında bir apartman, Binada çok sayıda iş yeri tabelası görülmektedir. [Cangır, 2008]

Resim 4.59. 1927 yılı, Karaoğlan, Karaoğlan Caddesi Beklediye inen yol, Yolun Sonunda görünen 4 katlı Beyaz bina Ankara Memurlarının kurduğu ilk tüketim kooperatifi (Memurin Kooperatifi)'dir. [Cangır, 2008]

Resim 4.60. 1934 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi, Ulus Meydanı Yeni Sinema Zincirli Camii Mermi Taşıyan Kadın Bilekliği üstünde yeni sinema tabelası bulunmaktadır. [Cangır, 2008]

21.07.1941 günlü Ulus Gazetesinde yer alan haberde hızla göç alan ve konut sorunu yaşanan kentte gecekondulaşmaya dikkat çekilmiş ve vatandaş ile Şube müdürü arasında ki şu ilginç diyaloga yer verilmiştir[Ulus,1941];

“Ankara Kaçakçı İstilasına Uğradı.Gecekonducular şehrin göbeğine de yayılıyor.Anafartalar Caddesi’ndeki iki apartmanın arasına hoşuna gidip bir köşeye baraka kurdururken görmüşler, kamyonu koyup getirmişler. Şube müdürü ile bu saf vatandaş arasında ki konuşma ya gülmek mi ağlamak mı daha doğru olacağını kestiremeden aynen naklediyorum:

Şube müdürü

-Hanım, der, o arsa senin mi?

-Hayır.

-Peki barakayı niçin oraya koyuyordun?

-Cadde işlek te ondan.

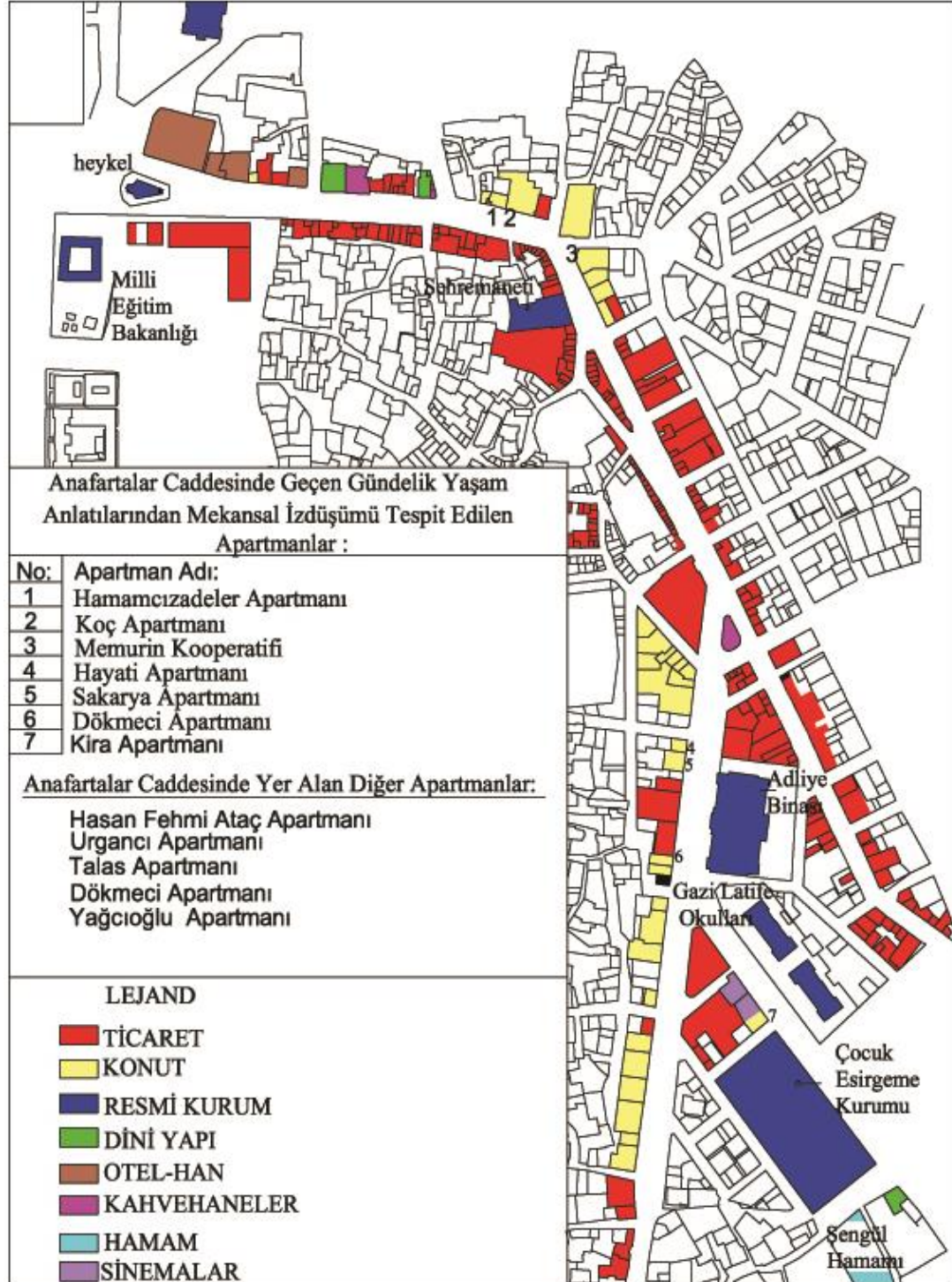
-Peki caddenin daha işlek olan yerleri var. Mesela Ulus Meydanı, heykelin yanı daha elverişli, daha kalabalık değimli idi?

Kadının cevabı şudur:

-Karışmayacaklarını bilsem oraya kurardım amma bir şey söylerler diye Anafartalar’ı seçtim.”

Anafartalar Caddesinin ticaret merkezi olmasının buraya kırsal göçü de çektiği anlaşılmaktadır. Cadde’nin ön tarafında yer alan modern binalara tezat olarak arka bölgelerde niteliksiz yapıların yer alması, Anafartalar

Caddesi'nin eski kent dokusu içerisinde yeni bir kentsel mekan olması algısını güçlendirmektedir.

Harita 4.20. Apartmanlara ilişkin mekansal tespit

Konut sorununa çözüm ve modernliğin göstergesi olarak yapılan çok katlı apartmanlar 1930'larda Anafartalar Caddesi üzerinde ve Kale'nin önündeki Tahtakale olarak bilinen yangın yerinde(Harita 4.21) yapılmıştır. Anafartalar Caddesi'nde yapılmış olan apartmanlar ve bunların burada yaşamış insanların gündelik yaşamındaki yeri yukarıda değinilmiştir. Bu caddede yer alan apartmanlara ek olarak bu dönemde yapılan Ulusta yer alması ve özelliği ile anlatılması gereken diğer apartman ise Bankalar Caddesi ile İstasyon Caddesi arasında Ankara Palas yakınında yapılan II. Vakıf apartmanıdır. Apartman içerisinde yer alan tiyatro ve sinema salonu ile yedi odalı, altı odalı ve beş odalı yirmi altı büyük apartman dairesi ve alt katında on iki mağaza olması ile çağın çok ilerisinde tasarlanmış olması ile oldukça niteliklidir. Öymen apartmana taşınmanın prestij olduğunu ancak apartmanların bahçesi olmayan konutlar olduğunu aktarmıştır. Bahçeli konutlar Ankara Planında Yenışehirde tasarlanmış, Bahçelievler semti, Çankaya ve Kavaklıdere'de bahçe içerisinde tasarlanan konutlar batılı şehirlerdeki bahçeli semtler örnek alınarak yapılmıştır. Ulus merkezinde yaşanan hızlı değişim kentleşmeye uyum sağlayarak yıkılan eski cumbalı evin yerindeki arsadan ya da inşaat faaliyetlerinin artması ile önce bakkal olan dükkanın demirci dükkanı olmasından izlenilmektedir [Karaosmanoğlu, 2010]. Apartmanlaşma ile caddede düşey doğrultuda yoğunluk artmıştır. Anafartalar Caddesi, apartmanları, tenteli dükkanları, temiz ve geniş kaldırımları ile Ankara'nın görünümüne katılan bir yenilik olarak belgelenmektedir.

4.3.4. Resmi kurumlar

Anafartalar Caddesi'nde gündelik yaşamın geçtiği ticaret, kültür eğlence ve barınma mekanlarının yanı sıra idari merkezin burada olması nedeniyle birçok kamu kurumu da cadde üzerinde yer almaktadır. Şehremaneti (Belediye Başkanlığı) binası da burada bulunmaktadır. İki katlı, ahşap karkas bir yapıdır.

Resim 4.61. 1924 yılı, Balıkpazarı, Balıkpazarı caddesi Belediye Binası, Türk Bayrağı asılı olan bina Belediye Binasıdır.Öndeki otomobilde de Şehremaneti binasından yaptığı ziyaretten dönen Atatürk oturmuştur. [Cangır, 2008].

Caddenin ileri kesimlerinde yer alan kamu yapıları ise Ankara Adliyesi, Çocuk Esirgeme Kurumu binası ve Gazi ve Latife Okulları'dır Adliye Vekâleti Binası (Bkz Harita 4.22) Ankara'da, Cumhuriyet tarihinin ilk adliye binası, Anafartalar Caddesi'nde 1925-1926 yıllarında Tahsin Bey tarafından, üç katlı bir bina olarak tasarlanmıştır. 1980li yıllara kadar- Anafartalar Caddesinin tüm kentliler tarafından bilinmesini, önemsenmesini ve kullanılması sağlamış ve bölgeye ayrıcalık kazandırmıştır. Bina, yapım yıllarında, dış görünüşü yanında yüksek tavanı, ilk girişten sonra her iki taraf da sağlı-sollu yer alan geniş merdivenleri ile haklı bir ün yapmıştı. Halk arasında, Adliye binasının büyüklüğü ve görkemini anlatmak için "Öyle merdivenleri var ki, üç kişi yan yana çıkabiliyor" diye tarif edildiği söylenir [Akyüz & Akyüz, 2010]. Birçok tarihi olaya tanıklık eden bu salonlarda pek çok isim yargılanmıştır. 1928 yılında Nazım Hikmet Komünist Partiye üye olmak suçuyla gıyabında açılan davalar için, Hüseyin Cahit Yalçın, Metin Toker gibi ünlü isimler burada yargılanmıştır. Deniz Gezmiş, yakalandıktan sonra ilk ifadesini bu binada vermiştir. Salonlar ayrıca, 12 Martta Sevgi Soysal, Zülfü Livaneli, Süleyman Ege, Muzaffer ve İlhan Erdost, Çetin Altan gibi şair, yönetmen, müzisyen pek

çok sanatçının yargılanmasına tanıklık etmiştir[Hürriyet,2009].Adliye Binasının burada yer alması nedeniyle hukuk bürolarının burada çok fazla sayıda bulunmaktaydı.20 Mayıs 1956 günlü Ulus gazetesinde yer alan satılık taşınmaz ilanı ve reklamlar incelendiğinde de civarındaki yapılar tanımlanırken nirengi noktası olarak Adliye'nin tanımlandığını anlaşılmaktadır [Ulus,1956].

Ucuz Kundura Satışı Bayan İskarpinleri 15 Liradan başlar Erkek İskarpinleri 22,5 liradan başlar.
 Bayan Çantaları 10liradan başlar AKALIN KUNDURA SERGİSİ Adliye Karşısı sırası No: 2242122/1)
 Satılık Büyük İş Hanı
 Adliye civarı Denizciler Caddesi'nde Vergi Temyiz Komisyonu Binası yanında Küçük Çarşı Hanı namıyla maruf 5 KATLI BETONARME inşa edilmiş Kaloriferli yüksek kira getiren İş Hanı ve arkasındaki MATBAA Binası 22 Mayıs 956 günü saat 10 ile 11.30 arasında ANKARA İÇRA Gayrimenkul Satış Memurluğunda açık artırma ile satılacaktır. Mufassal malümesi memurluğun 956/52 numaralı dosyasından elde edilir.

Şekil 1. Adliye Civarındaki mağazaları içeren gazete reklamı [Ulus, 1935]

Resim 4.62. 1925 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Belediye Binası, İsmet İnönü at üstünde [Cangır, 2008]

Resim 4.63. 1923 yılı, Anafartalar, Gazi Mektepleri, Fotoğrafın üzerinde eski yazıyla Gazi Mustafa Kemal Paşa Kız Mektebi yazmaktadır. [Cangır, 2008]

Resim 4.64. 1940 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Adliye Sarayı [Cangır, 2008]

Resim 4.65. 1926 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Adliye Sarayı
[Cangır, 2008]

Resim 4.66. 1930 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Çocuk Esirgeme Kurumu 23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı
[Cangır, 2008]

Resim 4.67. 1938 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi Karaoğlan Kavşaağı'ndan Çıkırıkçılar yönüne bakış, Sağdaki bina eski Şehremaneti (Belediye) Binası Arkasındaki boşluk 1929 Tahtakale yangınında yok olan bölgedir. [Cangır, 2008]

Resim 4.68. 1930 yılı, Anafartalar, Sağda cephesi görünen bina Belediye Binası [Cangır, 2008]

Resim 4.69. 1926 yılı Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Sağda görülen iskele inşa halindeki Adliye sarayına aittir. [Cangır, 2008]

Söz konusu Cadde’de yer alan önemli kamu yapılarından bir diğeri de kimsesiz çocukları korumak ve bakmak amacıyla Atatürk tarafından kurulan Çocuk Esirgeme Kurumu eski ismiyle Himaye-i Etfaldir. Ankara romanında Selma Hanımın Tacettin mahallesine ulaşabilmek adına geçtiği sokaklar şöyle betimlenmektedir [Karaosmanoğlu, 2010]:

“...Çocuk Sarayı Caddesini geçip de kestirme olsun diye, Şengül Hamamı’nın dirseğinden Samanpazarı’na doğru giden eski, dar sokaklardan birine sapınca, bunun, o kadar kolay bir iş olmadığını anladı.”

Anafartalar Caddesi olarak değiştirilmeden önce bulunduğu caddeye adını veren yapı 1925-1927 yıllarında Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanmış olup Birinci Ulusal Mimarlık akımından etkilenmiştir. Söz konusu caddenin adının Çocuk Sarayı olarak kullanıldığı bir gazete ilanı şöyledir [Ulus,1941];

“KÜÇÜK İLANLAR

Satılık:

Çok mühim bir fırsat-

Çocuk sarayı Caddesi’nde, Kurşunlu camii yanında asfalt üzerinde, iki dairesi su, havagazı, elektrik tesisatlı 4 ve 4A numaralı ev ve yanındaki 6 numaralı arsa saltıktır.2797 telefona müracaat.3-6725”

Yapı meyilli bir arazi üzerinde dikdörtgen formlu olan yapının iki önden iki arkadan girişleri vardır. Ana giriş üzerinde mermer üzerine eski Türkçe kitabesi vardır. Çocuk Esirgeme Kurumu (Himaye-i Etfal) ve bu kuruma ait bahçe ve yüzme havuzu ile çevresindeki konut alanları tüm kentlilerin kullandıkları, paylaştıkları kentsel mekanlardı. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bahçesi çam ağaçları ve çiçeklerle bezeliydi. Mevsim koşulları uygun olduğunda bu bahçe ve havuz yoğun olarak kullanılırdı. Atatürk'ün de bu havuza yüzmeye geldiği bilinmektedir[Arcayürek, 2005]. 21 Nisan 1935 Pazar Ulus gazetesinde Çocuk Sarayı önünde yapılacak çocuk haftası kutlaması anlatılmıştır [Ulus,1935].

Resim 4.70. 1928 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu Apartmanı Eski Yazıyla 'Ankara Çocuk Sarayı' yazmaktadır. [Cangır, 2008]

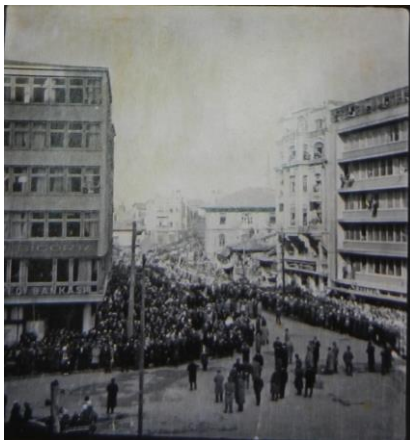
Resim 4.71. 1929 yılı, Anafartalar, Anafartalar Caddesi, Çocuk Esirgeme Kurumu[Cangır, 2008]

Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan diğer önemli kamu yapısı ise Gazi ve Latife Okullarıdır. 1924 yılında Mukbil Kemal Taş, tarafından ikiz olarak tasarlanan yapılardan biri Latife Hanım Kız İlkokulu diğeri de Gazi Erkek İlkokulu olarak inşa edilmiştir.

Cadde üzerinde yer alan bir diğer yapı ise yasaların şeraite uygunluğunu denetleyen ve Vakıfların bağlı olduğu Evkaf ve Şeriyye Vekaleti Binası olarak daha sonra Anafartalar Polis Karakol Binası olarak kullanılmış olan yapıdır.

Resim 4.72. 1942 yılı Ulus, Anafartalar Karakolu Cenaze. [Cangır, 2008]

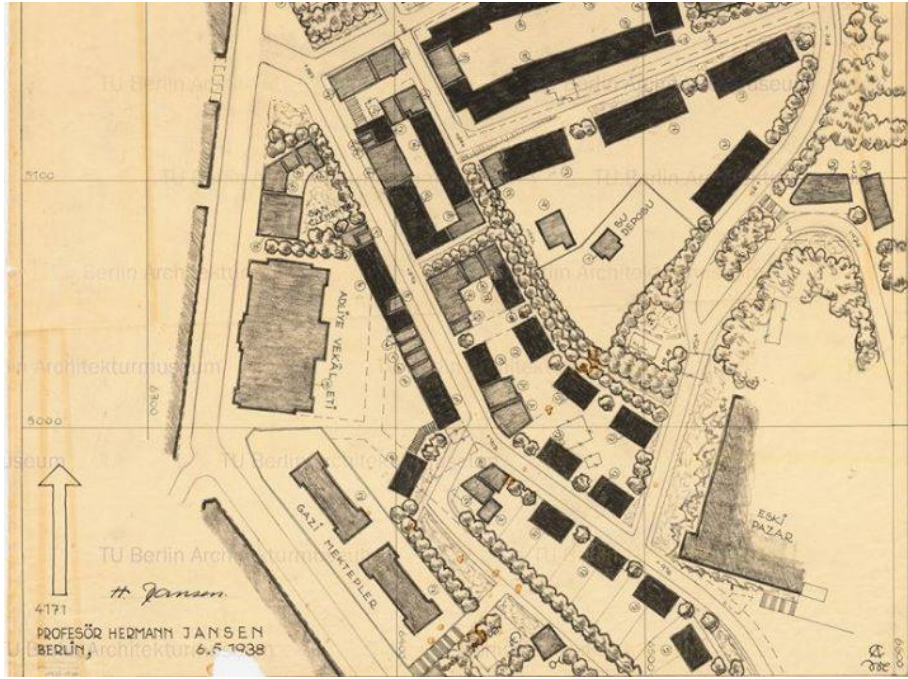

Resim 4.73. 1962 yılı Karaoğlan, Hacı Bayram Caddesi Anafartalar karakolu Cenaze. [Cangır, 2008]

Ankara Cumhuriyet sonrası memur kenti olmuştur. Bakanlıklar yerleşkesi yapılmadan önce idari merkezin Ulus'ta olması birçok kamu yapısının da bu çevrede yer almasına yol açmıştır. Gündelik yaşamda memurlar burada çalışıp mesai bitiminde de yine buradan (Anafartalar ve yakın çevresi) gündelik ihtiyaçlarına yönelik alışveriş yapıyorlardı. Caddede yer alan Çocuk Esirgeme Kurumu önünde bayram kutlamalarının yapılması, yakınında sinema ve bahçesinde havuz olması ile bu resmi kurum yapısı sadece çalışanlar değil tüm halk tarafından kullanılabilir olması ile tam anlamıyla kamusal bir yapıdır. Caddede yer alan Adliye binasının ise günümüze kadar birçok önemli davalara şahit olduğu anlatısı tez kapsamında sınırlandırılan erken cumhuriyet dönemi tarih sınırını aşmış olmakla birlikte, Adliye yapısının da gündelik yaşamda önemli olaylara tanık olmasını vurgulamak amacıyla aktarılması uygun görülmüştür.

4.3.5. Dini yapılar

Geleneksel Gündelik yaşamın geçtiği mekan kurgusu sivil konut çarşısı ve dini mekanlardan oluşmaktadır. Anafartalar Caddesi üzerinde dini yapıların çeşitliliği de buradaki sosyal yapıdaki çeşitliliği vurgulamaktadır. Musevi, Hristiyan ve Müslüman halkın farklı dönemlerde inşa ettikleri cami, kilise ve havra Anafartalar Caddesi ve yakın çevresinde yer almıştır. Bu mekanlar Kurşunlu Camii ve Kuyulu Camii, Aziz Klemens Kilisesi(Harita 4.23) ve Havra (Bkz Harita 4.24) yer almaktadır.

Harita 4.21. Jansen Planında Aziz Klemens Kilisesi

[<http://www.europeana.eu>]

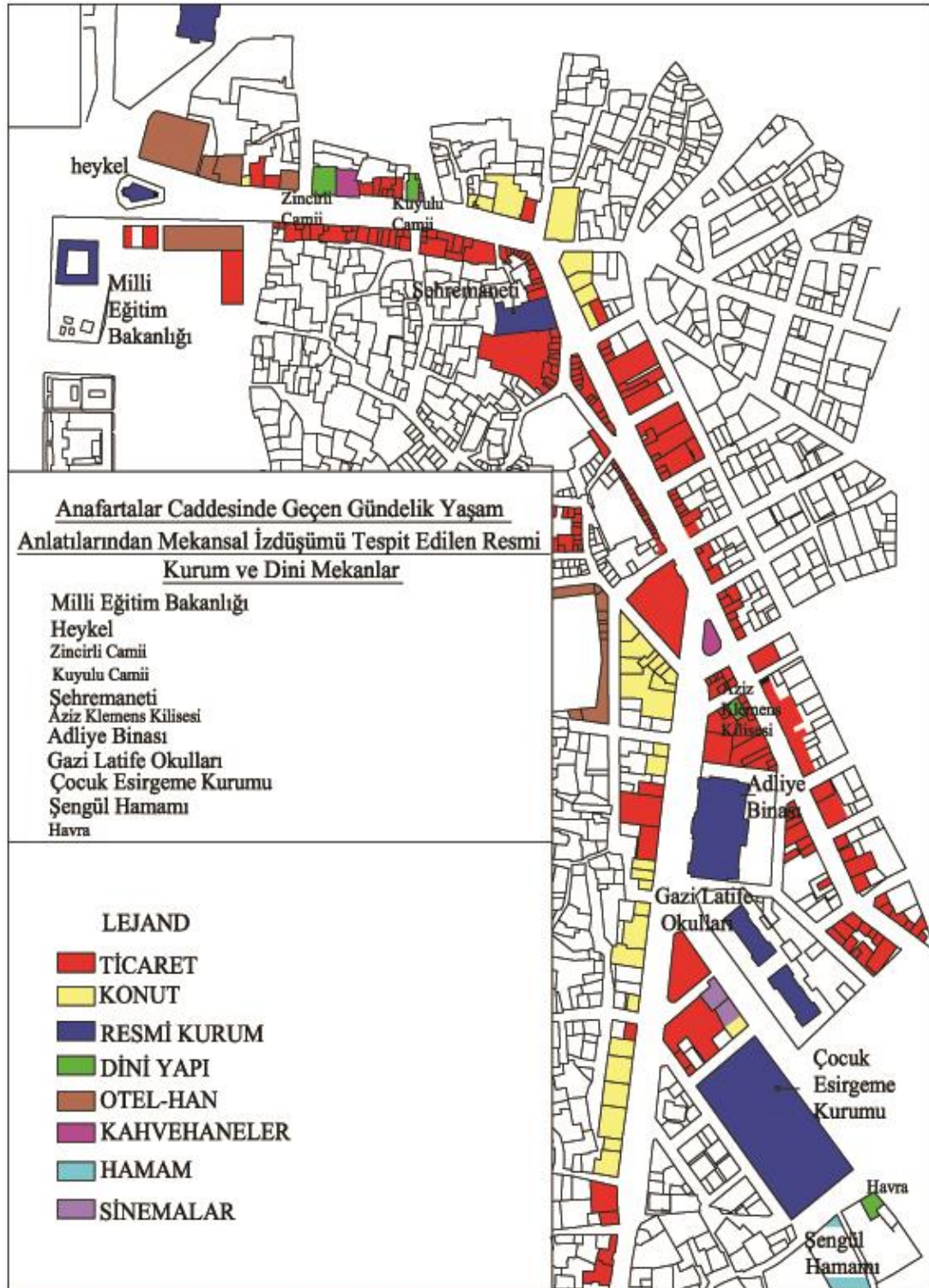
Kurşunlu ve Kuyulu Camii Taşhan'ın bulunduğu sırada, Bizans dönemine ait Ankara'daki tek kilise olma özelliğinde olan Aziz Klemens Kilisesi, eski Adliye binasının yanında, Anafartalar Caddesi'nde Aydoğan Han'ın arkasında, günümüz yapılarının arasında yer alır. Söz konusu kilisenin yeri Jansen Planında da Adliye Binasının yanında olduğu kanıtlanmaktadır (Bkz. Harita 4.21). Hanın kapısından geçerek, arka avluya açılan küçük bir kapıdan yapının bazı kalıntılarına ulaşılmaktadır. Havra ise Ankara'da Anafartalar Caddesi'nde Kurşunlu Camii ve Şengül Hamamı arasında bulunmaktadır.

Resim 4.74. 1926 yılı, Karaoğlan, Karaoğlan Caddesi Sağda Kuyulu Camii Minaresi, bu camii yıkıldıktan sonra yerine İstanbul Bankası yapıldı ve daha sonra aynı yere 1 Şubat 1963 tarihinde uçak düştü. [Cangır, 2008]

Resim 4.75. 1926 yılı Karaoğlan, Anafartalar Caddesi Kuyulu Camii Önü [Cangır, 2008]

Harita 4.20. Resmi ve dini yapılara ilişkin mekansal tespit

5. SONUÇ

Bu tez çalışması kapsamında, Erken Cumhuriyet Dönemi Anafartalar Caddesi'nin gündelik yaşam pratikleri üzerinden mekansal okumalar yapılmaktadır. Mimarlık tarihi yazımında gündelik yaşamın veri olarak kullanılması ile birlikte kent tarihinin yapıları tek tek birer öge olarak ele alınmasının yerine tüm kentin/sokağın tarihinin gündelik yaşam tarihi ile inşa edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Gündelik yaşam tarihçiliği ile çoğunluklar kalabalığın bir parçası değil, kalabalık içerisinde önemsenen bireyler olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda çoğunluğun içinde yok sayıldığı büyük bir anlatı, yerini birçok bireysel merkeze sahip anlatılara bırakmıştır. Bu çalışmada birçok tarih anlatısında yalnızca ticaret merkezi olarak tanımlanmış olan Anafartalar Caddesinin belirli bir dönemdeki gündelik yaşam pratiklerinin deşifre edilerek yeniden okunması ile pek çok farklı özelliğinin ve anlamının ortaya çıkması hedeflenmiştir.

Cumhuriyet döneminde modernleşme sürecinin halka aktarılmasında ve modern toplumun inşa edilmesinde mimarlık başrol oynamıştır. Cumhuriyetin kalkınma ideallerine ve halkı modernleştirme hedeflerine mimarlıkla üç boyut kazandırılmıştır. Ankara Cumhuriyetin ilanı ile modernleşmenin vitrini olmuş, rejimin getirdiği tüm yenilikler başkentte yapılan her türlü mekansal ve sosyal yeniliklerle yurdun geneline tanıtılmıştır. Ankara'nın planlama süreçleri tez kapsamında anlatılarak planlamanın sadece mekansal kurguda değil, sosyal yaşantıda da büyük yenilikler getirdiği anlaşılmıştır.

Anafartalar Caddesi; yeni planlanmış ve hızla kentleşen bir başkent içerisinde, eski kentte yer alan ve burada yıllardan beri süregelen tarihi dokunun doneleri üzerine yenilikleri katarak modernleşme ile tanıştığı bir mekan olarak önem kazanmıştır. Modernizm ile birlikte kentlinin yeni tanıştığı boş zaman kavramı, gündelik yaşam pratiklerinde de yeniliklere yol açmıştır. Modernitenin; bireyleri, bireyler arasındaki sosyal ilişkileri ve onların gündelik

yaşam pratiklerini değiştirdiği bir süreçte Anafartalar Caddesi üzerinde yer alan lokantalar, sinemalar, kahvehaneler ve eğlence mekanları; modernizm öncesi ev içerisinde sınırlı kalan gündelik yaşamın Ankara'da dışa açıldığı ilk mekanlar olarak önem kazanmıştır. Anafartalar Caddesi, farklı sosyo kültürel kimlikleri bir araya getirerek oldukça zengin bir sosyal yaşantıya sahip olmuştur. Hızla büyüyen kentte açığa çıkan konut sorununa çözüm olarak yapılan çok katlı modern betonarme apartmanlar da yine bu cadde üzerinde yer almıştır. Kentli ilk sinema, ilk lokanta, ilk modern otel, ilk apartman gibi birçok yenilik ile ilk kez bu caddede tanışmıştır. Caddenin bu kadar farklı fonksiyon barındırıyor olması farklı kullanıcıların burayı tecrübe etmesine olanak sağlamış, böylece mekan her yaşanmışlık ile farklı nemler kazanmıştır.

Mekan zaman içerisinde sürekli, değişen dönüşen üzerinde geçen yaşanmışlıklarla farklı tarihsel anlamlar ifade eden bir kavramdır. Çalışma kapsamında incelenen bir mekan olarak Anafartalar Caddesi de bu tanıma güzel bir örnek oluşturmaktadır. Anafartalar Caddesi'nin dönem içerisindeki anlamı, zaman-mekan ve gündelik yaşam ilişkisi bunlar ile birlikte toplumsal dönüşüm ve değişimler tezde yer alan çok yönlü okuma ile belgelenmiştir. Anafartalar Caddesi zerine yazılmış geleneksel tarih anlatıları yeniden farklı bir bakış açısı ile okunarak yorumlanmış, bu anlatılarda yer almayan ancak modern tarih yazımında önemli olduğu düşünülen bazı mekanlar (tez kapsamında okunan biyografilerin yazarlarına ait anılarda yer eden mekanlar; evleri, gittikleri sinemalar, lokantalar gibi) tez kapsamında önemsenmiştir. Anafartalar'da gündelik hayatın inşasının yalnızca kadastral planlardan ya da binaların tarihinin yazılarak yapılması mümkün değildir. Burada deşifre edilen gündelik hayatın inşası aynı zamanda, sosyal değerlerin, kent kültürünün ve kentsel belleğin gelecek nesillere taşınması açısından önemlidir. Örneklem alan olarak seçilen cadde; hiçbir toplumsal ayırım olmadan, din, dil, ırk, yaş oradaki esnafın, konutlarda yaşayanların yerli ve yabancı halkın bir arada bulunduğu ve sosyal hayatı paylaştığı bir cadedir. Anafartalar Caddesi'nin; Ankara'nın kimliğiyle özdeşleşmiş, kentin i dinamiklerini oluşturmuş, zgn

el sanatlarının ve zanaatın üretim ve ticaret ve üretim merkezi olduğu belgelenmiştir. Caddede yer alan esnaftan biri siftah yapmamış ise müşterinin ona yönlendirildiği, esnaf çocuklarının okul sonrasında dükkânlarda ya da seyyar olarak su-gazoz satarak ticarete başladığı, farklı dinlerden olan esnafların bir arada uyum içinde yaşamını sürdürdüğü, ezan sesi kadar çan sesinin de duyulduğu, sadelik, dürüstlük ve samimiyetin Anafartalar Caddesinin gündelik yaşantısında yer aldığı tüm bu sosyal yaşantıya dair anlatılar ile Cadde'nin mekansal kurgusu desteklenmiştir.

Anafartalar Caddesi'nde, keçeciler, bakırcılar, nalbantlar, demirciler, semerciler, debbağlar, kasaplar, tuzcular, bahçıvanlar, urgancılar, saraçlar, kunduracılar, terziler, "sof"çular, dokumacılar gibi geleneksel meslekler ile antika, kürk, halı, şapka, spor giysi mağazaları, kuyumcular, terziler, berberler, fotoğrafçılar, kunduracılar gibi farklı meslekler bir arada ve etkileşim halindedir. Bu esnaflara ek olarak, sokaktan geçen sucu, yoğurtçu, yumurtacı, karpuzcu, şekerçi, süpürgeci, tabak çanakçı, eskici, hallaç, bileyci, kalaycı gibi seyyar satıcıların da bulunması Cadde'nin sosyo-kültürel dokusuna zenginlik katmaktadır. Zengin sosyal ve kültürel dokusu ile bu dokudaki ürün çeşitliliği aynı zamanda da Anafartalar Caddesi'nin her ihtiyaca cevap veren bir ticaret aksı olduğunu göstererek caddeyi başkent modernleşme vitrini olarak ön plana çıkarmaktadır.

Koç'un çalışma ofisinin, Eyüp Sabri Tuncer Mağazası, Lale (Togo) Kundura, Sebat Eczanesi, İstanbul Eczanesi, Haim Kohen Ayakkabı Dükkânı Atatürk'ün ayakkabıcısı, Foto Ar, Foto Spor, Foto Rıdvan, ilk muhallebici, ilk antikacı gibi mekanların burada yer aldığı belgelenmektedir.

Gündelik yaşantıda çalışma dilimi bitiminde günün tamamlandığı ev yerini kadın ve erkeklerin bir arada olduğu, eğlence mekanlarının aldığını, Anafartalar Caddesi'nde yer alan han-otellerin kokuları ile kalanları rahatsız ettiğini, Üç Nal lokantası, duvarlarında Orhan Veli'nin, Cahit Sıtkı'nın şiirlerinin yer aldığını, Yeni Sinema'da film izleyebilmenin seçkinlik işareti

olduğunu, Sus Sineması aşk filmleri oynattığı için daha çok Sümer Sineması'nın tercih edildiğini, bir ekmekçi, bir bakkal dükkânı kadar gerekli yer olduğu düşünülen kahvehanelerin en çok Anafartalar Caddesi'nde sıralandığını, bu kahvehanelerin Kurtuluş Savaşı döneminde etkin mekanlar olduğunu, içerilerinde gramofon olduğunu, Ankara'da aydın sınıfın müdavimi olduğu bezik, briç, satranç gibi oyunların oynandığını, Fransızca ve Almanca dergilerin okunduğu kahvehanelerin bu cadde üzerinde yer aldığını, apartmana taşınma tabirinin o dönemlerde bir sınıf atlama tabiri olduğunu, apartmanların bahçelerinin olmamasının verdiği rahatsızlığı, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bahçesinde yer alan bahçe ve yüzme havuzunun tüm kentlilerce kullanılan mekanlar olduğunu, ancak gündelik yaşam anlatılarından öğrenebilmekteyiz. Bu gündelik yaşam anlatıları ile Anafartalar Caddesi'nin dönemine ait mekansal kurgu oluşturulmuş, burada yer alan ve kullanılan binaların hangileri olduğuna dair önemli bir belgeleme çalışması yapılmıştır. Gündelik yaşam anlatılarından faydalanılarak yapılan mekansal izdüşüm tespitleri, tez kapsamında kullanılan gündelik yaşam anlatılarından yola çıkılarak yapılmış olmakla birlikte, bu mekansal tespitler her yeni anlatımla yeniden değerlendirilebilir niteliktedir. Bu da tarih yazımının her yeni veri ile değişip dönüşebildiğini gösterir. Tarih yazımında seçilen kaynakların ve yorumların etkisini en basit olarak bu mekansal tespitlerden anlamak mümkündür. Mikro-tarih yazımında temel veri olarak gündelik yaşam hikayelerinin çeşitliliği ve eldeki verilerin çok olması tarihinin her anlatıdan farklı tespitler çıkarmasına yol açabilmektedir. Mekansal izdüşümlerin tespiti sırasında gündelik yaşam anlatılarının çeliştiği noktada döneme ait fotoğraflardan yararlanılmıştır. Literatür incelendiğinde makro-tarih yazımlarında yalnızca ticaretin merkezi olduğu belirtilen Anafartalar Caddesi; gündelik yaşam anlatıları okunarak yapılan mikro-tarih yazımı ile modern kentlinin değişen yaşam pratiklerinin tecrübe edildiği mekanların hepsini içeren tam donanımlı bir kent mekanı olarak belgelenmiştir. Dolayısıyla bu caddeyi gündelik hayattan kopartmadan, onu soyut bir nesne gibi ele almadan değerlendirmek gerekliliği vurgulanmıştır. Böylece Anafartalar

Caddesinin anlam ve önemi belgelenmiş ve kentin bu bölgesinin 'herhangileşmesi' yerine sosyal ve simgesel değeri ortaya çıkartılmıştır.

Bir kenti/mekanı gündelik yaşam üzerinden tek bir şekilde değil her anlatıda farklı birçok yönüyle tanımanın mümkün olduğu, her yeni okumada, anlatanın bakış açısı ve seçtiği verilerin yeni bir tarih anlatımı olarak karşımıza çıkabileceği tezin savıdır. Tez çalışmasının bütününde yapılan bu çok katmanlı okuma, aynı zamanda bir cadde üzerinden kentin tarihine tanıklık etmemize olanak sağlayacak ve kent tarihi çalışmalarında kenti sosyal ve kültürel açıdan gündelik yaşam pratikleri üzerinden okumanın gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, E., Güvenç, M., "Kentin Yaşayan Dokusunda Mekan, Zaman ve Plan", **Mimarlık**, 11-12. (1983).
- Ağaoğlu, A., "Aşkım ve Başkaldırım: Ankara, Karşılaşmalar", T. **İş Bankası Kültür Yayınları**, İstanbul, 55-56 (1993)
- Aktüre, S., "1830'dan 1930'a Ankara'da Günlük Yaşam", Yavuz, Y. (Derleyen) içinde, **Tarih İçinde Ankara II**, ODTÜ, **Ankaralılar Vakfı**, Ankara,35-60, (2001).
- Akyüz, S. İ., Akyüz, A. E., "Zamanda Yolculuk–Ankara Adliye Binaları", **Ankara Barosu Dergisi**, Ankara, 261 (2010).
- Arcayürek, C. "Denizciler Caddesi: Bir Siyasetçinin Serencamı, Bir Zamanlar Ankara", **Bilgi Yayınevi**, Ankara, 43, 55, 85-93 (2005)
- Atay, F.R., "Çankaya, **Kral Matbaası**, İstanbul,(1984)
- Barthes, R., "Göstergebilimsel Serüven", çev. M. Rifat, & S. Rifat, **YKY**, İstanbul. 178-187 (1993).
- Belge, M., Aral, F., "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi" , **İletişim Yayınları**, İstanbul, 1-6: 645-1071 (1985).
- Benjamin, W., "Pasajlar", çev.A. Cemal, **YKY**, İstanbul, 129-161, (2009).
- Bezirci, A.,Nazım Hikmet, "Tüm Eserleri", **Evrensel Yayınları**, İstanbul, 186, (1993)
- Cangır, A., Cumhuriyet'in Başkenti, **Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi**, Ankara, 126, 264, 275, 382, 437, 555, 577, 610, 616, 767, 803, 1094, 1101, 1102, 1124, 1185, 1197 (2008)
- Cengizkan, A.,1924-1925 Lörcher Planı, Ankara Enstitü Vakfı, **Arkadaş Yayıncılık**, Ankara (2004)
- Cengizkan, A., Ankara'nın İlk Planı 1924- 25 Lörcher Planı, **Ankara Enstitüsü Vakfı**, Ankara, 64,67, 230 (2004).
- Certau, D., The Practice of Everyday Life,**University of California Press**. U.S.A (1988).
- Coşkun, E.,Yüksel, A., Emiroğlu, K., Türkoğlu, Ö., "Ankara Vilayeti Salnamesi" ,**Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları**, Ankara, 174 (1995).

- Dostoğlu, S., "Tarih, Mimarlık Tarihi ve Bazı Kavramlar" **Mimarlık**, 7 (1983).
- Ergut, E. A. "Mimarlık Tarihi Yazımı Üzerine Bir Değerlendirme", der. E. A. Ergut, B. İmamoğlu, Cumhuriyet'in Mekanları Zamanları İnsanları, **Dipnot**, Ankara, 11-29 (2009).
- Evren, B., "20'li Yılların Bozkır Kasabası Ankara", **AD Kitapçılık**, İstanbul 167(1998).
- Featherstone, M., "Global and Local Cultures", B. T. J. Bird, Mapping The Futures: Local Cultures and Global Change, **Routledge** Londra, 169-187 (1993).
- Foucault, M., "Bilginin Arkeolojisi", çev.Urhan, V., **Paradigma Yayınları**, İstanbul, 18-23 (2002)
- Giddens, A., "Modernite ve Bireysel Kimlik", çev. Tatlıcan Ü., **Say**, İstanbul, 228, 102, (2010).
- Giddens, A., "Modernliğin Sonuçları", çev. Kuşdil E., **Ayrıntı**, İstanbul, 25-26, (1994).
- Günver, S., "Ankara'nın İlk Lokantaları", Ankara Mutfak Kültürü ve Yemekleri, **Bilgi**, Ankara, 53-60 (1999).
- Habermas, J., "Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü", çev.T.Bora, M. Sancar, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 13-26 (1997).
- Harvey, D., "Postmodernliğin Durumu", çev. S. Savran, **Metis**, İstanbul, 31, 230-257 (1997).
- Harvey, D., "Sosyal Adalet ve Şehir", çev M. Moralı, **Metis**, İstanbul, 84-91 (2009).
- Iggers, G. G., "Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı", **Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı**, İstanbul, 103-120, (2000).
- Jacobs, J., "The Death and Life of Great American Cities", **Vintage Books Eddition**, U.S.A (1992).
- Jameson, F., "Postmodernizm: Ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı", **YKY**, İstanbul, 511-517(1992)
- Jenkins, K., "Tarihi Yeniden Düşünmek", (çev)A.Şahin, **Birleşik** , Ankara, 27-52 (2011).

Karagözoğlu, İ., “Ankara'da Sinemalar Vardı...Bir Sinema Makinistinin Penceresinden O Günlerin Resmi Olmayan Tarihi”. **Bileşim**, İstanbul , 14, 28, 34, 46, 67, 81, 82, 85 (2004).

Karaosmanoğlu, Y. K., “Ankara”, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 18 (2010)

Karaveli, O., “Bir Ankara Ailesinin Öyküsü”, **Doğan Kitap**, İstanbul, 34, 35, 72, 88, 99, 108, 120 (2009).

Kemal, M., “Türkiye'nin Kalbi Ankara”, **Çağdaş Yayınları**, İstanbul(1983).

Kılıç, A. “Elli Yıllık Yaşantımız”, **Milliyet Yayınları**, İstanbul (1975)

Lefebvre,H., “Gündelik Hayatın Eleştirisi”, çev. Ergün, I., 31, 34,133, **Sel**, İstanbul (2012).

Lefebvre, H. “Modern Dünyada Gündelik Hayat”, çev. H. I. Gürbüz, 1-83, **Metis**, İstanbul (2007).

Nafia İşleri Mecmuası, **TC Nafia Vekaleti Matbaacılık**, Ankara,5: 150 (1936)

Öymen, A., “Bir Dönem Bir Çocuk”, **Doğan Kitap**, İstanbul, 13, 16,19,20, 55-60, 71, 86, (2003)

Sağdıç, O. “Bir Zamanlar Ankara”, **Ankara Büyükşehir Belediyesi**, Ankara (2004)

Schulz, N., “Genious Loci Towards a Phenomenology of Architecture”, **Rizzoli**, NewYork (1980).

Soysal, S., “Yürümek”, **İletişim Yayınları**, İstanbul, 21 (2012).

Stanford-Andeson, “On Streets”, **MIT Press**. (1978).

Şapolyo, E. B., “Atatürk ve Seymen Alayı”, **Ankara Klübü**, Ankara,45-56 (1971).

ŞAPOLYO, E. B., Mustafa Kemal ve Milli Mücadelenin İç Alemi, **Ata Yayınları**, İstanbul, (1967).

Şenyapılı, T. “Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü 1923-1960” **İletişim**, İstanbul, 87, (2004).

Şenyapılı, Ö. “Gençlik Yıllarımın (Ve Öncesinin) Ankarasında Eğlenme-Dinlenme Mekanları”, Cumhuriyet'in Ankara'sı, **ODTÜ Yayıncılık**, Ankara (2005).

Tanpınar, A. H., Beş Şehir, **Dergah Yayınları**, İstanbul, 15-26, (2010).

Tanrıkulu, D. "Ankara'da Eğlence Yaşamı 1928-38", *Mimarlık*, 212-213, (1985).

Tekeli, İ., "Tarih Yazımında Gündelik Yaşam Tarihçiliğinin Kavramsal Çerçevesi Nasıl Genişletilebilir? Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme", *Tarih Vakfı*, İstanbul, 42-60, 340-346 (2000).

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, "Ankara Kent Merkezi-1 Ulus Paneli" *Matsa Basımevi*, Ankara, 22, (2007).

Uludağ, Z. "Cumhuriyet Döneminde Rekreasyon ve Gençlik Parkı Örneği", 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Ankara, 65-74 (1998).

Uludağ, Z., "Mimarlık Tarihi Yazımına Eleştirel Bakış: Cumhuriyetin Kent Peyzajını Okumak", Cumhuriyet'in Mekanları Zamanları İnsanları, Elvan Altan Ergut ve Bilge İmamoğlu (der.), *Dipnot Yayınları*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi s.153-168 (2009).

Ulus Gazetesi, "Ankara'da kahvecilik, kahvelerin sosyal yasayışta büyük bir yeri vardır – Bunlardan nasıl faydalanılabılır?" Ankara, 25 Sonkanun 1935 s.5,

Ulus Gazetesi, "Ankara Lokantaları," Ankara, 27 Sonkanun 1935, s.1, 6,

Ulus Gazetesi, "Ankara Otelciligi," Ankara, 29 Sonkanun 1935 s.1, 6,

Ulus Gazetesi, "Ankara Berberleri," Ankara, 30 Sonkanun 1935 s.1, 6,

Ulus Gazetesi, "Ankara Terzileri, Ankara, 3 Şubat 1935 s.1, 6,

Ulus Gazetesi, "Ankara'da Kunduracılık," Ankara, 8 Şubat 1935 s.1, 6,

Ulus Gazetesi, "Ankara'nın Kadın Şapkacıları," Ankara, 24 2 1935, s. 5

Ulus Gazetesi, "Bu yıl da bir çok apartman ve ev yapıldı," Ankara, 23 8 1935

Ulus Gazetesi, "Ankara'da yapıcılık, Profesör Elzesser ile bir konuşma," Ankara, 28 9 1935, s.6

Ulus Gazetesi, "Ankara'nın Manzarası Değişiyor" Ankara, 25 Teşrin 1940 s.1

Ulus Gazetesi, "Ulus'un Anketi: Ankara'da mesken meselesini nasıl halledebiliriz?" Ankara, 12 11 1935, s.4

Ulus Gazetesi, "Ulus'un mesken anketi: Apartman sistemi artık öldü," Ankara, 22 11 1935, s.4

İnternet: Anafartalar Caddesi Uydu Görüntüsü:
[http:// www.googleearth.com.tr](http://www.googleearth.com.tr) son erişim 4 Ağustos 2013

İnternet: Ankara Jansen Planı Haritaları
[http:// www.europeana.eu](http://www.europeana.eu) son erişim 4 Ağustos 2013

İnternet: Taşhan Resimleri
www.dushekimi.com son erişim 4 Ağustos 2013

EKLER

EK-1 1929 ve 1936 Yıllarına Ait Kadastral Paftalardan Anafartalar Caddesi
ve Yakın Çevresine Ait Mülkiyet ve Taşınmaz Cinsi Analizi

Tablo 1 Ulus 119 ada

Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi	Açıklama
119 ada 1 parsel	-	Anıt	Atatürk Heykeli

EK 1 (Devam)

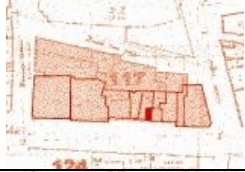

Tablo 2 Ulus 118 ada

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	118 ada 8 parsel	Lütfiye Hanım	Otel+Dükkan
	118 ada 7 parsel	Samiye ve saire	Otel+Dükkan
	118 ada 6 parsel	Lütfiye H. ve saire	Han+Dükkan
	118 ada 5 parsel	Lütfiye H. ve saire	Otel+Dükkan
	118 ada 4 parsel	Salih Efendi	Hane +Dükkan
	118 ada 2 parsel	Camal Ağa	Dükkan
	118 ada 1 parsel	-	Üç Dükkanı Havi Bir hane

EK 1 (Devam)

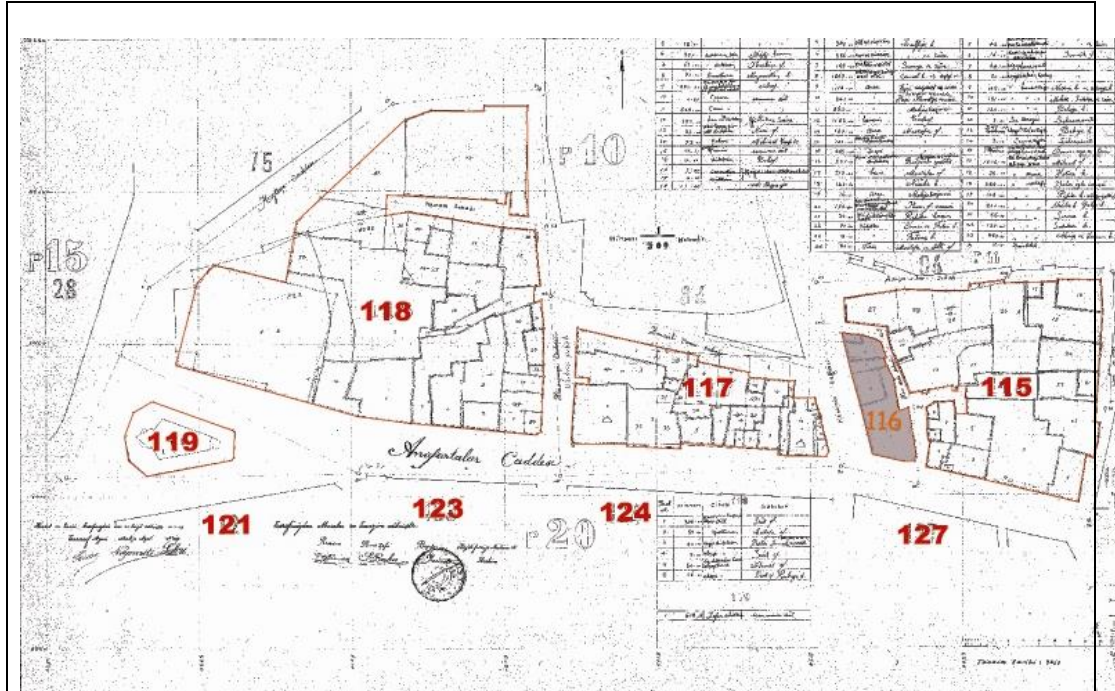
Tablo 3 Ulus 117 ada

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	117 ada 11 parsel	-Umuma ait	Camii
	117 ada 9 parsel	vakıf mülkiyeti	Dükân ile Muvakkithane Fevkani (üstünde) Odalar
	117 ada 8 parsel	Nizamettin b.	Kıraathane
	117 ada 7 parsel	İbrahim ef.	Dükân
	117 ada 6 parsel	Azize hanım	Dükân ve Odalar

EK 1 (Devam)			
Tablo 4 (Devam)			
	117 ada 5 parsel	Azime ve saire	Dükkân
	117 ada 4 parsel	Azime ve saire	Dükkân
	117 ada 2 parsel	Vakıf	Dükkân
	117 ada 1 parsel	Vakıf	Dükkân
	117 ada 3 parsel	Azime ve saire	Kahvehane

EK 1 (Devam)

Tablo 5 Ulus 115 ada

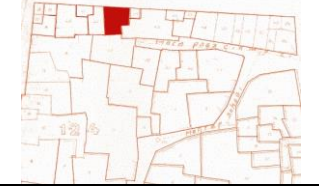

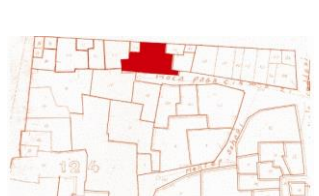
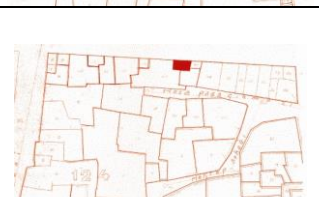
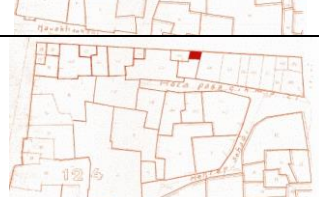

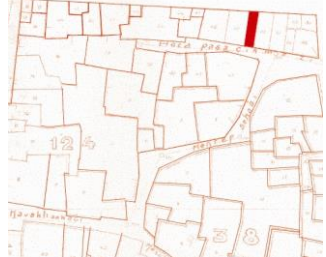

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	115 ada 5 parsel	İsmail ve saire	Dükkan Havi Pasta İmalathane
	115 ada 11 parsel	Behiye Hanım	Hane ve Bahçe
	115 ada 3 parsel	Nazmi bey ve Adviyeye hanım	İki dükkan havi kagir apartman
	115 ada 2 parsel	Mustafa ve Vehbi	Dört dükkan havi kagir apartman
	115 ada 1 parsel		Üç dükkanlı kagir apartman

EK 1 (Devam)

Tablo 6 Ulus 124 ada

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	124 ada 18 parsel	Şükrü	Dükkân
	124 ada 19 parsel	Emine vesaire	Dükkan
	124 ada 20 parsel	Necip	Ev+Dükkan
	124 ada 21 parsel	Ömer Fatma	İki Oda dükkan

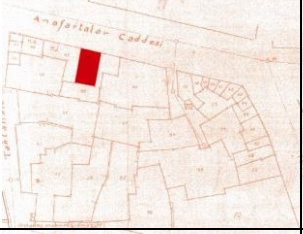

EK 1 (Devam)			
Tablo 5 (Devam)			
	124 ada 22 parsel	Tevfik Hatice İsmail vesaire	Oda Dükkan
	124 ada 23 parsel	Nizamettin	Apartman Dükkan
	124 ada 24 parsel	Nazife	Dükkan
	124 ada 25 parsel	Hasan	Dükkan+Otel
	124 ada 26 parsel	Emine	Dükkan
	124 ada 27 parsel	Ali Raşit	Dükkan
	124 ada 28 parsel	Şükrü Sadullah vesaire	Dükkan

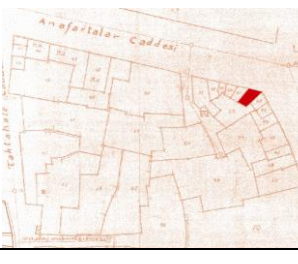

EK 1 (Devam)			
Tablo 5 (Devam)			
	124 ada 30 parsel	Feride	Dükkan
	124 ada 31 parsel	Mustafa	Mağaza Dükkan
	124 ada 32 parsel	Ali Ulvi	Dükkan
	124 ada 33 parsel	Ziya	Dükkan
	124 ada 34 parsel	Ali Rıza	Dükkan

EK 1 (Devam)

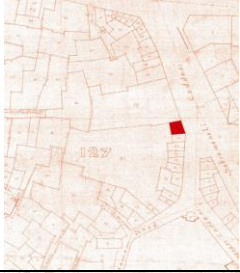

Tablo 7 Ulus 127 ada

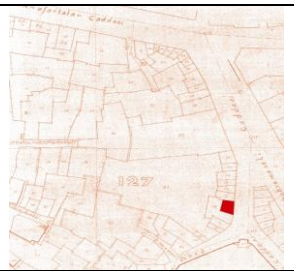

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	127 ada 45 parsel	Halil	Dükkan
	127 ada 46 parsel	Hasan	Dükkan

EK 1 (Devam)			
Tablo 6 (Devam)			
	127 ada 47 parsel	Evkaf	Apartman
	127 ada 48 parsel	İbrahim vesaire	Dükkan
	127 ada 49 parsel	İbrahim vesaire	Mağaza
	127 ada 50 parsel	İhsan, Ali	Dükkan ev
	127 ada 57 parsel	Hafiza	Dükkan
	127 ada 58 parsel	Rüştü	Dükkan ev

EK 1 (Devam)			
Tablo 6(Devam)			
	127 ada 59 parsel	Tamar	Dükkan
	127 ada 60 parsel	Karine Roza	Dükkan
	127 ada 61 parsel	Karine Roza	Dükkan
	127 ada 62 parsel	Karine Roza	Dükkan
	127 ada 63 parsel	Osman Nuri	Dükkan

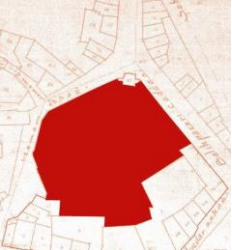

EK 1 (Devam)			
Tablo 6 (Devam)			
	127 ada 64 parsel	Mehmet	Dükkan
	127 ada 65 parsel	Mustafa	Dükkan
	127 ada 66 parsel	Mustafa	Dükkan
	127 ada 67 parsel	Mustafa	Dükkan
	127 ada 68 parsel	Hayrullah, Zeynullah, Sadullah, Zehra	Dükkan
	127 ada 69 parsel	Adiviye	Dükkan

EK 1 (Devam)			
Tablo 6 (Devam)			
	127 ada 70 parsel	Belediye	Belediye
	127 ada 71 parsel	Mustafa	Dükkan
	127 ada 72 parsel	Ermeni Mektep ve kilisesi	Dükkan
	127 ada 73 parsel	Mehmet Halil	İki dükkan
	127 ada 74 parsel	Naciye	Dükkan

EK 1 (Devam)			
Tablo 6 (Devam)			
	127 ada 75 parsel	İsmail Kerim	Dükkan
	127 ada 76 parsel	Mehmet	Dükkan
	127 ada 77 parsel	Katolik Mektep ve Kilisesi	Dükkan
	127 ada 78 parsel	Sıdka ve Ali	Oda Dükkan

EK 1 (Devam)

Tablo 8 Ulus 136ada

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	136 ada 17 parsel	Belediye	Çeşme
	136 ada 16 parsel	Evkaf	Dükkan
	136 ada 18-24 parsel	-	Dükkan

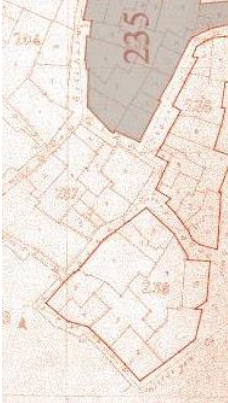

EK 1 (Devam)

Tablo 9 Ulus 233 ada

	Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
		233 ada 13 parsel	Hayim ve Simha Veluri	Hane
		233 ada 12 parsel	Yusef Elbükkrek	Arazi
		233 ada 14 parsel	hazine	Arazi
		233 ada 15 parsel	Faika Hanım	Arazi
		233 ada 16 parsel	Alim B.	Apartman
		233 ada 1parsel	Araf, Rebeka ve Ester	Arazi
		233 ada 2parsel	Hayim ile Beya	Hane

EK 1 (Devam)

Tablo 10 Ulus 235 ada

Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
	235 ada 11 parsel	-	-
	235 ada 12 parsel	-	-
	235 ada 10 parsel	Haham hayim kızı leya	Hane

EK 1 (Devam)

Tablo 11 Ulus 236 ada

	Niyazi efendi	Hane	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
		236 ada 11 parsel	Mustafa Efendi	Hane
		236 ada 9 parsel	Şükrü, Halim ve diğerleri	Hane
		236 ada 8 parsel	Zehra, İhsan ve Feride	Hane
		236 ada 7 parsel	İsmail ve Hacer	Hane
		236 ada 2 parsel	Sıdika, Şaziye, Müzeyyen	Hane

EK 1 (Devam)

Tablo 12 Ulus 238 ada

	Ada üzerinde yeri :	Ada/Parsel No:	Mülkiyet Bilgisi	Taşınmazın Cinsi
		238 ada 10 parsel	Evkaf İdaresi	Apartman
		238 ada 1 parsel	M. Sadık Efendi	Dükkan ve hane
		238 ada 2 parsel	Berber Hasan	Dükkan ve hane

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YÜKSEL, Ayşegül
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 21.09.1985 Ankara
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (312) 351 60 44
 Faks : -
 e-mail : aysglyuksel@hotmail.com.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi /Mimarlık Bölümü	2013
Lisans	Selçuk Üniversitesi/ Mimarlık Bölümü	2007
Lise	Ankara Kalaba Anadolu Lisesi	2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2009	Uludağ Mimarlık Müşavirlik ve Ticaret Ltd Ş.t.i,	Mimar
2010 –	Kültür ve Turizm Bakanlığı-Ankara I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü,	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okuma, sinema ve tiyatro.